

Ay n i Açılım

Fiyatı: 3000 TL. (KDV Dahil)

■ Boran ve Kürt Sorunu /
Anma

■ Kürt Sorunu Üzerine
Tezler / *Ş. Yıldız*

■ Kürt Sorunu: Dünü ve
Bugünü / *Yuvarlak Masa*
A. Zeki Okçuoğlu, Ömer Ağın,
Serhat Bucak, Adnan Özbıngöl,
Kurtuluş Parlak.

■ Yasallaşma Politikası /
D. Aktaş

■ Dağ Fare Doğurdu /
H. Akar

KÜRT SORUNU: ADİL,
DEMOKRATİK BARIŞÇIL
ÇÖZÜMÜ İÇİN

EKİM 1989

18

TÜSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

Ay e n i Açı l ım

Aylık Siyasal Dergi

İÇİNDEKİLER

Sunuş	3
Boran ve Kürt Sorunu / Anma	5
Kürt Sorunu Üzerine Tezler / Ş.Yıldız	9
Kürt Sorunu: Dünü Bugünü / Yuvarlak Masa	23
Kürt Ulusal Sorunu ve Marksistlerin Birlik Tartışmaları Üzerine Notlar / S.Talay	43
Kürt Gençliği ve Sorunları / M.Dağcı-H.Çim	51
Yasallaşma Politikası / D.Aktaş	56
Yasal, Yığinsal, demokratik, Çağdaş Komünist Partisi / B.Karataş	64
Dağ Fare Doğurdu / H.Akar	66
Kıbrıs'ta Olumsuzluk Sürecini Durdurmak Mümkündür / Zeki Erkut	70

Yeni Açılım, Aylık Siyasal Dergi

Sahibi: Su Basım Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş. adına Şefik Çalık ☐ **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Saffet Ersanlı ☐ **Yönetim Yeri:** Catalçeşme Sk. 15/1 Çağaloğlu-İSTANBUL **Tel:** 522 11 96 ☐ **Kapak Baskı:** Kent Basımevi ☐ **İç Baskı:** Anıl Ofset ☐ **Dizgi:** Maraton Dizgievi ☐ **Dağıtım:** Etkin Dağıtım Ltd. Şti. Molla Fenari Sok. no: 5 **Tel:** 513 77 10 Çağaloğlu - İstanbul

Abone Koşulları: (Yurtiçi) 6 Aylık 15.000 TL., 1 yıllık 30.000 TL.; (Yurtdışı) 6 aylık 20 DM, 1 yıllık 40 DM, Tck Dergi 4 DM **B. Almanya Temsilcisi:** Bahattin Erdem

Hesap No: 1056-30421-1066904 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi-İSTANBUL

Döviz Hesap No: 30100/2308 Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi - İSTANBUL

SUNUŞ

Dergimizin ilk yazısı, ölümünün ikinci yılında andığımız Türkiye komünist hareketinin önderlerinden TİP genel başkanı **Behice Boran**'a ait. 1971 yılında Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yaptığı savunma ile *Türkiye ve Sosyalizm Sorunları* adlı yapıtından aldığımız bölümlerle oluşturulan derleme, dergimizin ağırlıklı konusu olan Kürt sorunuyla ilgili.

Ülkenin en temel sorunlarından biri sayılan Kürt sorununu, konu alan bir diğer yazı, politik göçmen olarak gittiği Avrupa'dan geçen ay içinde dönen ve dergimizin yayına hazırlandığı sırada henüz gözaltında bulunan TBKP Merkez Komitesi üyesi **Şeref Yıldız**'ın. Şeref Yıldız yazısında altı tez ileri sürüp, bunları tartışıyor. Tezlerin ilkinde, "Kürtler ayrı bir ulus mudur?" sorusunu sorup şunları söylüyor: "Resmi tez dışında, Türkiye'de Kürtleri ulus olarak algılamayan genel bir anlayış egemendir. Marksistler, Kürtleri ulus olarak ifade etmiş olsalar bile, bunun bilinciyle davranmamışlardır." Tezlerinin ikincisinde sömürge sorununu tartışan Yıldız, üçüncüsünde "Kürt sorununu gündeme getiren nedir?" diye soruyor. Daha sonraki tez, Türkiye Cumhuriyeti'nin "Kürtleri yok sayan politikasını ele alırken, beşinci tezde Kürt Ulusal hareketinde yeni dönemin perspektifi işleniyor.

Şeref Yıldız, yazısının sonunda Komünist partisinin Kürt politikasının ne olması gerektiği konusunda görüşlerini sunuyor. Şöyle diyor Yıldız: "Bu düşünceden hareketle Kürt marksist akımın partideki yerini şöyle düşünüyorum. Komünist partisinin Doğu ve Güneydoğu'daki örgütlenmesi özerk yapıya, partinin Kürt programını yaşama geçirmede tam insiyatife sahip olmalıdır."

Bu sayımızda bir de Yuvarlak Masa var. "Kürt Sorununun Dünü ve Bugünü" adını verdiğimiz yuvarlak masaya sırasıyla, **Ahmet Zeki Okçuoğlu, Ömer Ağin, Serhat Bucak, Adnan Özbıngöl, Kurtuluş Parlak** katıldılar. "Yok" sayma politikasının evrimi, Kürt ulusal güçlerinin birliği, Türk ve Kürt ulusal güçlerinin mutabakatı sorunu ve Kürt aydınlarının sorunun çözümündeki rolleri gibi konuların işlendiği bu oturumun ilgi göreceğini düşünüyoruz.

S.Talay'ın yazısı da Kürt sorunuyla ilgili. "Kürt Ulusal Sorunu ve Marksistlerin Birlik Tartışmaları Üzerine Notlar" başlığı taşıyan yazının bir bölümünde şunlar deniyor: Marksistlerin birliği tartışmaları, deyiş yerindeyse, "Türk marksistlerinin "tartışması" havasından kurtarılmalı, yasalık ve yenilenmeyle birlikte Kürt halkının varlığının tanınması mücadelesiyle sıkıca birleştirilmeli, bu tartışmalara en geniş ölçekte Kürt komünistinin katılımı sağlanmalı..." Yazısının bir bölümünde TKP'nin 1925'teki Şeyh Said isyanında aldığı tutumu eleştiren Talay, bu tutumun resmen eleştirilmesini öneriyor.

Kürt ulusal sorununu inceleyen yazıların sonuncusu, **Mustafa Dağcı ve Haşım Çim** imzasını taşıyor. Yazı Kürt gençliğinin sorunlarını irdeliyor. Yazarlar bu yazılarında Kürt gençliğinin özgün sorunlarına bir yaklaşım gösterirken, bir bakıma da bu alanda yepyeni çalışmaların da habercisi oluyorlar. Şöyle diyorlar: "Gençliğin bütünsel sorunlarına çözüm aranırken, Kürt gençliğinin düşüncelerine, önerilerine değer verilmelidir... Türk gençliği ne kadar şovenizme, ırkçılığa, ulusal ayrımcılığa, asimilasyona, ulusal baskı ve ezgiye karşı

durursa, o kadar Kürt gençliğiyle yakınlaşacaktır.”

Geçen sayımızda “Haklı Olmanın Avantajı” isimli yazısından tanıdığımız **Doğan Aktaş**, bu sayımızın da konuğu. D.Aktaş “Yasallaşma Politikası; Politika Yaparak Yasallaşma” başlıklı yazısında yasallaşma sürecinin kimi yönlerine değiniyor. Yasallaşma için yürütülen çabaların belli sınırlara hapsediği görüşünde olan yazar, bu durumun politikanın yasallaşması yerine örgütsel yasallığı öne çıkardığını ileri sürerek, “salt kendi gücümüzle ve kendimizi yasallaştırmayı amaçlayan bir anlayış içindeymişiz gibi bir görünüm doğdu” saptamasında bulunuyor.

Yasallaşmayı konu alan bir diğer yazı ise, **Haluk Akar**’dan. “Dağ Fare Doğurdu” başlıklı yazısında, yasallaşmayla birlikte başlayan süreçte gerçekleştirilen eylemlerin TBKP’nin potansiyelleri gücü gözönüne alındığında tatmin edici olmadığını belirten yazar, bu süreçte katılımdaki eksikliklere dikkati çekiyor. Bu durumu tartışan H.Akar; “bundan sonra, buyrukçuluk ve dayatma ile ne sorun çözmek ne de ilerlemek mümkündür. Çağımızın insanını tartışma ve çözüm süreçlerine katmadan harekete geçirmek artık olanaklı değildir” sonucuna varıyor.

“Yasal, Yığınsal, Demokratik Çağdaş Komünist Partisi” başlıklı ve **Bülent Karataş** imzalı yazı, Kocaeli’nden bize ulaştı. Yazısında birlik ve yasallaşma süreçlerinin birbirlerinin önüne geçmemesi gerektiğini savunan yazar çağdaş, yığınsal, birleşik bir komünist partisinin kurulmasıyla ilgili görüşlerini sunuyor.

Zeki Erkut’un, birkaç ay önce Kıbrıs’tan bize gönderdiği yazı, Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı **Özker Özgür**’ün Bulgaristan yönetiminin Türk Kökenli yurttaşlarına yönelik uygulamalarına değinen ve üzerinde spekülasyon yaratılan konuşmasını konu alıyor. Bilindiği gibi, **Özker Özgür** bir konuşmasında, Bulgaristan yönetiminin yaptığı baskıyla Türk hükümetlerinin Kıbrıslı Türklere yönelik uygulamaları arasında bir paralellik kurmuştu. Zeki Erkut, “Kıbrıs’ta Olumsuzluk Sürecini Durdurmak Mümkündür” başlığını taşıyan yazısında 1974 faşist darbesi ile buna yol açan askeri müdahaleyi düğüm noktası sayıp, Kıbrıs sorununun bir değerlendirmesini yapıyor. Yazısında **Özker Özgür**’ün parlamentoda yaptığı konuşmaya da yer veren Z.Erkut, Kıbrıslı egemen çevrelerin yarattığı saldırı kampanyasının iç yüzünü sergiliyor.

BEHİCE BORAN ve KÜRT SORUNU

TBKP'nin ilk başkanı, TIP'in, adıyla partisini, parti-nin adıyla kendisini çağrıştıran büyük önderi Behice Boran'sız iki yılı tamamladık.

10 Ekim 1987'de, yaşarken, mücadele içindeyken kendisine konduramadığı sürgünde ölümüyle arkasında koskoca bir mücadele, isim ve hareket bırakmıştı.

Artık hastalığı iyice ilerlediği günlerde, insanüstü bir çabayla, bir sonraki görülen fotoğraftaki masasında birlik için çalışıyordu. Birliğin gerçekleştiğini açıkladı ve iki gün sonra aramızdan ayrıldı.

Boran Hocamız şöyle diyor-du:

"TBKP'nin oluşmasıyla, kuruluşuyla Türkiye'deki bütün komünistlerin birleşmesi sona ermiş olmayacaktır. Böyle bir iddiamız yok. Ve birleşme, bir çatı altında bulunma veya eylem birliği, işbirliği durumlarında olma ve bunları geliştirme durumları, vaziyetleri her zaman olacaktır. Ve elbetteki amaç, nihai amaç, sonul amaç bütün marksistlerin,

komünistlerin, mümkün olursa eğer, mümkün olabilirse son ferdine kadar bir örgütsel çatı altında birleşmesidir. Ama her zaman anahtar yüzde yüz gerçekleşmez. Eksiği gediği olabilir. O nesnel, bir takım subjektif şartlardan doğabilir. O ayrı bir şey! Ama bizim amacımız öyle. Birlik konusunu iki partinin birleşmesiyle kapatmış olmuyoruz. Katiyen. Bu konu açıktır. Bu konuda yol almaya kararlıyız." (*)

Boran'ın, bu sayımızın ağırlıklı konusu olan Kürt sorunu ile ilgili çeşitli konuşma ve yazılarından yaptığımız bir derlemeyi okurlarımıza sunuyoruz.

(*) 7 Ekim tarihli Brüksel'deki basın toplantısından.

3—Doğudaki yurttaşların konuştukları dil dolayısıyla baskıya, horlanmaya, terslenmeye maruz kaldıkları da bir gerçektir. Emekçi halk sınıflarının yönetici, tabakayı kendilerinden üstün ve imtiyazlı gördüğünü ve onların karşısında kendisini horlanmış ve ezik hissettiğini daha önce belirtmiştim. Başka yerlerde, halk bu durumu Devletin ve onu temsil edenlerin baskısı, kendisine karşı oluşu biçiminde değerlendiriyor. Doğuda ise bu durumun dil ayrılığından doğduğu kanısı vardır. Bir kısım yöneticilerin de, karşılımlarına çıkan yurttaşları Türkçe konuşmadıkları ya da iyi konuşmadıkları için terslemeleri, kötü muamele etmeleri bu kanıyı daha da güçlendirmektedir. Bir zamanlar Diyarbakır'da Sümerbank Satış Mağazalarına Türkçeden başka dil konuşulmayacağı hususunda levhalar asılmış. Sonbaharda Batman'da bir kahvede yurttaşlara meselelerin ekonomik-sosyal sebeplerini, sınıf ilişkilerini anlatırken, ön sırada karşımda oturan birisi: "İyi ama, dedi, dün benim çocuğu dispansere götürdüm. Anası Türkçe bilmez, köyde okul yoktu ki öğrensin. Çocukla Kürtçe konuşunca doktor bizi tersledi. Kalktım paralı doktora gittim." Böyle bir muamele ile karşılaşan bir yurttaşın benim ekonomi-sosyal izahlarımı kabul edebilmesi imkânsız değilse bile elbette çok güçtür. Jandarmanın baskısı, halka eziyeti ise, eşkiya takibi olayları vesilesiyle uzun röportajlar halinde gazete sahifelerine dökülmüştür. T.İ.P. Diyarbakır milletvekili Dr. Tarık Ziya Ekinci tarafından defalarca Meclis kürsüsünden açıklanmıştır.

4—Cumhuriyetin ilânından sonra Doğuda başgösteren isyan hareketleri (Şeyh Said İsyanı, Dersim Harekâtı) bizim gelmiş geçmiş iktidarları Doğu konusunda çok kuşku yapımıştır. Sınır komşumuz iki ülkede, Kürtçe konuşan halkın çok sayıda bulunması ve Irak'takilerin oranının hükümet kuvvetleriyle silâhlı mücadeleye girişi bu kuşkuyu artırmıştır. İktidarlar soruna, ekonomik, sosyal, psikolojik açıdan olumlu çözüm yolları arayıp uygulayacakları yerde, dar kafalı, basit bir görüşle baskı ve tehdit politikasına yönelmişlerdir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin ekonomik-sosyal sorunlarından söz açmak, bunların çözümünü istemek, dil farkı dolayısıyla farklı muamele görmekten, baskılara maruz kalmaktan şikâyet etmek ve bunun düzeltilmesini bir yurttaşlık hakkı olarak istemek hemen bölücülük, Kürtçülük

Boran'ın Çalışma Odası (10 Ekim 1987)

olarak damgalanıp suçlanmış, polis baskısı usulleri kullanılmıştır ve halen de kullanılmaktadır. Bu işe bindiğin dalı kesme, fasit bir daire yaratma politikasından başka bir şey değildir.

5—İktidarlar, bir yandan, gerçeklerin gereklerine böyle aykırı düşen bir politika izlerken, öbür yandan da Doğu'yu kontrol altında tutabilmek için mevcut ağalık, şeyhlik düzenine dokunmamaya, ağa, şeyh ve öbür mahallî nüfuzlular sınıfıyla uzlaşmaya bakmışlardır. Bu da Doğu sorununun olumlu bir sonuca vardırılması açısından ters bir politika olmuştur. Çünkü Doğu bölgesinin kalkındırılması, oralarda yoksul emekçiler olan büyük halk çoğunluğunun refaha, kültüre kavuşturulması sorununun çözümü, derebeylik düzeni artığı ağalık, şeyhlik ve daha da geri bir düzeyden kalma aşiret düzeninin tasfiyesine bağlıdır. Üstelik devlet otoritesinin, kanunlarının tam uygulanabilmesi de bu eski düzen artıklarının ortadan kaldırılmasını gerektirmektedir. Eski düzen devam ettikçe, aralarındaki ihtilâfları geleneksel kurallara göre çözmektedirler ve bu yüzden de kanunlar işlemez, resmî makamlar iş göremez hale gelmektedir. Örneğin, kan dâvası yüzünden adam öldürmeler birbirini izlemekte ama katiller yakalanamamaktadır; eşkiyalar, ağalar ve yerli nüfuzlular onları koruduğu, birbiriyle rekabette bir araç gibi kullandıkları, halkı baskı altında tuttukları için, takip edilip yakalanamamaktadırlar. Bu açılardan da iktidarların güttüğü politika, ulaşılmak istenen amacı baltalayan, geri tepen bir politika olmuştur.

Özetlerssek, Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri halkı uyanmaya, yoksul, geri kalmış durumlarını farketmeye ve seslerini duyurmaya başlamıştır. Anayasa teminatı altındaki hak ve hürriyetlerini kullanarak sesini duyurmaya, iktidarı etkilemeye çalıştıkça bu hareketi bölücülük olarak suçlamak, baskı ve zor kullanma usullerine başvurmak Anayasaya düpedüz aykırı olduğu gibi, meseleye bir çözüm de getirmez, yukarıdan beri anlatmaya çalıştığım gibi, tersine sorunları büsbütün yokuşa sürer.

Bugünkü iktidarın ve öbür partilerin bu işleri başaracaklarını, hattâ gerçekten başarmak isteyeceklerini sanmak hayaldir. Doğu ve Güneydoğu'nun kaderi, memleketin tüm işçi-emekçi halkının kaderine bağlıdır. Tüm işçi-emekçi halk bilinçlenip örgütlenercek kendi partisini iktidara seçtikleri, memleketin yönetimine ağırlıklarını koydukları gün, Türkiye'nin bütün temel sorunlarına çözüm yolları açılacaktır. Emek gücünün sömürülmesi ortadan kalkmadıkça başka hiçbir sömürü şekli kaldırılamaz. Bu, ilk ve temel şarttır. Bu temel şartın gerçekleştirilmesi, bütün öbür sorunları otomatik olarak ve birden çözüme bağlamaz, ama bu şart yerince getirilmeden de başka hiçbir sorun geçerli bir çözüme kavuşturulamaz.

(Türkiye ve Sosyalizm Sorunları, İst. 1968, s. 192-198'den)

“... ırk mülâhazası ile, veya diğer herhangi bir nedenle, Anayasanın tanıdığı hakları kısmen veya tamamen ortadan kaldırmayı hedef tutmak, bu amaçla örgüt kurmak veya her ne suretle olursa olsun propaganda yapmak suçlaması, TİP ve onun yöneticileri söz konusu olduğunda sadece gülünç düşer. TİP ve onun yöneticileri ve üyeleri olan bizler, Parti'nin on yıllık hayatı boyunca Anayasanın eksiksiz ve tasamam uygulanmasını ısrarla istedik, bunun mücadelesini verdik. Kürt halkı konusunda da iktidarların bu yurttaşlarımıza uyguladığı Anayasaya aykırı politikaya, baskı ve şiddet yöntemlerine karşı çıkarak, bu konuda da Anayasanın eksiksiz tasamam uygulanmasını savunduk. Bir başka deyişle, bizce iktidarlar, ırk mülâhazası ile de-

gilse bile, dil farkı, etnik farkı mülâhazası ile Doğu ve güney-doğu illerine Anayasa hak ve özgürlükleriyle bağdaşmayan bir politika uygulayagelmışler ve böylece “Anayasanın tanıdığı hakları kısmen ortadan kaldırma” durumuna düşmüşlerdir. Biz bu durumu eleştirdik, buna karşı çıktık, bunun düzeltilmesi yolunda demokratik mücadele verdik, hal böyle iken, şimdi tutup söz konusu kanun hükümlerini bize uygulamaya kalkmak olacak şey değildir.”

“... çünkü yurttaşlar arasında dil farkından dolayı ayırım gözetken muameleler yapılmamasını, baskı ve şiddet yöntemlerine başvurulmamasını istemek, istemekten de öte bunun demokratik mücadelesini vermek, milli hisleri yokedici veya zayıflatıcı bir davranış değildir, tam tersidir.”

“... Genel başkan seçildikten sonra teşkilata gönderdiğim Başkanlık mesajında (10 Kasım 1970) şöyle denilmiştir: “Kürt halkına, alevi vatandaşlar topluluğuna uygulanan ayırım gözetici muamelelere, baskı ve şiddet politikasına, bütün gücümüzle karşı çıkacak, bu kitlelerin demokratik hak ve özgürlük ve eşitlik isteklerini destekleyeceğiz.”

“... İddianame, meseleyi sadece bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele almayı şımızı da kendi başına bir suç sayıyor ve bize “itiraflar atfediyor. Oysa ortada itiraf edecek bir husus yok, bizim sarıh beyanlarımız vardır... Neden sadece mesele bir ekonomik kalkınma meselesi değildir? Çünkü, Doğu bölgesindeki yurttaşlara Anayasa’nın 12. maddesinin emrettiği ve demokrasinin gerektirdiği eşit muamele yapılmamaktadır. Anayasanın 12. maddesi “Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” hükmünü koyduğu halde, Doğu bölgesindeki Kürtçe konuşan yurttaşlarımız bundan dolayı ters muamelelere, baskılara maruz bırakılmaktadır.”

1970 yazında Doğu illerinde kaçak silah ve suçlu arama gerekçesiyle yapılan komando hareketleri ve bu konuda gazetelerde çıkan haberler ve seri halinde röportajlar bu ayırım gözetken muamelelerin ne derecelere kadar vardığını gözler önüne sermiştir. Bu utanç verici, mutlaka önlenmesi gereken bir durumdu. Meseleyi derhal senatörümüz vasıtasıyla İçişleri bakanına tevcih olunmuş yazılı soru şeklinde senatoya götürdük. Daha sonra Temmuz ayında memleketin karşılaştığı ciddi sorunlar konusunda Cumhurbaşkanına sunduğum raporda bu sorunu da ele alarak bu çeşit hareketlerin Anayasaya aykırılığını belirttim.

... Bütün mesele, birlik ve bütünlüğün baskı ve şiddet yöntemleri ile zorla muhafaza edileceği midir, yoksa Anayasal hak ve özgürlükler, eşitlik esası üzerinde mi perçinleştirileceğidir.

... Anayasanın başlangıç kısmındaki, milletin bütün fertlerinin kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün olması ilkesi de, doğu illerinde uygulanagelmış ayırım gözetken muamelelerin, baskı ve şiddet yöntemlerinin son bulmasını, Anayasal hak ve özgürlüklerde eşitliğin fiilen sağlanmasını gerektirir.” □

(Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı Mahkemesindeki
Savunmadan, Ağustos 1971)

KÜRT SORUNU ÜZERİNE TEZLER

Şeref YILDIZ

Konuya girmeden şunu söylemek istiyorum. Kürt sorununu önemli görüyorum. Bu, benim Kürt olmamdan, tek başına bu gerçekten kaynaklanmıyor. Ben bu sorunu, bu gerçek de içinde, T.C. vatandaşı bir insan olarak Türkiye'nin çağdaş dünyada kendine yaraşan bir yere sahip olması için hepimize düşen sorumlulukların bir gereği olarak görüyorum. Türk ve Kürt halkı iki kardeş halktır. Bu iki kardeş halkın ortak geleceğinden hepimiz sorumluyuz. Türk ve Kürt insanı, eğer bugün, bu sorumluluğun bilinciyle hareket etme yeteneğini gösterebilirse, Türk ve Kürt halkının eşit haklılığı temelinde, Türkiye'yi çağdaş dünyada hakkı olan saygın yere yükseltebilirler.

Konuyu ele alırken bugüne kadarki soyut ve programatik yanışımdan kopmaya çalışacağım. Aynı zamanda bilinen "model"lere bağlı kalmaktan yana değilim. Yazdıklarım, Türkiye Birleşik Komünist Partisi'nin üyesi olarak, kişisel görüşlerimdir. Öyle düşünüyorum ki, konu çok yönlü tartışılmayı gerekli kılıyor.

★ ★ ★

Tez 1: Kürtler ayrı bir ulus mudur? Bu soruya verilen yanıtlar farklıdır. Türkiye'nin resmi politikası Kürt gerçeğini yok saymaktadır. Adil olmayan bu politikanın bir ürünü olarak Kürtler hakkında gerçektışı tanımlar yapılmıştır. Kürtlerin "dağlı Türkler" olduğu ileri sürülmüş, Karda yürürken çıkan "kart, kurt" sesinden Kürt sözcüğünün türediğı savunulmuştur. Halbuki Kürtler, bölgenin en eski halklarından biridir. Kürtler, Med kökenli, İskit karışımı, İranlılarla akraba bir halktır. Kürt dili, Farsça gibi Hind -Avrupa dil grubunu girer. Kürtlerin kökeni konusunda çeşitli tezler olmasına karşın bilimcilerin üzerinde birleştiğı gerçek, Kürtlerin yaşadıkları topraklarda M.Ö. 7. yüzyıldan beri varoldukları ve dil, kültür ve tarihleriyle ayrı bir halk oldukları yönündedir. Resmi tez dışında, Türkiye'de Kürtleri ulus olarak algılamayan genel bir anlayış egemendir. Marksistler Kürtleri ulus olarak ifade etmiş olsalar bile bunun bilinciyle davranmamışlardır. Toplumun geniş bir kesiminde Kürtlerin ulus olmadığı kanısı yaygındır.

Bu algılamının dayanağı, uluslaşma sürecinin feodalizmden kapitalizme geçişte, özellikle Avrupa'da izlenmiş olduğu sürecin tek geçerli yol olarak algılanması yanılışıdır. Bu algılama, günümüz dünyasının gerçeklerini, yani, tekeli devlet kapitalizmine dayanan günümüz emperyalizmini, sosyalist sistemi, bunların karşılıklı ilişkilerini, bu ilişkilerin dünyanın geri kalan bölümü üzerindeki etkilerini, ulusal kurtuluş savaşları sonucunda ortaya çıkmış genç ulusların izlediği süreçleri, vb. dikkate almıyor.

Almadığı için de, bir ulusu belirleyen unsurların görece eş zamanlı doğal gelişmesini ve olgunlaşmasını arıyor. Bunu bulamayınca da, örneğin Kürtlerin bir ulus olmadığı sonucuna varıyor.

Bugün Kürt ulusunun özelliklerini belirleyen ana unsurlar şöyle sıralanabilir: Toprak birliği... Bölünmüşlük bu unsuru yoketmiyor. Her parçada, Kürtler toplu yaşıyor. Bu binlerce yıllık bir beraberliktir. Bu beraberlik, ortak psikoloji ve kültürel değerler, ortak bir tarih yaratmıştır. Bunun sonucu bir Kürt ulusal karakteri ortaya çıkmıştır. Kürt dili, Arapça ve Türkçe'den bütünüyle farklı, Farsça ile akraba, Hind-Avrupa kökenli bir dildir. Gelişen ulusal süreç, Kürt dilinin kendini bulmasına ve gelişmesine yardım ediyor. Bu üç unsurun dışında, şu sorunun yanıtını herkes aramalıdır: Kürtlerin yaşadığı devletlerde kapitalist ilişkiler gelişiyor. 20 milyonluk bir nüfus, ayrı bir dil ve kültüre sahip. Böyle bir topluluğun günümüzdeki adı nedir? 20 milyon nüfus, İskandinavya yarımadasının üç devletinin; Danimarka, İsveç ve Norveç uluslarının toplam nüfusu, artı bir dördüncü devlet, Lüksemburg demektir. Nüfus yoğunluğu topluluğun kendini geliştirme ve korumadaki iç dinamiğini görmemizin bir ölçütü olmalıdır.

Kürtler ulus mudur sorusunun tartışılması neden gereklidir? Bu sorunun tartışılmasını akademik bir tartışma olarak görmüyorum. Tersine politika belirlemede ve sorunun politik çözümünde önemli bir tartışma noktası olarak görüyorum. Solda, Kürt sorununa egemen olan pragmatik-yarararı tutum, sorunu kültürel haklar düzeyinde gören anlayış dikkate alındığında, bu sorunun yanıtı daha da önem kazanıyor. Çünkü etnik bir grup sorunu ile ulus sorununun toplumsal gelişmedeki rolleri, bu iki sorunun düzeyleri benzerlik gösterse de, gerçekte farklıdır. Ulusun toplumsal yaşamdaki rolü ve bu anlamda söz sahibi olmasının düzeyi, azınlık gruptan bir üst düzeydir.

Tez 2: Kürtlerin yaşadığı bölge sömürge midir? Sömürge tezi, Kürt kesiminde egemendir. Türk Marksist çevreleri (sınırlı bir kesimin dışına) bu görüşü benimsemiştir. Ancak marksistler bu soruyu aydınlatmamışlardır da. Bir anlamda ilgisiz kalmışlardır.

Sömürgeler tarihsel bir olgu olarak ortaya çıkmışlardır. Kapitalizmin gelişme sürecinde ulusal pazarın sınırları dışında çıkması döneminde sömürgeler ortaya çıkmıştır. Sömürgecilik olgusu bir avuç, gelişmiş Batı Avrupa ve Birleşik Devletler (ABD)deki zengin devletin yoksul Asya ve Afrika'yı paylaşımının ürünüdür. Sömürgeler statü olarak, yönetim biçimi olarak algılansa da, temel özellik, daha gelişkin pazarın gelişmemiş güçsüz pazarı kendine bağlaması, emperyalist sermayenin kendi güvenliği için bu pazarı politik denetim altında tutmasıdır.

Bu açıdan Kürtler'in durumuna baktığımızda, Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kürt bölgesinin sömürge statüsü kazanmadığını görürüz. Örneğin Mısır gibi. Bu durum Kürtlerin durumundan ileri geliyor. Kürtler yerleşik olmaktan çok, hareketli (yazın yaylalarda, kışın ovada) bir yaşam sürdürmüş, hayvancılık ve toprakla ilgilenmişler. Kürtlerde ticaret, kültür ve bunun sonucu bir *otorite* merkezi oluşmamıştır. Esas olarak birbirinden bağımsız, kimi zaman çatışan yerel merkezlerden söz etmek mümkündür. Bu durum, aynı zamanda ulusal sürecin zayıf kalmasında ve gecikmeli, dış etkilerle gelişmesinde etken olmuştur.

Bugünkü koşullar nedir? Türkiye emperyalist bir ülke değildir. Türkiye'de kapitalizmin gelişme süreci-kapitalist pazarın oluşması, sömürgelerin ortaya çıkış sürecinden sonradır. Bu açıdan, tarihsel olarak, Türkiye kapitalizmi sömürgeci olma şansını kaybetti. Kürtlerde kapitalist pazarın oluşma süreci, Türkiye kapitalizminin gelişme sürecinin ürünüdür. Bu süreç, kapitalist ayrı bir Kürt pazarı ortaya çıkarmış değildir; Kürtleri Türk pazarına bağlamış, tek bir pazar etrafında Türkü ve Kürdü birleştirmiştir. Kürtlerin bağımlılık ilişkileri, sömürge ilişkileri değil, ulusal hakları tanınmayan bir topluluğun ilişkileridir. Kürtlerin karşısında emperyalist sermaye değil, adil ve demokratik olmayan, ulusal ayrımcı bir burjuva rejim vardır.

Sömürgecilik, kapitalizmin gelişmesinin ve yayılmacılığının bir ürünü olarak bu gün aşılmıştır. Bağımsızlık kavramının bile tartışıldığı günümüzde, çağdaş dünya yeni bir tür bağımlılığa doğru yol almaktadır.

Buradan şu sonuca varmak istiyorum. Ezilen ulus sorununu, sömürgeler sorunu olarak ele alan tez biliniyor. Bu tez Lenin tarafından geliştirildi. Asya ve Afrika'da bir dizi ezilen halkın kurtuluşunun esin kaynağı oldu. Sömürge halkların sömürgeciliğe karşı ulusal kurtuluş eylemleri toplumsal gelişmeye büyük katkıda bulundu.

Bu tezin Kürt sorununa yanıt veremediğini düşünüyorum. Çünkü tez ezilen ulus sorununa antiemperyalist bir görev yüklüyor. Diğer yandan soruna bağımsız bir karakter kazandırıyor. Bunun sonucu olarak sorun bütünden kopuyor ve ayrı bir yol arayışını gündeme getiriyor. Kürt sorunu, Türkiye'nin demokratikleşmesi sorunudur. Ve bu karakteriyle, diğer toplumsal sorunların bir parçasıdır. Bu açıdan Kürt sorununun antiemperyalist bir karakteri yoktur. Onun ana karakterini DEMOKRATİK olma belirliyor. Çünkü mücadele emperyalist bir güce karşı değil, adil ve demokratik olmayan bir rejime karşı, ulusal hak çeşitliği mücadelesidir. Bu da emperyalist bir devletin sömürge ilişkilerine son vermek değil, ulusal baskı ve ayrımcı bir sistemin demokratikleştirilmesi, Türk ve Kürt ulusu arasındaki ilişkilerin demokratikleştirilmesi, eşit haklılık ve gönüllülük temeline dayandırılması sorunudur. Bunun gereği olarak da iki halkın kurtuluş yolu tektir. Bu, Türkiye'deki rejimi demokrasiyle yer değiştirmek için mücadele yoludur. İkincisi Kürtlerin bölgede birden fazla devletin içinde bölünmüşlüğü, soruna bölgesel bir karakter kazandırıyor. Bu da sorunu, bölgede barış ve güvenliğin bir unsuru yapıyor.

Tez 3: Kürt sorununu gündeme getiren nedir? Hangi çelişki böylesi bir sorunu doğuruyor? Bu sorunun yanıtı, bir önceki sorunun da açılımıdır.

Buradan resmi Kürt politikasına girmek istiyorum. Sanıyorum herkesin teslim edeceği bir gerçek var. Gerek bölgede, gerekse Türkiye'de son yılların önemli gelişme-

lerinden biri Kürt sorununun güncelleşmesidir. Düne göre sorun derinleşmiş, bölge ve dünya kamuoyunun ilgisini çekmeye başlamıştır. Türkiye açısından soruna sorumluca yaşanan herkes, görüyor ki, "KÜRT YOK" politikası yürümüyor. Gereken adımlar atılmazsa, önümüzdeki dönem sorun daha da ağırlaşacaktır.

Bu durumun temel nedeni, sorunu adil çözüme yeteneğindeki politikaların izlenmemesidir. Bugün, Kürt sorununun uluslararası ilginin nedeni nedir? 20 milyon insanın özgürlük sorunu, insan hakları sorunu, ilginin nedenini oluşturuyor. Günümüzde insan hakları sorununun artan önemi dikkate alındığında, sanıyorum ki bu ilgi daha iyi anlaşılacaktır. Ayrıca sorun çözümlenmedikçe bu ilginin boyutunun büyüyeceğini görmek gerekiyor. Bunun için Kürt sorununa yönelik uluslararası ilgiyi, yetmiş yıl öncesindeki emperyalist müdahale olarak izah etmek artık mümkün değildir. İnsan hakları sorunu sosyal sistem farkı tanımadan, daha fazla demokrasi isteyen dünyamızın gündeminde hergün daha çok ağırlık kazanıyor. Hiçbir artıniyet bu gerçeği değiştirme yeteneğinde değildir. Ayrıca artıniyetlilerin eylemlerini sonuçsuz bırakmanın yolu, insan haklarına saygılı demokratik rejime geçiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin birliğine gelince; soruna sağduyulu yaşanan herkesin Türk ve Kürt halkının birliğinden yana bir tutum benimseyeceği kanısındayım. Kendim, iki halkın birliğinden yanayım. Bu birliği Türk ve Kürt halkının çıkarlarının gereği olarak görüyorum. Bugün doğru ve gerekli, aynı zamanda da mümkün olan, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde Türk ve Kürt halkının gönüllü birliğidir. Böylesi demokratik bir birlik, Türkiye'nin demokrasiyi tercih etmesini, bugünkü baskı politikasını terk etmesini zorunlu kılıyor. Türkiye, 12 Eylül baskı rejiminden çıkışın zorluklarını yaşıyor. Bugünkü politik istikrarsızlığın temelinde 12 Eylül koşullarından bütünüyle kurtulamama, demokratik bir ortama geçememe yatıyor. Bu durumundan dolayı da, Türkiye Avrupa'nın gündeminden düşmüyor.

Türkiye'yi 12 Eylül koşullarından çıkımda zorlayan nedenlerden biri Doğu ve Güneydoğu'daki olağanüstü durumudur. Özel yetkilerle donatılmış süper vali, özel kordü, özel polis ve olağanüstü yasalarla Türkiye'nin 1/5'i yönetiliyor. Bölgedeki olağanüstü hal, Kürt sorununu askeri yöntemlerle çözüme yanlı, Türkiye'nin demokrasiyi seçmesini istemeyen, antidemokratik yöntemlerden yana olanları güçlendiriyor. Aynı zamanda, Türkiye'de ve bölgede politik istikrar istemeyen güçlerin yararına sonuçlar ortaya çıkıyor.

Sonuç olarak sorunu yaratan ulusal baskı ve ayrımcılık politikasıdır. Kürtler ayrı bir halktır. Kürtlerde ulusal bilinç gelişiyor. Kürt ulusal bilinci ulusal baskı politikasıyla çatışıyor. Bu çelişki Kürt sorununu gündeme getiriyor. Bu nedenle çelişkinin çözümü gereklidir. Çelişkinin çözümü ise, baskı politikasının terkedilmesini, Kürt halkının varlığının tanınmasını, kısacası demokrasinin tercih edilmesini zorunlu kılıyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin birliğini korumanın ilk koşulu bölgedeki olağanüstü duruma son vermeyi ve baskı politikasını terketmeyi gerekli kılıyor. Böylesi bir adım Türk ve Kürt halkının ortak moral değerlerinin güçlenmesine, iki halkın demokratik birliğinin ürünü olacak çağdaş Türkiye'yi yaratmanın yolunu bulmaya yardımcı edecektir. Bugün Türkiye, "Kürt Yok" politikasını terk etme ve soruna politik çözüm bulmak için demokrasiyi tercih edip etmeme gibi ciddi bir yol ayrımına hızla yürüyor. Bu yol her gün biraz daha kısalıyor. Bugünkü baskı politikası, Türkiye

Cumhuriyeti'nin birliğinin korunmasına hizmet etmiyor. Dışta saldırı, içte baskı politikasının bir aracı olan ve bugün raflara kaldırılan Ulusal Güvenlik doktrininin artığı bu politika zarar vericidir.

Tez 4: 1920'lerde genç Türkiye Cumhuriyeti'ni "Kürt yok" politikasını tercihe yönelten etkenler neydi? Bu politikanın alternatifi yok muydu? Kürtleri ayaklanmaya sürükleyen koşulları irdelenmek, tarihe dönmek bugünü anlamının koşuludur. Bunun için 1920'lerden önceye, Kürtlerin ilk hareketlerinin dönemlerine uzanmak ve böylelikle, Kürt isyanlarını değerlendirmek gerekiyor.

Kürtler 1800'lerin başından itibaren hareketlenmeye başladılar. 1800'lerden 1920'lere gelindiğinde, abartmasız, tüm Kürt bölgeleri (İran, Irak, Türkiye) ayaklanmalara sahne oldu. Bu ayaklanmaların belli başlıları; 19. yüzyılda Revanduz, Bedirhan, Yezdanî Şêr ve Şeyh Ubeydullah... 20. yüzyılın başında Şeyh Mahmut Berzenci, Sımko İsmail, Koçgiri, Şeyh Said, Ağrı ve Dersim isyanlarıdır.

Kürtleri hareketlendiren etkenlerden biri, ağır vergi ve asker verme, bitmek bilmeyen savaşın yarattığı yıkımdır. Osmanlı döneminde, ağır vergi ödeme, angarya ve asker verme, Kürtleri rahatsız etmeye başlamış bu yükümlülükleri yerine getirmede güçleri tüketme sınırına varmıştı 19. yüzyılda bölgede bulunan Alman subay Moltke şöyle diyordu: "Kürtler (bunlardan hangi sınıfa mensup olursa olsun bütün konuştuğularım) iki şeyden şikayet etmektedirler; vergi ve asker toplama."

Bu dönemi, I. Dünya Savaşı ve Ermeni Kırım Hareketi izledi. Ermeni kırımını, aynı zamanda, Kürtlere ekonomik yıkım getirdi. Bu süreç, bölgenin önceki halkları gibi Kürtlerin de ekonomik yaşam koşullarını ağırlaştırdı, hoşnutsuzluk ortamını derinleştirdi.

İkinci önemli etken, 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki halkların ulusal uyanış dönemidir. Kürtlerin yaşadığı bölge, halkların yeni uyanışına sahne olmaktadır. Bizzat Türk Ulusal hareketi bu uyanış sürecinde önemli bir etkidir. Bu etkinin sonucu olarak Kürt ulusal örgütlenmeler bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Osmanlı saray çevresi, bölgedeki hareketlenmeleri dikkate alarak, Müslüman bir halk olan Kürtleri kazanmaya yöneldi. Kürt aşiretlerine belli imtiyazlar, Kürtlere okuma olanağı tanıdı. Okuma olanağı tanınan Kürtlerden, saraya bağlı bir kesim yaratmak istiyordu. Bu dönemde önemli bir Kürt aydın kesim ortaya çıktı. Bunlar devlet organlarında, orduda önemli görevler üstlendiler. Ne ki bilimle tanışan her aydın insan gibi, Kürt aydınları da kendi gerçeklerini bulmada gecikmediler. Kürt halkının ulusal haklarının savunucusu olarak ortaya çıktılar.

Bu gelişmenin ilk ürünü 1898'de Kahire'de çıkan Kürdistan adlı gazetedir. 1900'de Kürdistan Azm-i Kavi Cemiyeti, 1908'de Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti, bir Kürt okulu, Kürdistan ve Kürt Teavün ve Terakki gazetesi, 1910'da Kürt Talebe Hêvî Cemiyeti ve Rojî Kürt ile Hetawî Kürt Dergileri diğer ürünleri oluşturuyor. 1918 sonbaharında Kürdistan Teali Cemiyeti kuruluyor. JİN adlı bir dergi çıkarıyor. Yine Kürt İşçi Derneği ve Kürdistan Kadınlar Teali Cemiyeti bu dönemde faaliyet gösteriyor. Dernek, Diyarbakır, Dersim, Bitlis gibi yerlerde şubeler açıyor. Dernek etrafında yer alan Kürt aydınları, Batı'dan esen özgürlük rüzgarından etkilenmiş ve Batı devletlerinin yardımlarından umutlanmışlardır. Bu konuda da Sevr-Paris kon-

feransına büyük ümit bağlamışlardı. Buna karşın, Kürtlerin, Türklerden kopmasını düşünenler, gençlerden oluşan küçük bir azınlıktı. Derneğin başkanı Seyid Abdülkadir ve etrafındaki çoğunluk, Türk halkı ile birlikte yaşamaktan yanaydı. Seyid Abdülkadir, Türklerin zor döneminde, onları bırakmayı, Kürtlerin şanına yakıştırmadığını etrafına söylüyordu. Bu çoğunluk otonomiden yanaydı.

1920'de Kürt Teali Cemiyeti kapanıyor. Kürt Teali Cemiyeti çevresindeki aydınlar, İstanbul'dan memleketlerine dağılıyorlar. 1922'de Erzurum'da Cıbranlı Halit Bey başkanlığında AZADİ Cemiyeti kuruluyor. Ve bu süreç Şeyh Said isyanı ile noktalaniyor.

Türkiye, ulusal kurtuluş savaşına girerken Kürtlerde ulusal uyanış süreci böyle geliyordu. Kemalistler, bölgede İngilizlerin faaliyetini de dikkate alan bir politika izlemek durumundaydılar, Kürt halkını kazanmayı hedeflediler. Bu politikanın ilk adımı, 1919'da Amasya'da atıldı. Osmanlı Bahriye Nazırı Salih Paşa ile bir araya gelen, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil heyeti, Mustafa Kemal, Rauf Orbay, Bekir Sami arasında şu protokol imzalanıyor:” Beyannamenin birinci maddesinde Osmanlı devletinin düşünülen ve kabul sınırı Türk ve Kürtlerin oturduğu araziye kapsadığı, Kürtlerin Osmanlı topluluğundan ayrılmasının imkansızlığı izah edildikten sonra, bu sınırın en az istek olmak üzere elde edilmesinin temini lüzumu müştereken kabul edildi. Bununla beraber yabancılar tarafından görünüşte Kürtlerin istiklali maksadı altında yapılmakta olan tezvirlerin önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerde bilinmesi uygun görüldü.”

Mustafa Kemal bu düşünceyi, Kazım Karabekir'e yazdığı mektuplarda da dile getirdi. Bu anlayışın bir sonucu olarak, toplanan Erzurum Kongresi'nde seçilen sekiz kişilik yönetimin üçü Kürt temsilcilerden oluşuyordu. Bunlar, Erzincanlı Şeyh Fevzi, Siirtli Sadullah ve Mutki aşiret reisi Hacı Musa Mirzazade idiler. Yine Ankara'da toplanan, Büyük Millet Meclisinde, Kürtleri temsilen, ulusal kıyafetleriyle 72 Kürt sayılay vardı.

Kürt halkı, Kemalistlerin bu politikalarına olumlu yanıt verdi. Türk halkı ile gücünü birleştirdi. Urfa, Maraş ve Antep'de Fransızlara karşı dövuştü. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kanını akıtarak katkıda bulundu. Kürtlerin umut bağladığı tutum, büyük Millet Meclisi'nde söylenen şu sözlerde ifadesini buluyor:” Bu kürsüde konuşma hakkı iki milllete aittir. Kürtlere ve Türklere.” (Erzurum sayılayı Hüseyin Avni)

Ne ki, bu politika tam net değildi. Amasya' protokolünde ifadesini bulan “tezvireler” önleme anlayışı egemen oldu. Soruna pragmatik yaklaşıldı. Kürt halkının iradesinin meclise yansması değerlendirilemedi. Atılan bu olumlu adımdan, Lozan sonrasında geriye dönüldü.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde, emperyalizmin oynadığı rol tartışmasıdır. Kemalistler, tüm bu süreci yaşamış bir kadroydu. Bu sürecin onları olumsuz etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. İngilizlerin Kürt sorununu irdetmeleri, Musul petrolleri konusundaki baskı, açık ki, huzursuzluk yaratıyordu. Kemalistlerin, Kürt sorunundaki pragmatizmi, İngiliz emperyalizminin faaliyetinin yarattığı güvensiz ortamla birleşince, baskı politikasına geçişle sonuçlandı. Kurtuluş sa-

Cumhuriyeti'nin birliğinin korunmasına hizmet etmiyor. Dışta saldırı, içte baskı politikasının bir aracı olan ve bugün raflara kaldırılan Ulusal Güvenlik doktrininin artığı bu politika zarar vericidir.

Tez 4: 1920'lerde genç Türkiye Cumhuriyeti'ni "Kürt yok" politikasını tercihe yönelten etkenler neydi? Bu politikanın alternatifi yok muydu? Kürtleri ayaklanmaya sürükleyen koşulları irdelemek, tarihe dönmek bugünü anlamanın koşuludur. Bunun için 1920'lerden önceye, Kürtlerin ilk hareketlerinin dönemlerine uzanmak ve böylelikle, Kürt isyanlarını değerlendirmek gerekiyor.

Kürtler 1800'lerin başından itibaren hareketlenmeye başladılar. 1800'lerden 1920'lere gelindiğinde, abartmasız, tüm Kürt bölgeleri (İran, Irak, Türkiye) ayaklanmalara sahne oldu. Bu ayaklanmaların belli başlıları; 19. yüzyılda Revanduz, Bedirhan, Yezdanî Şêr ve Şeyh Ubeydullah... 20. yüzyılın başında Şeyh Mahmut Berzenci, Simko İsmail, Koçgiri, Şeyh Said, Ağrı ve Dersim isyanlarıdır.

Kürtleri hareketlendiren etkenlerden biri, ağır vergi ve asker verme, bitmek bilmeyen savaşın yarattığı yıkımdır. Osmanlı döneminde, ağır vergi ödeme, angarya ve asker verme, Kürtleri rahatsız etmeye başlamış bu yükümlülükleri yerine getirmede güçleri tüketme sınırına varmıştı 19. yüzyılda bölgede bulunan Alman subay Moltke şöyle diyordu: "Kürtler (bunlardan hangi sınıfa mensup olursa olsun bütün konuştuğularım) iki şeyden şikayet etmektedirler; vergi ve asker toplama."

Bu dönemi, 1. Dünya Savaşı ve Ermeni Kırım Hareketi izledi. Ermeni kırımı, aynı zamanda, Kürtlere ekonomik yıkım getirdi. Bu süreç, bölgenin önceki halkları gibi Kürtlerin de ekonomik yaşam koşullarını ağırlaştırdı, hoşnutsuzluk ortamını derinleştirdi.

İkinci önemli etken, 19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki halkların ulusal uyanış dönemidir. Kürtlerin yaşadığı bölge, halkların yeni uyanışına sahne olmaktadır. Bizzat Türk Ulusal hareketi bu uyanış sürecinde önemli bir etkidir. Bu etkinin sonucu olarak Kürt ulusal örgütlenmeler bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Osmanlı saray çevresi, bölgedeki hareketlenmeleri dikkate alarak, Müslüman bir halk olan Kürtleri kazanmaya yöneldi. Kürt aşiretlerine belli imtiyazlar, Kürtlere okuma olanağı tanıdı. Okuma olanağı tanınan Kürtlerden, saraya bağlı bir kesim yaratmak istiyordu. Bu dönemde önemli bir Kürt aydın kesim ortaya çıktı. Bunlar devlet organlarında, orduda önemli görevler üstlendiler. Ne ki bilimle tanışan her aydın insan gibi, Kürt aydınları da kendi gerçeklerini bulmada gecikmediler. Kürt halkının ulusal haklarının savunucusu olarak ortaya çıktılar.

Bu gelişmenin ilk ürünü 1898'de Kahire'de çıkan Kürdistan adlı gazetedir. 1900'de Kürdistan Azm-i Kavi Cemiyeti, 1908'de Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti, bir Kürt okulu, Kürdistan ve Kürt Teavün ve Terakki gazetesi, 1910'da Kürt Talebe Hêvi Cemiyeti ve Roji Kürt ile Hetawi Kürt Dergileri diğer ürünleri oluşturuyor. 1918 sonbaharında Kürdistan Teali Cemiyeti kuruluyor. JİN adlı bir dergi çıkarıyor. Yine Kürt İşçi Derneği ve Kürdistan Kadınlar Teali Cemiyeti bu dönemde faaliyet gösteriyor. Dernek, Diyarbakır, Dersim, Bitlis gibi yerlerde şubeler açıyor. Dernek etrafında yer alan Kürt aydınları, Batı'dan esen özgürlük rüzgarından etkilenmiş ve Batı devletlerinin yardımlarından umutlanmışlardır. Bu konuda da Sevr-Paris kon-

feransına büyük ümit bağlamışlardı. Buna karşın, Kürtlerin, Türklerden kopmasını düşünenler, gençlerden oluşan küçük bir azınlıktı. Derneğin başkanı Seyid Abdülkadir ve etrafındaki çoğunluk, Türk halkı ile birlikte yaşamaktan yanaydı. Seyid Abdülkadir, Türklerin zor döneminde, onları bırakmayı, Kürtlerin şanına yakıştırmadığını etrafına söylüyordu. Bu çoğunluk otonomiden yanaydı.

1920'de Kürt Teali Cemiyeti kapanıyor. Kürt Teali Cemiyeti çevresindeki aydınlar, İstanbul'dan memleketlerine dağılıyorlar. 1922'de Erzurum'da Cıbranlı Halit Bey başkanlığında AZADİ Cemiyeti kuruluyor. Ve bu süreç Şeyh Said isyanı ile noktalıyor.

Türkiye, ulusal kurtuluş savaşına girerken Kürtlerde ulusal uyanış süreci böyle geliyordu. Kemalistler, bölgede İngilizlerin faaliyetini de dikkate alan bir politika izlemek durumundaydılar, Kürt halkını kazanmayı hedeflediler. Bu politikanın ilk adımı, 1919'da Amasya'da atıldı. Osmanlı Bahriye Nazırı Salih Paşa ile bir araya gelen, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Temsil heyeti, Mustafa Kemal, Rauf Orbay, Bekir Sami arasında şu protokol imzalanıyor: "Beyannamenin birinci maddesinde Osmanlı devletinin düşünülen ve kabul sınırı Türk ve Kürtlerin oturduğu araziye kapsadığı, Kürtlerin Osmanlı topluluğundan ayrılmasının imkansızlığı izah edildikten sonra, bu sınırın en az istek olmak üzere elde edilmesinin temini lüzumu müştereken kabul edildi. Bununla beraber yabancılar tarafından görünüşte Kürtlerin istiklali maksadı altında yapılmakta olan tezvirlerin önüne geçmek için de bu hususun şimdiden Kürtlerde bilinmesi uygun görüldü."

Mustafa Kemal bu düşünceyi, Kazım Karabekir'e yazdığı mektuplarda da dile getirdi. Bu anlayışın bir sonucu olarak, toplanan Erzurum Kongresi'nde seçilen sekiz kişilik yönetimin üçü Kürt temsilcilerden oluşuyordu. Bunlar, Erzincanlı Şeyh Fevzi, Siirtli Sadullah ve Mutki aşiret reisi Hacı Musa Mirzazade idiler. Yine Ankara'da toplanan, Büyük Millet Meclisinde, Kürtleri temsilen, ulusal kıyafetleriyle 72 Kürt sayılabildi.

Kürt halkı, Kemalistlerin bu politikalarına olumlu yanıt verdi. Türk halkı ile gücünü birleştirdi. Urfa, Maraş ve Antep'de Fransızlara karşı dövuştü. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kanını akıtarak katkıda bulundu. Kürtlerin umut bağladığı tutum, büyük Millet Meclisi'nde söylenen şu sözlerde ifadesini buluyor: "Bu kürsüde konuşma hakkı iki millete aittir. Kürtlere ve Türklere." (Erzurum sayılabildi Hüseyin Avni)

Ne ki, bu politika tam net değildi. Amasya protokolünde ifadesini bulan "tezvireleri" önleme anlayışı egemen oldu. Soruna pragmatik yarışıldı. Kürt halkının iradesinin meclise yansıması değerlendirilemedi. Atılan bu olumlu adımdan, Lozan sonrasında geriye dönüldü.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde, emperyalizmin oynadığı rol tartışmasıdır. Kemalistler, tüm bu süreci yaşamış bir kadroydu. Bu sürecin onları olumsuz etkilediğini söylemek yanlış olmayacaktır. İngilizlerin Kürt sorununu irdelencileri, Musul petrolü konusundaki baskı, açık ki, huzursuzluk yaratıyordu. Kemalistlerin, Kürt sorunundaki pragmatizmi, İngiliz emperyalizminin faaliyetinin yarattığı güvensiz ortamla birleşerek, baskı politikasına geçişle sonuçlandı. Kurtuluş sa-

vaşı boyunca yabancıya karşı sağlanan birlik, kurtuluştan sonra iç hesaplaşmaya dönüştü. Tartışmasız, o günün en önemli sorunu Kürt sorunu. Sorun, ya demokratik bir çözüme kavuşacak, ya da, askeri yöntemlerle ezilecekti. İkinci yol seçildi. İlginçtir; ulusal kurtuluştta yer alan iki hareket, Komünist Partisi ve Kürtler, daha devrimin başında ezilmişlerdir. Halbuki bu iki hareketin varlığı düşünsel ve ulusal çeşitlilik temelinde, çoğulculuğa geçiş, ulusal bağımsızlığın, demokratikleşme yönünde derinleşmesi demektir. O gün, Kemalistlerin, Kürt aşiretleri ve dini liderleri ile sıkı ilişkiler geliştirmelerine karşın, etkin bir güç olan, Kürt aydınları ile ilişkiye girmemiş olmaları da dikkat çekicidir.

Baskı politikası Kürtleri bunaltmaya kadar vardırdı. O günün açıklanan meclis tutanaklarında; ırza geçme, öldürme gibi olaylar yaygınlaştı. Nitekim Koçgiri, Şeyh Said ve Dersim olaylarının patlak vermesine yol açan olaylar bu türdendir. Sonuçta; 1925'te Şeyh Said isyanı, Ağrı ve Dersim'de ayaklanmalar oldu. Bu olaylarda, yüzbin civarında Kürt insanı yaşamını kaybetti. Ayaklanmalara yol açan, emperyalizmin kışkırtmaları değildi. Kürt aydınlarının Batı'dan umutvar olmaları, Sevr'de temsilci bulundurmaları o günün koşulları içinde anlaşılabilir değildir. O dönem, ilgi uyandıran "Wilson prensipleri"nin dünya ölçüsündeki etkileri Kürt aydınları üzerinde de görülüyordu. Ayrıca, her kurtuluş hareketi destek arama gereksinimi duymuştur. Sivas Kongresi'nde, ABD mandatörlüğünü savunanların varlığı biliniyor. Mandatörlük fikrinin yanlışlığı bir tarafa, bu fikri savunanlar "hain" değildi.

Sonuç olarak;

Cumhuriyet'ten sonra Kürt ayaklanmalarını hazırlayan nedenler kanımca şunlardır:

- Uzun savaş yıllarının ardından doğan ekonomik yıkıntının sonucu, yığınlarda açlık ve yoksulluğun yarattığı genel hoşnutsuzluk.

- Merkezi ulusal devlete geçişin aşiretlerde yarattığı tedirginlik.

- Osmanlı İmparatorluğu bünyesinde başlayan ulusal uyanışın Kürt halkını etki altına alması. Kürt ulusal hareketinin ortaya çıkması. Önemlisi, Kürt halkı, Türk halkı ile birlikte ulusal kurtuluş savaşına katılmış, ulusal amaçlı bir savaştan yeni çıkmıştı. Açıktır ki, ulusal kurtuluş fikri, Kürt halkı içinde canlı fikirlerdi, bizzat yaşadığı sosyal bir gerçektir.

- Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt sorununa politik çözüm yerine baskı politikasını seçmesi.

Öyle düşünüyorum ki, isyanların ortaya çıkmasında belirleyici etken sorunun demokratik çözümü yerine, baskı politikasının seçilmesidir.

İsyanların karakterine gince, şunları söylemek mümkündür;

- İsyanlar tepki hareketleridir. Yukardan gelen baskıya karşı koyma hareketleridir.

- İsyanlar köylü hareketleridir. Kendiliğinden gelmeciilik egemendir. Bir küçük patlama, birden büyüyor. Kısa süre sonra hareket hedefsiz kalıyor, savunmaya giriyor ve yeniliyor. Yine, Şeyh Said'in köylülüğe yükümlülük getiren aşar vergisini kaldırması dikkat çekicidir.

Bugün soruna eğilince, isyanların, Kürt ulusal uyanış sürecinin bir dönemi olduğunu görüyoruz. Zaman geçtikçe, onların, Kürt ulusal uyanışında oynadıkları rol tartışmasız hale geliyor. En büyük şanssızlıkları antiemperyalist bir rejimle çatışmaya düşmüş olmalarıdır. Bu durum, isyanların anlaşılmasını zorlaştırmış, ulusal kurtuluşçu rejimin, Kürt halkına karşı adil olmayan tutumunu gözlemiştir.

Bağlarken şunu söylemeyi de gerekli görüyorum. O günün koşullarında komünist hareket-TKP, yanlış içine düşmüş isyanları yanlış değerlendirmiştir. Aynı tutum, Türkiye Marksist hareketinde de egemen olmuştur. Bunun temel nedeni, Kürt sorununun toplumsal gelişmedeki rolünün kavranmamış olması, teorik ve örgütsel zayıflıktır. Halbuki, ulusal kurtuluştan sonra, demokratik sürecin neden derinleşmediği değerlendirilirse, bunun temel nedenlerinden birinin, Kürt halkı üzerindeki baskı, ulusal ayrımcı politika olduğu görülecektir.

Tez 5: Kürt ulusal hareketinde yeni dönemin perspektifi nedir? Kürt halkının özgürlük mücadelesinin yüzyıllık bir tarihi vardır. Bu tarih, sancılı ve acılarla doludur. Bu süreç, Kürt ulusal sürecinin derinleşme, olgunlaşma derecesine bağlı olarak, değişik evreleri olsa da, Kürt hareketinin mücadelesinin ana yöntemi silahlı mücadele, bir başka ifade ile başkaldırılar yoludur. Bu mücadele yolunun bugün yeniden değerlendirilmesi, yeni seçeneklere yönelme zamanı gelmiştir. Kürt hareketini böylesi bir yola iten etkenleri gözardı etmek gibi bir amacım yoktur. Ulusal baskı ve zorbalığın bunalıttığı bir ortamda, tüm zorluklara karşın başka seçeneklerin var olduğuna inanıyorum.

Ayrıca, bu ülkelerdeki demokratik süreçlerin zayıflığı, insan hakları, demokrasi için mücadelenin önemine, demokratik güçlerin dikkat vermedeki zayıflıkları dikkate alındığında, Kürt hareketinin zorluklarını anlamamak mümkün değildir.

Kürt hareketi, deyim uygunsa, bugün bir bunalım dönemi yaşıyor. Bu süreç 1974-Barzani hareketinin yenilgisi ile başlamıştır. Barzani hareketi, uzun direnme ve hareketin yığınsallaşması ile, haklı olarak, Kürt halkının demokratik mücadelesinde otorite, Barzani de bu mücadelenin simgesi olmuştur. Bu dönem, Kürt halkının mücadelesinde, tek merkezin oluşması, tek otoritenin ortaya çıkması dönemidir. Merkez, Irak Kürt Hareketi (KDP), otorite ise, Molla Mustafa Barzani'yd.

Barzani hareketinin yenilgisi, aynı zamanda, Barzani otoritesinin yıkılması, tek merkezin dağılması sonucunu getirdi. Irak'da hareket toplanırken, artık çok başlıydı. İran ve Türkiye'de Kürt hareketi kendi yollarını aramaya başlamıştı. Bu dönem, aynı zamanda, Kürt halkının mücadelesinin genişlediği, Kürt aydınlarının, gençliğinin aktifleştiği dönemdir. Bu durum, kaçınılmaz olarak her Kürt hareketinin kendi özgün yolunu aramasının koşullarının doğduğunun işaretiydi.

Yenilgi sonrası dönem, Kürt hareketinin bölünmeler, iç çatışmalar dönemi olarak başladı. Hareket otoriteden yoksun kalınca ve bu yenilgiyle birleşince, bölünme, rekabet, iç çatışmalar kaçınılmaz oldu. Bunalım dönemi tekçi yapının dağılması, bölünmeler ve yeni arayışlar dönemi olarak tanımlanabilir. Geleneksel KDP öncmini korumasına karşın yeni örgütler- merkezler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu, Kürt hareketindeki çeşitliliğin bir göstergesiydi. Bugün, Kürt hareketinde çeşitlilik, kimi subjektif nedenlere dayansa da, gerçekte nesnel durumun bir gereğidir. Kürt halkının bölünmüşlüğü, dolayısıyla mücadele koşullarının farklılığının kaçınılmaz

nucudur. Çünkü, her ülkede politik sürecin karakteri farklıdır. Çeşitlilik her ülkede, Kürt hareketinin kendine egemen, bağımsız olması demektir. Böylesi bir durum, hareketin gelişmesine, kendi kişiliğini bulmasına yardım etmektedir.

Burada, her ülkedeki iç bölünmeleri ayırmak istiyorum. Ayrıca, iç bölünmeler her hareket için bir zaafıdır.

Kürt hareketi, bunalımı aşmanın sancılarını da yaşıyor. Yeni arayışlara yöneliyor. Hareketin bunalımı aşma ve kendini yenileme potansiyeli vardır. Bu durum, Kürt hareketinde yeni bir evreye işaret ediyor. Bu evre, tıkanan silahlı mücadele yolunun yerine politik mücadelenin ön plana çıkması olarak tanımlanabilir. Politik mücadele yolu, hem bölge hem uluslararası koşullar açısından kendini dayatıyor.

Kürt hareketinin geleneksel mücadele yöntemlerini geride bırakma, sorunu politik yöntemlerle çözmeye yönelme gereksinimi, yeni diyalog ve politik ilişkileri gerektiriyor. Kürt sorunu, her ülkede ayrı çözüm gerektiriyor. Bu, Kürt ulusal hareketinin her ülkedeki demokrasi güçleri ile diyalogunu ve politik ilişkisini zorunlu kılıyor. Bugün, bu ülkelerdeki politik güçler dikkate alınmadan, diyalog ve işbirliği ortamı yaratılmadan, soruna, çözüm bulmak mümkün görünmüyor. Çünkü çözüm, birlikte, ortak anlayış temelinde mümkündür. Kürt sorunu, her ülkede, toplumsal ilerlemenin, o ülkenin demokratik gelişmesinin sorunudur. Ve bu anlamda, Kürt sorunu, yalnız Kürtlerin değil tüm toplumun sorunudur.

Buradan, Türkiye somutuna geçmek istiyorum. Kürt hareketinin genelindeki bunalım sürecinin, Türkiye Kürt hareketi için de geçerli olduğunu söylemek istiyorum. Türkiye Kürt hareketinde bugün, eski yapılarıdaki bölünme, çözülmeye dönüşüyor. Çözülme bir dağılma olarak algılanmıyor. Görüntü böyle olsa da, yeni döneme geçişin bir sorunu olarak görüyorum. Kürt sorununun Türkiye'nin gündemini zorlaması, Kürt ulusal bilincinin gelişmesinin bir ürünüdür. Kürt ulusal bilinci, Kürt halkının değişik sosyal kesimlerini etkiliyor. Artan baskı bu kesimleri mücadele alanına itiyor. Kürt hareketindeki mevcut yapılar bu gelişmeyi kucaklayamıyor. Bu ilişki, mevcut örgütlerin tıkanmasına yol açıyor. Örgütlerde ortaya çıkan bu durumun tersine, mücadeleye katılan yeni sosyal kesimler, yeni arayışlara, gelişmenin konseptini bulmaya yöneliyorlar.

Konuyu açmak için geriye dönmek gerekiyor. Türkiye'de Kürt hareketi uzun bir ara dönemden sonra, 1960'larda yeniden başladı.

1960-70 döneminde Kürt hareketinde üç akım vardır. Birinci akım: KDP ve DDKO etrafında ortaya çıkan ulusal demokratik akımdır. Bu akım kentlerde orta kesimlere, kırsal bölgelerde din adamlarına, DDKO'larıyla da Kürt gençliğine dayanıyordu. Barzani hareketinin etkisindeydi. Yeni bir örgütlenme olmasına karşı otoriteydi. İkinci akım; Kürt Marksist akımdı. Bu akım, Kürt aydınlarına dayanıyordu ve TİP'te yer almıştı. 1965 seçimlerinde parlamentoya temsilci gönderebilecek bir etkiye sahipti. Kürt halkıyla Türk halkının birliğinden yana ilerici fikirlerin ilk temsilcisi bu akımdır.

Bu amaçla TİP'te birlikte mücadelenin yolunu da açtılar. Bu akım ilerici fikirlerin Kürt halkı içinde yayılmasında, yeni Marksist kuşakların yetişmesinde ciddi rol oynadı. Üçüncü akım; Yeni Türkiye Partisi'nde (YTP) ortaya çıkan, Yusuf Azizog-

lu ve arkadaşlarının hareketidir. Bu akım, Türk sermayesi ile uzlaşma temelinde ortaya çıkan ilk Kürt akımıdır. Buna karşın, onların geçmişi, bölgeye yönelik sosyal hizmetlerdeki çabaları, Kürt halkı arasında demokratik fikirlerin güçlenmesine yardımcı oldu. Bu üç akım arasında rekabet olmasına karşın özellikle, ulusal demokratik akımla Marksist akım arasında diyalog ve işbirliği vardı. İşbirliği sonucu iki akım düşünsel planda da birbirinden olumlu etkilendi. Ne ki, Barzani hareketinin yenilgisi, ulusal demokratik akıma müdahalesi, Türkiye Marksist hareketindeki bölünmeler, TİP'in daralmasıyla bu süreç 12 Mart'la sakatlandı.

12 Mart sonrası dönemine Kürt hareketi iç bölünmelerle girdi. Birçok örgüt ortaya çıktı. Marksist akımın, etkinliği bu dönemde arttı. Marksist fikirler tüm Kürt örgütlerini etkiledi. Türkiye sol hareketindeki dar, sekte tutum, Kürt hareketini de etkisi altına aldı. Mücadeleye katılan binlerce genç militan, örgütler arasındaki rekabete taraf oldu ve çatışmalar hareketi yığınlardan kopardı. Aynı zamanda hareket, 1960-70 döneminde emek vermiş deneyli kesimleri saflarına çekemedi. Bu kadrolar, hareketten çekildiler. Kimi beklemeye çekildi kimi ise, kişisel çabaları ile yitindi. Bu ciddi bir kan kaybı oldu.

Kürt hareketi, 12 Eylül'e iç çatışma ve bölünmelerle girdi. Hareketin kadrolarının önemli bir bölümü, 12 Eylül teröründen korunmak için yurtdışına çıktı. Diğer bölümü, işkence ve hapis hayatlarından geçti. Bu durum hareketin, mücadele imkanlarını daralttı. Zaman ilerledikçe örgütler, hareket inisiyatifi kaybetmeye başladı. Ülkede ise, tüm baskı ve kovuşturmalara rağmen, ulusal bilinç gelişti. Yeni güçlerin ortaya çıkmasının ortamını yarattı. 12 Mart'tan sonra çekilen deneyli eski kadrolar yeniden hareketlenmeye başladı. İşte bugün mevcut örgütlerin yanıtlayamadığı gelişme budur. Ve bu, bütünüyle yeni bir durumdur. Eski politikalar, dar örgüt yapıları bu gelişmeye yanıt veremez, bu gelişmeyi kucaklayamaz.

Önümüzdeki dönem Kürt hareketinde hangi eğilimler güçlenebilir? Yeni dönemin konsepti nedir?

Türkiye kapitalizminin gelişme süreci, Doğu ve Güneydoğu bölgelerini denetim altına almıştır. Bu bölgeye kapitalist ilişkiler girmiş, geleneksel yapı çözülmeye başlamış, yerini kapitalist ilişkilere bırakmıştır. Bu gelişmenin sonucu bir Kürt sermaye, başka bir ifade ile sosyal farklılaşma oluşmuştur. Kapitalizmin gelişmesinin yıkıcı sonuçları bölgede etkisini göstermektedir. Kentlere, sanayi merkezlerine yoğun göç, sosyal konumlarını kaybeden yoğun bir nüfus birikimi vardır. Günlük dilde bunlara işsiz deniyor. Halbuki bunlar fabrikaların kapanmasıyla işsiz kalmış kimseiler değildir. Kapitalizmin bölgeye girişiyle topraklarını kaybeden küçük ve topraksız köylülerdir. Kısacası Doğu ve Güneydoğu, Kürt halkı bir geçiş süreci yaşıyor. Bu durum, ulusal baskının arttığı bir ortamla birleşiyor. Ulusal bilincin gelişmesiyle bu durum iç içe geçiyor. Ve yeni sosyal kesimler, ulusal hak mücadelesi alanına çıkıyor.

Önümüzdeki dönemde Kürt hareketinde tek alternatif akılcı görünmüyor. Gelişen ulusal bilinç, Kürt hareketinin etkinliğinin artmasını, sosyal farklılaşma ise, farklı

eğilimleri gündeme getiriyor. Kürt hareketi dağınıklıktan toparlanmaya yönelirken öyle sanıyorum ki, birden fazla akım ortaya çıkacaktır.

Akımlardan biri, Kürt Marksist akımıdır. Bu akımın 25 yıllık deneyi ve bunun yarattığı birikim vardır. 12 Eylül'den bu yana ciddi kan kaybına uğramasına karşın yadsınmayacak bir potansiyele sahiptir. Bu akımın, 74-80 döneminde geri çekilen temsilcileri yeniden mücadele alanına çıkıyor. 12 Eylül'den sonra yetişen genç bir kuşak devreye giriyor. Marksist akımın, 12 Eylül terörüne karşı direnci, yurtdışı deneyi ile yeniden aktifleşecektir.

İkinci akım ulusal demokratik akımdır. 12 Mart ve 12 Eylül'de aşırı hırpalanmış olsa da, kent orta kesimleri ve kırsal kesimde önemli bir potansiyele sahiptir. Köklü bir akımdır. Bu akımın etkisi, bugünden parlamentoya yansıyor.

Üçüncü akım Doğu ve Güneydoğu'da Türk egemen çevreleriyle işbirliği içinde olan kesim artı Kürt sermayesini temsil eden liberal akımdır. Bunlar, Türkiye'nin "Kürt yok" politikasını değiştirme zorunluluğuna paralel olarak kısmi haklardan yana bir tutum izleyecektir. Doğru bir ifadeyle, Kürt sermayesinin atacağı adımlarla birlikte yol alacaktır.

Bu üç akım, bugün varolan ve yarın doğacak olan Kürt örgütlenmelerin tümünde şu veya bu biçimde ifadesini bulmaktadır.

Önümüzdeki dönemin gündeme getirdiği önemli bir seçenek, Kürt hareketinin nasıl bir hareket platformu kazanacağıdır. Bu, yasal platformdur. Gerek uluslararası yeni durum gerekse Türkiye'yi değişime zorlayan koşullar Kürt hareketinin yasallığını reel bir hedef kılıyor. Kürt hareketi yeni döneme bu hedefle girmelidir. Bu hakkı kazanma, Türkiye'nin demokrasiye geçişini isteyen tüm güçlerin ortak amacı olarak benimsenmelidir.

Yeni dönemin bir gereksinimi de, Kürt hareketinin politik amacının açık ve net ifade edilmesidir. Geçmişin bulanık, net olmayan sektör anlayışından sıyrılmak gereklidir. Kürt hareketi, sorunu Türkiye çerçevesinde gören, demokratik olmayan mevcut rejimin demokrasi yönünde değişimi için mücadeleyi içeren bir politikayı netleştirmelidir. Bu politikanın bir gereği olarak demokratik güçlerle diyalog ve işbirliğini faaliyetinin merkezine almalıdır.

Geçmişte hepimizin paylaştığı bir fikir: "Ezilen, baskı altında bir halkın, başkadırı en doğal hakkıdır." Kendi adıma, bugün bunu söyleyemiyorum. Kürt halkının uzun mücadele deneyiminden de bu sonuca varıyorum. Kürt olarak, halkımızın ve kardeş Türk halkının geleceğinden beraber sorumluyuz. Politik mücadele yolundan yürümek, Türk ve Kürt halkının ortak moral değerlerini korumak, davamıza Türk halkını kazanmak için her şeyi yapmak sorumluluğumuzdur. Bugünün görevi, "Kürt yok" politikasını aşmak, Kürt halkının iradesini Kürt kimliği ile yasal platformlara çıkarmak, diyalog ve işbirliği temelinde ortak çözüm için mücadele etmek, bunun için adım adım yürümek ve sorunun bir etapta çözümünün mümkün olmadığını bilen bir politikaya sahip olmaktır.

Tez 6: Komünist Partisinin Kürt politikası ne olmalıdır?

Bu sorunun yanıtı, komünist hareketin gündemindedir. Yenilenme, birlik ve ya-

salık mücadelesi komünist hareketi program ve “nasıl bir partiyi” tartışma ve bunu sonuçlandırma görevleri ile karşı karşıya getirmiştir. Şu anda başlamış görünen tartışmanın düzeyi, en temel sorunlarımızı kapsamaktan uzaktır. Örneğin, Kürt sorunu, Kürt Marksistleri bu tartışmanın gündeminde değildir. Tartışmaya katılanlar farkındalar mı bilmiyorum, resmi “Kürt yok” politikası ile kendilerini sınırılıyorlar.

Halbuki Kürt sorununda geline evre iki açıdan büyük önem taşıyor. Birincisi, Kürt ulusal bilincinin yükselişi, ulusal baskının artmasıyla, toplumda değişim isteğinin aynı noktada birleşmesi ve Kürt halkının bu değişimin önemli bir etkeni olmasıdır. Diğerisi ise sürecin Türkiye komünist ve diğer demokratik güçleriyle Kürt ulusal hareketi arasındaki ilişkilerin geleceğini belirleyecek önemde olmasıdır. Bu açıdan “Doğu ve Güneydoğu bölgeleri, dinci gericiiliği ve PKK’yı getiriyor” fikri Kürt gerçeğini atlıyor. Dinci gericilik kapitalizmin yıkıcı sonuçlarına direnme, PKK ise bu yıkıcı sonuçlar ve ulusal baskıya karşı aşırı tepkinin ürünüdür. Ne ki, Doğu ve Güneydoğu bunların toplamı değildir. Bu bölgeleri tanımlayan Kürt halkının ulusal demokratik hak mücadelesidir. Bu bölgeler Türkiye gerçeğinde ezilen bir ulusun demokratik eyleminin alanı olarak kendini tanımlıyor. 1960’dan bugüne bu bölgelerde, demokratik güçlere yönelişin aldığı boyut irdelenirse bu sonuç kendiliğinden ortaya çıkar. Yukarıdaki fikir, komünist harekette hakim olan zaafın Kürt sorununun toplumsal gelişmedeki yerini belirleyememenin bir tür ifadesidir. Günümüzde kırsal kesimlerin önemi azalıyor. Büyük kent merkezleri, aydınlanma merkezleri olarak inisiyatif ele alıyorlar. Bu doğrudur. Ne ki, Doğu ve Güneydoğu bölgesi de, ulusal bilinçle aydınlanıyor. Bu da Türkiye’mizin gerçeğidir.

Kürt sorununun, toplumsal gelişmedeki yerinin belirlenmesi, Kürt halkının demokratik gelişiminin güçlü bir dinamiği olduğunun kavranmasını zorlaştırmıştır. Böyle olunca, sorun yavaş yavaş savma biçiminde ele alınıyor. Sonuçta, komünist hareket gelişmelere müdahale eden değil, seyirci konumuna geçiyor. Çekingen, bulanık bir politik hat ortaya çıkıyor. Kürt hareketine yanaşıma pragmatizm ve yararcılık egmen oluyor. Kaçınılmaz olarak, komünist hareket Kürt hareketine güven vermez bir konuma düşüyor. Bu durum, Kürt hareketini içe kapanmaya itiyor. İşte bunun sonucu, ortaya çıkan birlik olanakları değerlendirilememiş, Kürt hareketi ile diyalog donma noktasına gelmiştir.

Pragmatik-yararcı politikayı geride bırakma, Kürt sorununda yeni bir politikayı gündeme getiriyor. Bu politikanın dayanacağı temeli, yukarıda tezler olarak ifade etmeye çalıştım. Bu açıdan, komünist partisinin Kürt politikası şu prensiplere dayanmalıdır. 1) Kürtler bir ulustur. Kürt sorunu bir azınlık sorunu değildir. Bunun gereği olarak, Türkiye Cumhuriyeti, Türk ve Kürt ulusunun katkısı temelinde yenisinden demokratik bir yapı kazanmalıdır. 2) Kürt sorunu Türkiye’nin demokratikleşmesi sorunudur. Kapitalizmde sorunun çözümü mümkündür. Bu anlamda, sorun adil ve demokratik olmayan rejimin demokrasi ile değişimi sorunudur. 3) Çözümlemesi gereken çelişki, ezilen ulus olarak Kürt halkının demokratik eylemi ile, “Kürt yok” politikasının ürünü olan ulusal baskı arasındaki çelişkidir. Komünist partisinin politikasının hedefi bu çelişkiyi çözmek olmalıdır. 4) Sorunun çözümü devrime bağlı olmadığı gibi, bir etapta çözüm de mümkün görünmüyor. Bu açıdan, komünist partisinin programı ilk etabı net koymalı, sonraki etap veya etapların ana doğrultusunu vermeli, sorunun çözümünü diyalog ve işbirliği perspektifi ile bağla-

malıdır. 5) Komünist partisi, "Kürt yok" politikasına yönelişin adil olmayan sonuçlarını, bu politikanın, Türkiye'nin demokratik gelişmesinde oynadığı olumsuz rolü içeren-kendi yanlışlığı da içinde bir değerlendirmeye, tarih tezine programını dayandırmalıdır.

Komünist partisinin programının ilk etabının içeriği ise şu olmalıdır: -Ulusal baskı ve ayrımcı politikanın terk edilmesi... Bunun için; bölgedeki olağanüstü hal durumu son bulmalı, korucu sistemi dağıtılmalı ve bölgede yaşam normale dönmelidir. Ulusal ayrımcılığa dayanan hukuk sistemi yeniden düzenlenmelidir. Yeni anayasa, Kürt halkının varlığını tanımalıdır. -Yasaklar kalkmalıdır. Kürt dilinin kullanılması serbest olmalıdır. -En önemlisi, Kürt insanı Kürt olarak politik yaşama katılmalıdır. Genel politik af çıkarılmalı. Sorunun adil, demokratik ve barışçıl çözüm yoluna girmesi için bugünkü Kürt örgütlerinin özgürce yeni politik sürece katılma ortamı yaratılmalıdır.

Komünist partisinin Kürt politikasının genel içeriğine gelince; Komünist partisi, bugüne kadarki yaklaşımından farklı olarak, bir Kürt programına sahip olmalıdır.

Bu program;

- Doğu ve Güneydoğu bölgelerinin kalkınması için bir özel destek programını,
- Tarihi ve kültürel değerlerin korunması için özel bir vakfın kurulmasını,
- Bu bölgelerde çevre korunması ve bugüne kadarki tahribatın giderilmesi için kapsamlı bir koruma planını, Kürt belediyelere maddi destek sağlayacak ayrıcalıklı bir fonu,
- Kürt halkının eğitim düzeyinin yükseltilmesi, Kürt dilinin statüsünün belirlenmesini,
- Kürt kadınının sosyal yaşama katılımını sağlayacak önlemlerin alınmasını,
- Türkiye gerçeği ışığında, politik sistemin iki ulusun gönüllülük ve eşit haklılık temelinde demokratik düzenlenmesini içermelidir. Komünist partisinin programı, şu gerçeği rehber edinmelidir: Kürt halkının toplumsal yaşamdaki rolünün artması, iki ulus arasında hoşgörüyü, ortak vatan duygusunu, çağdaş Türkiye'yi yaratmada daha çok özveri ve yüksek sorumluluk duygusunu geliştirecektir. Ulusal çeşitlilik temelinde, kültürlerin birbirini etkileyerek zenginleşmesine ve bunun ürünü ortak moral değerlere dayanan demokratik bir toplumu yaratmaya yardım edecektir. Ne kadar çok demokrasi olursa o derece, iki ulus arasında ilişkiler gelişecek, iki halkın birliği güçlenecektir.

Buradan parti sorununa geçmek istiyorum. Türkiye'nin değişim gereksinimi, mevcut rejimin aşılmasını gerektiriyor. Mevcut durumla yetinmeyen, tersine mevcudu değiştirecek adımlar gereklidir. Bu açıdan, kimi yasaklara boyun eğen, toplumsal gelişmeyi tıkayan, sorunları erteleyerek beklemeyi yeğleyen politikalar, Türkiye'nin bugünkü gerçeğine yanıt veremez. Komünist hareketle ortaya çıkan birlik ve yeni politik yönelim bu nesnel gelişmeye yanıt verdiği ölçüde başarılı olabilir.

Komünist partisinin Kürt politikası, partinin nasıl yapılanması gerektiğini de gündeme getiriyor.

Bugün komünist hareketin birliği, Kürt Marksist akımı dışta tutularak gerçekleştirilemez. Kürt Marksist akım, yalnız birliğin bir bileşeni değildir, o aynı zamanda ko-

münist partisinde demokratizmin bir unsurudur. Kürt marksistlerinin komünist partisinde bu rolü oynayabilmeleri için partinin buna uygun yapılanması gerekir.

Kürt komünistler, partinin Kürt politikasının uygulayıcılarıdır. Bu faaliyetlerinde inisiyatifle hareket edebilmelidirler. Aynı zamanda Kürt halkının sorunlarını partinin gündemine getiren ve partinin politikasının belirlenmesinde söz sahibi olan konumlara sahip olmalıdırlar.

Bu düşünceden hareketle Kürt Marksist akımın partideki yerini şöyle düşünüyorum. Komünist partisinin Doğu ve Güneydoğu'daki örgütlenmesi özerk yapıya, partinin Kürt programını yaşama geçirmede tam inisiyatifte sahip olmalıdır. Bu özerk yapı, başka ifade ile Kürt komünistler, partinin merkez organında önemli bir ağırlığa sahip olmalıdırlar. Bir anlamda komünist partisi Türk ve Kürt halkının, eşit haklılık temelinde demokratik işbirliğinin ilk örneğini kendi içinde yaratmalıdır. Komünist partisi ancak böylesi bir yapıyla Kürt halkına karşı görevlerini yerine getirebilir.

Komünist partisinin bu yapısı, önümüzdeki dönemde, Türkiye'de politik yelpazenin nasıl şekillenmesi gerektiğine de yanıt oluyor. Kürt insanının Kürt olarak politik yaşama katılımı, kaçınılmaz olarak mevcut partilerin yapılarının yenilenmesini gündeme getirecektir. Böyle bir durumda bu partilerde Kürt gruplarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Kürt insanının kendi partisini kurması bu durumu değiştirmeyecektir. Kürt insanı elbette kendi partisini kurma hakkına sahip olacaktır. Böylesi bir örgütlenme de, demokrasinin geliştirilmesinde sağlıklı bir rol oynayacaktır.

Aslında şu andaki partilerde böylesi bir durum vardır. Nurettin Yılmaz'ın ANAP'taki durumu, adı konmasa da fiilen budur. SHP'de böylesi bir Kürt ekip ortaya çıkmıştır. SHP politikasız olduğu için bu olanağı değerlendiremiyor. Kürtler konusundaki yasaklar kalktığında bu durumlar resmileşecektir. Ve bu Kürt gruplar bu partilerin yapılarının demokratikleşmesinde önemli rol oynayacaklardır. Tıpkı Kürt halkının, Türkiye'nin demokratikleşmesinde oynayacağı rol gibi.

Kısacası, mevcut rejimin çerçevesi aşıldığında, yalnız komünist partisinin faaliyeti değil, Kürt halkının iradesinin yasal platform kazanmasıyla Türkiye'nin politik yelpazesi sağlıklı bir çeşitliliğe kavuşacaktır. Çünkü, demokrasinin ana güçleri, politik arenadaki yerlerini alması olacaktır.

İşte, Komünist partisi bu gerçeğe bugünden kendini hazırlamalıdır. Programıyla, parti anlayışıyla...

KÜRT SORUNUNUN DÜNÜ VE BUGÜNÜ

Katılanlar

Ahmet Zeki OKÇUOĞLU, Ömer AĞIN, Serhat BUCAK, Adnan ÖZBİNGÖL
Kurtuluş PARLAK

Yöneten

Veysel UÇUM

Soru: Kürt halkını yok sayan, Kürt sorununu baskı, terör ve asimilasyon yöntemleriyle bastırınaya çalışan politika, bugün yeni bir evreye yükseldi. Son açıklamalarla tüm bir ulus düşman ilan edilerek, sürdürülen devlet terörünün artarak süreceğinin işaretleri verilirken, dünya ve Türkiye kamuoyunda'da meşruiyet sağlanmaya çalışılmaktadır. Devletin yok sayan politikasının evrimi ve bugünkü aşaması, yapılmak istenilenin olanaklı olup olmadığı, uluslararası ve ulusal koşullar dikkate alınarak nasıl değerlendirilebilir?

Bununla bağlı olarak Kürt halkının varlığının tanındığının sesli itirafı için bugün neler yapılabilir, nasıl bir politika gereklidir? Türkiye bir yandan AT kapısındadır ama öte yandan da Kürt solu konusunda çıkmazdaki politikasından vazgeçmemekte direniyor. Bu açmazdan kurtulabilmek için, resmi çevrelerde bir takım hesapların yapıldığı herkesin bilgisi içindedir. Bu hesaplar neler olabilir? Halkın iradesine dayanmayan çözüm denemelerinin şansı nedir? Buna karşı nasıl bir politika yürütmek gereklidir?

A.Z.Okcuoğlu: “Bugün artık yetmiş yıla yaklaşan bir süreden beridir aralıksız olarak sürdürülen, Kürtleri yok sayan politikanın sürdürülmesinde sıkıntılar çekildiği görülmektedir.”

Türkiye’de Kürtleri yok sayan politika yeni değildir. Bu politikanın kökleri 19. yy.’da Tanzimatın ilanına kadar dayanır. Bilindiği gibi Tanzimat, Osmanlı Devleti’nin geleneksel sistemden kopararak, Batı kültür sistemine bağlanması olayıdır. Tanzimatla Osmanlı toplumunun din esasına dayalı tutunum ideolojisinin yerine Türk milliyetçiliğinin bir önbiçimi olan “osmanlıcilık” ikame edildi. Devlet teşkilatı “müslim” ve “gayrimüslim” ayrımı üzerinde yeniden örgütlendi. Tanzimat’la egemen kılan yeni sistemde “gayrimüslimler” her türlü ulusal haklara sahip olurken, müslüman unsurlar açısından herhangi bir hak sözkonusu edilmemişti. Müslüman ulusların, ön plana çıkarılan “Türklük” potasında critilmesi öngörü- lüyordu. Bu anlayışın Kürtlerle ilgili ilk uygulaması, I. Selim döneminde Kürtlere tanınan

yarı-özerk statünün bütünüyle kaldırılarak, merkezi otoriteye bağlanmaları olmuştur. Bu uygulama da kaçınılmaz olarak Kürt feodal beylerinin tepkisine yol açtı. Bu crime politikasının sonucu olarak Kürtleri yok sayan görüşlerinde bu dönemde filizlenmeye başladığını görüyoruz. Osmanlıcilık maskesi altında geliştirilmeye çalışılan Türk milliyetçiliğinin bu dönemde başta gelen temsilcilerinden biri olan Şemseddin Sâmî, Kamusu’l A’lam adlı ansiklopedik çalışmasında Kürtlerin atalarından olan Medlerin “Turani” kökenli olduğunu söylemekle bu politikanın da temelini atmıştı.

Kürtlerle ilgili Tanzimat’la başlatılan bu crime politikasında II. Abdulhamit döneminde bazı farklılaşmalar gözlemleniyor. Bu dönemde Osmanlı Devleti’nin daha da zayıflaması, bölgede Rus ve Ermeni faktörünün etkinlik göstermesi ve Kürtler arasında artan ulusal gelişmeler karşısında Kürt aşiretlerinden yararlanma eğilimini geliştirdi. Abdulhamit “Hamidiye alayları” adı altında silahlandırdığı Kürt aşiretlerini Ruslara, Ermenilere ve yönetim karşıtı Kürt feodal beylerine karşı ustaca kullandı. Diğer yandan İstanbul’da açtığı “aşiret mektebi”ne önde gelen Kürt feodallerinin çocuklarını alarak bu unsurları resini ideolojiye bağlamaya çalıştı. Bir Türk milliyetçisi olan Abdulhamit de Kürtlerin critilmesini öngörüüyordu. Hatıralarında bunu açıkça söylüyor. Ancak bunun uzun vadede ve yumuşak yöntemlerle başarılmasından yanaydı. Bunun için de Türk milliyetçiliğinin soğuk yüzünü Türk ve Kürt toplumlarının ortak inancı olan “İslam”la maskeleydi. Abdulhamit ilk Türk-İslam Sentezcisidir. Abdulhamit’in uyguladığı bu kurnaz politika, bu dönemde önde gelen Kürt feodal beylerinin merkezi otoriteye karşı başlattığı ayaklanma hareketlerinin bastırılmasında kolaylık sağlamıştı.

Abdulhamit’ten sonra Türk milliyetçiliğini önplana çıkaran İttihat ve Terakki Partisi yönetimi Kürtlere karşı daha sert politikalar uygulamaya başladı. İttihatçılar Kürtlerin critilmesi amacıyla bir yandan bölgede merkezi otoritenin baskısını arttırırken, diğer yandan da onları kitleler halinde yaşadıkları topraklardan çıkararak Türk kültürünün yoğun olduğu yerlere serpiştirme suretiyle iskan ettiler. Celadet Ali Bedirhan Bey’in, Mustafa Kemal’e yazdığı ünlü “mektub”unda İttihatçıların 1914 yılında 500 bin Kürdü yurtlarından sürgün ettiğini açıklıyor.

İttihat ve Terakki Partisi yönetimi döneminde Kürtlerin Türklüğü tezlerine yeni boyutlar kazandırıldı. Bölgede İngiliz ve Fransızlara karşı Osmanlı yayılmacılığını destekleyen Almanlar, Kürtlerin critilmesi çabalarına katkıda bulunmak amacıyla sahte tezler oluşturmaları için “bilim” adamlarını seferber ettiler. Dr.Fritchs adlı bir Alman, bu-

gün de resmi söylemin temelini oluşturan “Dağlı Türkler” ve Kürt dilinin başlı başına bir dil olmadığı, çeşitli dillerden alınmış bir kelime yığını olduğu safsatalarını ortaya attı. Dr. Fritchs’in bu kitabı 1914 yılında İstanbul’da basıldı. “Kürtler” adlı bu kitabın bugün de resmi ideolojinin baş yapıtını oluşturmaktadır.

Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşından yenik çıkması ve statüsünün tartışma konusu edilmesi, Kürtlerle ilgili bu resmi tutumun sürdürülmesini güçleştirmişti. Bu nedenle Türk milliyetçiliği ideolojisi yeniden geri plana çekilerek “İslam” önplana çıkarıldı. Yeni söyleme göre devletin içine girdiği sıkıntının aşılmasından sonra toplumu oluşturan tüm etnik unsurların haklarının tanınacağı ve devletin eşitlik esası üzerinden yeniden örgütleneceği vaad ediliyordu. Kuşkusuz bu taktik bir yaklaşımdı ve sıkıntı aşıldıktan sonra bütün bu vaatler unutuldu. Yönetim bu taktiği başarıyla uygulamak için Kürtlerin bir güç olarak ortaya çıkmasını önlemeye ve insiyatifi bütünüyle elde tutmaya özenle dikkat etmişti. Bu nedenle önde gelen tüm Kürt aydınları ve örgütleri dışlanmış, güdümlü bir takım unsurlar önplana çıkarılmıştı. Lozan imzalanarak Cumhuriyet ilan edildikten sonra bu unsurlar da fizik olarak bütünüyle tasfiye edildiler.

Son yıllarda bölgesel ve uluslararası gelişmelere bağlı olarak, bugün artık yetmiş yıla yaklaşan bir süreden beridir aralıksız olarak sürdürülen, Kürtleri yok sayan politikanın sürdürülmesinde sıkıntılar çekildiği görülmektedir. Bu bağlamda sorunuzun “yok sayma politikasının bugünkü aşaması”yla ilgili birkaç şey söylemek istiyorum. Bilindiği gibi, 12 Eylül yönetiminin uyguladığı her türlü baskı ve sindirme uygulamalarına rağmen bu dönemde Kürt sorunu önemli gelişmeler göstermiştir. Uygulanan tüm baskı yöntemlerine rağmen, Kürt sorununun kendisini dayatması ister istemez egemen güçleri bu konudaki politikalarını yeniden gözden geçirme noktasına getirdiğini görüyoruz. Bundan egemen çevrelerin artık gerçeği görmeye çalıştıkları, eşit ve adil bir toplumsal düzen kurmak eğilimi gösterdikleri anlaşılmıştır. Aksine, her şeye rağmen bu politikanın temelini oluşturan erime eğilimi varlığını korumaya devam etmektedir. Yapılmak istenen şey sadece görüntüyü değiştirmekten ibarettir.

Türk yönetiminin bu temelde gelecekte uygulayacağı değişiklikler konusunda ayrıntılı şeyler söylemek mümkün değil. Bu konuda mümkün olduğunca kapalı olmaya çalışılmaktadır. Yeni gelişmelerle ilgili daha çok resmi politikaların belirlenmesinde önemli roller oynayan bir takım basın ve düşünce adamlarıyla eski politikacılardan bazı şeyler öğrenebiliyoruz. Bülent Ecevit de bunlardan biridir. Ecevit’in bir süre önce Tercüman Gazetesi’nde yayınlanan bir söyleşisinde bu konuda önemli ipuçları bulabiliyoruz. Kürt sorunu ile ilgili resmi ideolojinin belirlenmesinde rol oynayan etkin unsurların söylemlerinden şu genel sonuçlara varmak mümkündür;

1. Yukarıda da belirttiğimiz gibi yönetim Kürtlerin eritilmesi politikasının artık onların varlıklarını inkar ederek, dillerini ve kültürlerini yasaklayarak başarmının mümkün olamayacağını görmektedir. Bunun sonucu olarak, kısa bir gelecekte fazla gürültü çıkarmadan, Kürt dilini yasaklayan kanunun kaldırılması ve Kürtlere bir ölçüde dillerini kullanmasına olanak veren bir tutum içine girilmesi söz konusu olabilir.

2. Türkiye’de Kürtlerin varlığını kabul etmeye yanaşırken, bu kavramın “Türk” kavramının yanına konulmasına özenle dikkat ediliyor. Türklük kavramı yeni bir yorumla Kürtleri de kapsamına alan “Amerikalılık” gibi bir anlam yüklenerek sunulmaya ve Kürt kültürü bağımsız bir kültür olarak değil Türk kültürünün bir “alt kültür”ü biçiminde gösterilmeye çalışılmaktadır.

3. Bu gelişmelere bağlı olarak Kürtlerin eritilmesinde bugüne kadar uygulanan zor unsuru geri plana çekilerek, yoğun bir eğitim ve bununla eşgüdümlü bir ekonomik programın uygulanması yoluyla sağlanmaya çalışılmaktadır. GAP bu projenin temel taşlarından biridir.

Yönetim bu programını uygularken geçmişte de olduğu gibi insiyatifi elde tutmak ve sorun çıkaracak Kürt aydınlarının ve örgütlerin devre dışı tutulmasına özellikle dikkat etmektedir. Henüz somut görevler yüklememekle birlikte yönetimin elinin altında

önemli bir aydın yığınağı yapmakta olduğunu görüyoruz. Bu aulamda SHP ve ANAP'taki gelişmeler dikkat çekicidir. Yönetim çevreleri şu anda sorun çıkaran gelişmelerin uluslararası ve bölgesel bir takım kombinezonlar sonucunda öngörülen tedbirlerin uygulamaya geçirilmesiyle kendiliğinden ortadan kaldırılacağı inancını korumaktadır.

Öngörülen bu resmi politikanın uygulanmasında yönetimi mevcut gelişmelerden çok uluslararası durumun düşündüğüünü söyleyebiliriz. Yönetimin Kürt sorununun çözümü konusunda öngördüğü çözümler, çağdaş uluslararası standartların çok gerisinde kalmaktadır. Bu da, bu çözümün Batı dünyasına onaylatılması, özellikle de Türkiye'nin AT'ye girişi konusunda endişeler yaratıyor. Türkiye'nin jeopolitik konumu nedeniyle Birinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyeti çerçevesinde belirlenen uluslararası standartlara rağmen "Lozan'la azınlık hakları" konusunda özel bir statüden yararlanlandırıldığı biliniyor. Aynı şey, bir defa daha gerçekleştirilebilecek midir acaba? Bana göre bu dönemde Türkiye açısından iyimser olmak mümkün değil. Birincisi uluslararası planda yaşanan yumuşama eğilimine bağlı olarak Türkiye'nin bölgedeki jeopolitik önemini koruduğunu sanmıyorum. Buna bağlı olarak, Türkiye'nin güçlerarası çatışmadan yararlanması ya da zaman zaman sözü edilen "İslam dünyasının başına geçmesi" ihtimalinin böyle bir dayatmada rol oynayabileceğini sanmıyorum. Diğer yandan Türkiye'nin AT'ye girmesiyle, geçmişte batı dünyası ile olan ilişkisi arasında farklılığı görmek gerekiyor. Türkiye geçmişte batı dünyasının içinde değil, yanında yer alıyordu. AT'ye kabul edilmesi durumunda uygun deyimle "Avrupa Evi'ne" girecektir. Batının, dışındaki bir ülkeye tanıdığı çifte standart olanağını evinin içinde tanıması kolay olmayacaktır.

Kürt sorunu bir takım göz boyamalarla, ufak-tefek iyileştirmelerle çözümlenemeyecek kadar büyük bir sorundur. Türk yöneticileri ve aydınları tarihten gelme büyüklük kompleksleriyle sorunun gerçek boyutlarını kavramaktan uzak görünüyorlar. Kürtlerin bölgede Ermeniler, Rumlar, Nasturiler ve diğer hristiyan unsurlardan farklı bir konumları var. Bölgede egemen dört İslam unsurundan biri olarak tarih boyunca Araplar, Türkler ve Farslarla eşit statüde yaşamış bir toplumun "azınlık" olarak ikinci sınıf bir statüde yaşamayı içine sindirmesi mümkün değildir. Kürtlerin konumu çerkezler ve Lazlardan da farklıdır. Çerkezler göçemendir. Lazlar ise bölgede hiçbir etkinliği olmayan, Pontus Rum faktörüne karşı yönetimin ön plana çıkardığı küçük bir toplumdur.

Ö.Ağın: *"Bir noktada belki yine iki ulusun ulusal görevleri çatışmıştır."*

Konuşmasına başlarken Yeni Açılım'ın düzenlediği böyle bir toplantı için bu derginin yöneticilerine teşekkür etmek istiyorum. Benden önce konuşan Ahmet arkadaş, geniş olarak Kürtleri bugüne kadar yok sayan politikanın tarihsel dökümünü yaptı. Bu konuda daha başka şeyler de söylemek olası. Çünkü geniş bir konu; ancak ben daha çok bu yok sayma politikasının politik sonuçlarına değinmek istiyorum. Gerek Kürtler olarak gerek Türkiye'deki demokrasi güçleri olarak Kürtlerin üzerindeki baskı ve terörün kalkması konusunda neler yapılabileceği konusunda konuşacağım.

Kürtler senelerdir bir baskı ve terör altında yaşıyorlar. Bir yandan Kürtler "yok" denildi, öbür yandan da en barbarca yöntemler uygulandı. Türkiye ne zaman bir yol ayrımına girdiyse egemen güçler geleceklerine yön verebilmek, iktidar olabilmelerini sağlayabilmek için Kürt sorununu kullanmak istediler. Dahası bölücülük yaygınlıkları kopardılar. Kürtlerin "yok" sayılması sadece biyolojik olarak, bir halkın bir varlığını yok sayılması değil, kültürel

gelişkinlik düzeylerini geriletme anlamında da değildi. Aynı zamanda politik bir manevra olarak öne çıkmıştı. Kürtleri "yok" sayma anlayışı böyle oluştu. Şimdi tarihi süreç içerisinde Kürtler'in geçmişine baktığımızda çok kısa dönemlerde de görüyoruz ki, her zaman baskı ve teröre maruz kalmış bir halk ve bu halkın baskı ve töröre karşı çıkışı, onları dostlarıyla da birleştirmiştir. Ulusal kurtuluş sonrası dönemde Kürtler Türklerle birlikte bir değer yarattılar, dahası bu değer bir ulusal görevdi. Bu anlamda tarihte kimi halklar henüz ulus olmamışlarsa, olma koşullarını yakalamamışlarsa bile, kimi ulusal görevlerle karşı karşıya kalabiliyorlar. Yani o görevleri yerine getirmedikleri zaman, kendilerini ulus olarak yeniden üretme olanaklarından yoksun kalabiliyorlar. Bir örnek vermek gerekirse, çarlık Rusyası'nda Deli Petro sıcak denizlere açılmak istedi. Bu, Rus ulusunun kendisini yeniden üretmesi için gerekliydi. Bu ulusal bir görevdi. Tabii ki Deli Petro bunu bütün ulusla aşmayı istedi. Biz Deli Petro diyoruz, ama Ruslar ve tarihçiler büyük Petro diyorlar. O nedenle Kurtuluş Savaşı Kürtler ve Türkler için ulusal bir görevdi bence. Kendi tarihlerini yeniden üretme anlamında bir görevdi. Fakat kazanımlar üzerine yalnızca Türk egemen çevreleri oturdular. Kürtlerin varlığı "yok" sayıldı.

Bugün gelinen noktada artık bir politika bu şekilde gidemez. Birçok nedenler sayılabilir. Ama bence nedenlerden çok, sonuç da önemli. Bugün Türkiye'yi, Kürtlerin içinde olduğu bölgeleriyle daha açık bir şekilde ifade etme olanağı yoktur. Bu da çok somut gösteriyor ki, yasal bir platformda henüz Kürt sorununu tartışabilme olanaklarından da yoksunuz. Kürt sorunu bir bakıma bir Avrupa sorunudur. Bir Avrupa sorunudur derken şunu söylemek istiyorum; Kürt sorununun Filistin sorunundan ayrı bir özelliği var. Hemen konuya girmek gerekirse Filistin halkıyla dayanışma bütün dünyanın gündemine girmiştir. Hepimiz biliyoruz ki Avrupa'nın da bu anlamda gündemine girdi. Bugün dünya, artık ulusal sorunları çözmeden, uluslararası ilişkilere hak çitliği temeline dayanan bir çözüm getirmeden, adil bir dünyadan söz etmenin olanağının kalmadığını görüyor. Bu anlamda ulusal sorunlar önem kazanıyor. Bir borç sorunu gibi, bir nükleer savaş tehlikesi gibi, barış sorunu gibi, çevre sorunu gibi. O anlamda Filistin sorunu Avrupa için bu anlamda bir sorundur, hatta dünya için öyle bir sorundur. Ama Kürt sorunu Avrupa için, bunların ötesinde bir Avrupa sorunudur. Türkiye Avrupa'ya girmek istiyor. Ancak Avrupanın standartları, normları var. Yani bu anlamda Kürt sorunu bir Avrupa sorunudur. Bunun da altına çizmek gerekiyor. Bu, Kürtler açısından bir kazanımdır. Sorunu uluslararası boyutlara taşıma açısından, enternasyonalize etme açısından önemli bir noktadır. Bu nokta iyi değerlendirilebilirse bu önemlidir. Zaten Avrupanın Kürt sorununa ilgisinin artmasının bir nedeni de budur. Birçok nedenle Ahmet arkadaş değindi, başka arkadaşlar da değincektir. Bu gelişim süreci şunu önümüze koymuştur: Kürt sorunu ve komünist hareketin yasallaşma sorunu birbirini içeren, birbirini bütünleyen iki demokrasi sorunu olarak önümüze çıkıyor. Dahası, demokrasi sorununun ötesinde ulusal görev olarak önümüze çıkıyor. Yani, biraz önce söylediğim çerçevede ulusal görev olarak önümüze çıkıyor. Yani ulusun kendisini yenileme, ulusal olarak kendisini üretme açısından önümüze çıkıyor. Kürt sorunu Türkiye'de çözülmezse Türk ulusu da ulusal olarak kendini yenileme olanağından yoksun kalacaktır. Yani bugün ulusal yenilenme çağıda bir yapılanma için gereklidir. Dünyadaki gelişmelere bağlanma açısından gereklidir.

Kürtlere ilgi, Kürt sorununa ilgi sadece politik güçlerin sorunu olmaktan çıkmıştır. Bütün ulusun kendini yeniden üretme sorunu noktasına yükselmiştir, bir nokta da, yine belki tarihte iki ulusun, ulusal görevleri ikinci kez çakışmıştır. Birinci kez ulusal kurtuluş savaşında çakıştı. Bugün de bu anlamda bir çakışma var. Bu sorunun çözümünde şüphesiz pek çok etmen rol oynayacaktır. Bundan farklı olarak böyle olacağını şimdiden görmek olası, çünkü bugün artık Kürt sorununu hiç kimse yok saymıyor. Köşe yazarlarından tutunda, politikacılar, Ecevit'ten tutunda, milliyet yazarlarından M. Ali Birand'ın yazılarına kadar Taha Akyol'un yaptığı röportajlarda dahi görülüyor.

Ancak şu çok önemli; Kürtlerin varlığının kabulü sadece biyolojik olarak varlığının

kabulü anlamına gelmez. Kürtlerin varlığının kabulünü ulusal demokratik hakları içeren bir hak olarak algılıyoruz. Bu hakların biçimlenmesinin birlikte olabileceği inancında olduğumu hemen söyleyebilirim. Bu halk özgür iradesini her zaman kullanabilmelidir. Bu özgür iradeyi kullanabilmenin koşullarını yaratmanın gerekli olduğuna inanıyorum. Bu nedenle Kürtlerin varlığının kabulü ve başka haklarının çözümü için Kürtler bir taraf olarak alınmalıdır. Hemen şunu söylemek istiyorum; Kürt sorununun çözümü yalnız Kürtlerin çabalarıyla olmaz. Kürtler bu konuda bir mutabakat geliştirmelidir. Politik bir sorun olduğunun altını çizmek gerekiyor. Yöntem ne olursa olsun, bana göre Kürt sorunu adil demokratik barışçı bir yaklaşımla çözülebilir. Ama diğer şeyleri de hiçbir zaman yadsımıyoruz, yadsımıyorum. Sorunun çözümünde de tarafların mutabakatı önemlidir. Kürtler bir taraf olarak alınmalıdır. Çünkü Kürtler bir taraf olarak tarih sahnesine, mücadele alanına çıkmıştır. Herkes de bunu görebiliyor, Türkler de bir taraf olmalıdır şüphesiz. Bunun yanında şu da çok açıktır ki, dünya kamuoyunun gerek kapitalist dünyanın, gerekse sosyalist dünyanın Kürt sorununun çözümü üzerinde bir mutabakat varmaları gerekiyor.

Bu sadece Kürtler üzerindeki baskı ve terörün kalkması açısından değil, aynı zamanda Kürtlerin çağdaş bir yaşam kurabilmeleri için gereklidir. Çağdaş dünyanın sorunları ve üretici güçlerini geliştirmesi açısından da bu çok önemlidir. Böylesi bir mutabakat sağlamayan halklar ve uluslar dünyanın gelişim sürecinden kopabiliyorlar. İktidar olabildikleri halde bu sorunu bir üst seviyeye, sıçratamayan halkları görüyoruz. İşte Afganistan örneği. Kürtlerin baskı ve teröre karşı ulusal kimliklerini, ulusal haklarını geliştirebilmeleri için bir mutabakata gerek vardır. Kürt sorununun varlığını bu anlamda önem taşıyor. Diğer demokratik güçlerin, sağ duyulu insan hakları savunucularının bu soruna ilgi göstermesinin gerekli olduğunu da düşünüyorum.

S.Bucak: “Ben bugün Kürt halkının, Türkiye’de yaşayan Kürt halkının yalnız olduğunu zannetmiyorum.”

Şimdi bence sorunun odak noktası Kürt halkının varlığı ve bu varlığın kabul edilmesi noktasında toplandı. İlk turda Ahmet arkadaşımızın görüşlerine şunları eklemek istiyorum: Osmanlı döneminde Kürtler çok daha rahattılar, çok daha iyidiler. Osmanlı Devleti bir tümnet toplumu idi. Ancak Kürtlerin Osmanlı toplumunda kendi dillerini kendi kültürlerini kısıtlı da olsa geliştirme olanakları vardı. Kürtler üzerinde çok daha az baskı vardı ve Kürtler kendi varlıklarını Osmanlı toplumu içerisinde daha iyi bir biçimde koruyabiliyorlardı. Biz bunu özellikle Türkiye’de yaşayan Kürt ediplerinin, Kürt şairlerinin Osmanlı döneminde ortaya çıkardıkları eserlerden, yapıtlardan da çıkarıyoruz. Örneğin bir Ahmedî Xanc,

Memo Zinc bir Mele Ahmedî Ceziri’nin divanının bir Feqiyé Teyran yine kendi divanını Osmanlı döneminde yaratabilme, ortaya koyabilme olanağına sahip olmuştur.

Ahmet arkadaşımızın da belirttiği gibi Tanzimat fermanı ile birlikte Kürtler üzerinde bir baskı politikası uygulanmaya başladığını görüyoruz. Ben bu konuda Ahmet arkadaşım ile hemfikirim. Öyle ki, Tanzimat’tan itibaren Kürtlerin en fazla özgür oldukları ortam, zaman ne yazık ki bazılarımızın halen Kızıl Sultan dediğimiz, despot dediğimiz Abdülhamit döneminde Kürtler daha çok haklara sahip olmuşlardır. Kendi kültürlerini geliştirme olanaklarına sahip olmuşlardır. Örneğin bir Kürdistan dergisi, bir Jin dergisi, başka dergiler, İstanbul’da Abdülhamit döneminde çıkmıştır. Abdülhamit tahttan indi-

rildikten sonra İttihat Terakki iktidarı döneminde Kürtlerle ilgili olarak, bütün basın yayın, bütün günlük gazeteler ortadan kaldırılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini inceleyen arkadaşlarımız, araştırmacılarımız bu konuyu gayet iyi bir şekilde görecektirler. Şimdi 1918'lere geldiğimizde 1919'lardan itibaren İttihat Terakki'nin bir politikası var. İttihat Terakki'ciler giderken, gelirken, yolları temizlemek politikasını kendilerine şiar edinmişlerdir. Giderken bir taraftan Ermenileri biteceğiz, öte taraftan dönerken de diğerlerini biteceğiz şeklinde bir politika gütmüşlerdir. Nitekim işte 1918'e kadar, bu politikanın belli bir evresi uygulanmış.

Bu politikanın diğer evresi de 1923'ten sonra uygulama safhasına konmuştur. Ömer kardeşimizin belirttiği gibi, Türk ve Kürt halkı ulusal kurtuluş mücadelesini birlikte vermiştir. Burda bir birlik sağlanmıştır Ancak bu birliktelik yine Ahmet kardeşimizin dediği gibi, Mustafa Kemal'in Kürtlere karşı uyguladığı faydacı politika neticesinde bu birlik ve beraberlik sağlanmıştır. Örneğin, Mustafa Kemal "Ben sadece Türklerin değil, Kürtlerin de kurtuluşu için mücadele ediyorum" demiştir. Mustafa Kemal'in Doğu'da Erzurum ve Sivas Kongreleri'ni toplaması anlamlıdır. Mustafa Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na başlamadan önce bütün Doğu Anadolu'yu gezmiş, araştırmalarını yapmış gerekli ittifaklarını sağlamış ve ondan sonra Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmıştır. Mustafa Kemal, 1921'lerde Londra Konferansı'ndan sonra, yavaş yavaş İstiklal Savaşı içerisinde yani, ulusal Kurtuluş Savaşı içerisindeki ittifaklarından kendisini soyutlamaya başlamıştır. Örneğin Mustafa Kemal'le arkadaşlarımızın 1921'lerden sonra Türkiye komünist hareketine bakış açısı değişmiştir. Mustafa Kemal hareketinin 1923'lere yaklaşırken Kürtlere de bakış açısı değişmiştir ve Mustafa Kemal hareketi kendisiyle beraber birlikte kurtuluş mücadelesini verdiği güçleri gözardı etmeye başlamıştır. Kürtlerin varlıklarının yadsınması "yok" sayılması olayı burdan itibaren başlamıştır. 1925'teki Şeyh Sait hareketinden sonra da Kürt halkı hem fiilen hem manen "yok" sayılmıştır, Kürt halkı 1925'ten sonra 1928'ler ve 1930'larda, 37'lerde katliamlara uğratılmıştır. Bu katliamlar sadece isyan edenlere karşı değil, topyekün Kürt halkına karşı yapılmıştır. Mustafa Kemal hareketinin yanlış değerlendirilmesi, bazılarımızın yaptığı gibi "Mustafa Kemal hareketi doğulu feodalizmi tasfiye etme hareketine girişmiştir" değerlendirmesine varmıştır. Oysa ki Doğu'da tasfiye edilen feodalizm değil, Mustafa Kemal hareketine karşı, yani Kemalizme karşı olanlardır. Öbür taraftan diğer feodal güçler Mustafa Kemal'in yanında yer almıştır. Mustafa Kemal'in milletvekilleri olmuşlardır. Mustafa Kemal'in yönetim kadrolarında çok yakın zamanlara kadar yer almışlardır.

Doğaldır ki giderek bu işin ideolojisi de yapılmıştır. Bir tarih teorisi ortaya çıkarılmıştır. Ahmet arkadaşımızın da belirttiği gibi benec o konuda Alman İmparatorluğu'nun paylaşım savaşındaki görüşlerinin etkisinde kaldılar. Kart, kurt, dağlı Türkler, lisasını kaybetmiş Türkler olarak nitelendirilmiş ve "Kürt olduğu zaman, Kürt ortaya çıktığı zaman da imha edilecektir, bitirilecektir, yakılacaktır" denmiştir. Şimdi Kürt halkının, Kürtleri "yok" sayma politikasının bugünkü aşamasında gelinen noktada, şüphesiz ki, yine Kürt halkı benzer olaylarla karşı karşıyadır. Kürt halkı "yok" sayılıyor. Kürt halkı düşman kabul ediliyor. Kürt halkı düşman kabul edildiği için de uluslararası konjonktür elverdiği taktirde, Kürtler "yok" edilmeye, imha edilmeye karşı karşıyadır.

Ancak ben bugün varılan aşamada bu imha edilme olayının geçmişteki gibi açık ve rahat bir biçimde gerçekleşeceğini zannetmiyorum. Benim kanaatim şudur: Eğer bu olanaklar var olsaydı, tahmin ederim ki, şimdiye kadar bu konuda bir beklenti içinde olmazlardı. Örneğin Cudi Dağı, Siirt, Hakkari, Van yani, bugün Doğu'da, Güneydoğu'da sıcak savaşın olduğu bölgeler, çoktan imha edilmiş olurdu. Ancak dünya şartları değişmiştir. 21. yüzyıla giriyoruz. 21. yüzyıla girdiğimiz dünyamızda, benim kanaatime Kürt halkı ve Kürt halkının özgürlük mücadelesi, yalnız başına değildir. Dünya konjonktürü geçmişte olduğu gibi Kürtlerin katledilmesine, Kürtlerin imha edilmesine müsait değildir. Diyebilirsiniz ki, Halepçe'de daha geçen yıl binlerce kişi gaz bombalarıyla imha edilmedi mi? Ve dünya kamuoyunun buna karşı tepkisi ne oldu? Doğrudur, dün-

ya kamuoyunun tepkisi bizim istediğimiz bir biçimde olmadı. Örneğin Sovyetler çok geç bir biçimde olaya müdahale etti. Hiç etmedi; aslında bir şey de söylemedi. Bu konuda, görüş beyan etmedi. FKÖ'nün lideri Yaser Arafat, Saddam Hüseyin'le beraber balayına devam etti. Kendi halkı bir taraftan katledilirken, öbür taraftan diğer halkın katledilmesine göz yumdu. Batı'nın da bu konudaki tavrı sert olmadı. Her ne kadar doktorları, şunları, bunları gönderdiler. Orda araştırma yaptılarsa da, ambargo tehditlerini savundularsa da, fiiliyatta herhangi bir büyük baskı söz konusu olmadı. Ancak bu olumsuzluklara rağmen, ben bugün Kürt halkının, Türkiye'de yaşayan Kürt halkının yalnız olduğunu zannetmiyorum. Ancak gönül isterdi ki, bugün Türkiye'de şartlar öylesine müsait olsun ki, yarın bu katliamı yapmak isteyenler şunu düşünsünler; "biz böyle tehlikeli bir olaya gittiğimiz taktirde MKE'de çalışan işçilerin tavrı ne olacaktır? Greve gidecekler mi? Tepki gösterecekler mi?" Bunu da keşke düşünebilselerdi. Ama bugünkü şartlar buna müsait değil, bunu arzu ediyoruz ama bu mümkün değil.

Şimdi, Türkiye bir yandan Avrupa Topluluğu'na girmek istiyor, ama öbür yandan, halen birtakım çevreler Türkiye'de böyle bir halkın varlığını inkâr ediyorlar. Her ne kadar son dönemlerde Türkiye'de artık çok güncel bir sorun olarak tartışılıyorsa da, halen resmî ideolojinin, yani Kemalistlerin Kürt halkının varlığını kabul etmeleri yolunda politika değiştirdiklerini gözlemleyemiyoruz. Ancak Türkiye'de bugün sevindirici bir olay da var. TBKP'nin programında Kürt sorununa bakış açısı olumludur. Geçmiş programlarına nazaran,

Türkiye komünist hareketinin gelişimini gözönüne aldığımızda epey mesafe katedilmiştir. En azından ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı ilkesi TBKP'nin programında yer almıştır. Gerçi her ne kadar geçmişe dayanan bir-iki pürüz varsa da, özellikle komünistler iktidara geldiğinde, eğer Kürtler özgürlüğüne kavuşmıyorsa sorunu sosyalizm çözecektir gibi, eskiye dayanan birtakım yanlış önerimler varsa da sevindiricidir. TBKP'nin programında bu konuda çok ileri aşamalara gelinmiştir.

A.Özbingöl: "Kürt sorununu insan hakları boyutuyla da olsa bazı çevrelere kabul ettirmenin önemi yadsınamaz."

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Türkiye devrimci hareketinin Kürt sorununu tartışına gündemine getirmesi ve yayınlarında Kürt yurtseverlerin düşüncelerine yer vermesi bizim açımızdan sevindirici bir olaydır. Bu konuda Yeni Açılım dergisine teşekkür ederim.

Kürtlerin tarihi geliş süreci içindeki yerini belirtmekten öte (ki bu konuyu Ahmet ve Serhat arkadaşlar yeterince belirttiler), günümüz koşullarında uygulanan politik sonuçları kısa da olsa açıklamaya çalışacağım.

Kürt sorununu insan hakları boyutuyla da olsa bazı çevrelere kabul ettirmenin önemi yadsınamaz ve olası "demokratikleşme süreci"nin etkileri gözardı edilemez.

Fakat kanımca tartışılması gereken sorunun ülkesel boyutu ve buna uygun alternatif çözümlerdir. Türkiye'nin üye olmaya çalıştığı AT'ye giriş konusunun egemen güçleri göstermelik de olsa belli adınlar atmaya zorladığı bir gerçek. Ne var ki, AT'ye giriş egemen çevrelerin geleneksel ırkçı-şöven politikalarının alternatifleri değil. AT bünyesindeki ülkelerin "ulusal soruna" yaklaşımlarının ne menem bir şey olduğu İrlanda, Bask, Korsika ve denizaşırı ülke olarak Yeni Kaledonya somutunda görülmektedir. Sözü edilen örneklerle ülkemiz arasında bazı farklılıklar var, ama bunlar sorunun esas çözümüne ilişkin değil. Ayrıca Kürtlerin sadece varlığını kabul etme sorunu olmadığı ve varlığı kabulün temel sorunları çözmede pek büyük bir rol oynamadığı Irak örneğinde yaşanmaktadır. Sömürgeci BAAS yönetimi, Kürtlerin varlığını kabul ediyor ve resmî politikalara destek olmak kaydıyla bazı kısıntılar bile veriyor, ama bu, Irak'taki ulusal demokratik güçlerin mücadele sürdürmelerine engel olmuyor.

Bu nedenle, bırakalım sosyalist ve devrimcileri, her ilerici ve demokratin esas alması

gereken asgari zemin, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı olmalıdır. Bu zemin, diğer güncel istemler için engel değil, fakat güncel istemlerin belli bir amaca yönltilmesi için zorunludur.

Geçmiş oranda, günümüzde, daha da katmerleştirilen yıldırma, sindirme ve imha politikalarının Türkiye'deki göreceli "demokratikleşme"ye rağmen, Doğu ve Güneydoğu'daki uygulamalarında bir şey kaybetmedikleri bilinmektedir. Son dönemlerde, kamuoyuna Cudi ve çevresi gibi yansıtılmak istense de, Doğu ve Güneydoğu baştan başa adeta bir savaş alanı haline getirilmiştir. Görünüşte PKK şahsında olsa da bütün Kürt halkını düşman ilan eden bir açıklama yapılması, "savaş hali" hükümlerinin geçerli olduğunun kabul edilmesi, zaten öteden beri fiiliyatta yürürlükte olan yeni bir soykırım ve toplu göç hazırlıklarına hız kazandırmış bulunmaktadır. Köyler güvenlik gerekçesiyle boşaltılırken, insanların en akıl almaz baskı ve zulümle öldürülüyor. Toplu işkencelerden geçiriliyor, yakılıyor, tutuklanıyor, sürgün ediliyor. Kimyasal silah kullanılacağı ciddi ciddi tartışılıyor. Hatta bazı yetkililer, otun bile yeşermeyeceği "köklü" önlemler öneriyor.

Soykırım ve toplu göç politikalarını haklı göstermek için "ülkenin birlik ve bütünlüğü'nün tehlikede olduğu, bazı dış güçlerin Türkiye'nin gelişmesini istemedikleri gibi yalan ve demagojilerle ortalığı toz dumanla boğmak istiyorlar. Bu planlar deşifre edilip Kürt ve Türk halkları geniş bir kamuoyunu harekete geçirebilirlerse ve bu güçler kararlı bir biçimde ve her düzeyde görevlerini yerine getirebilirlerse, soykırım ve sürgün politikaları boşa çıkarılabilir. AT'ye giriş konusunun egemen güçlerin belli bir kesiminin sorununa ilişkin tabuları "ülkenin birlik ve bütünlüğü"ne zarar vermeyeceği ölçülerde kırmaya yönelttiği doğrudur. Ancak esas baskı ABD'den gelmektedir. ABD'nin geleceğe ilişkin stratejilerinde büyük bir yere sahip ortadoğu bölgesinde, Kürtlerin yaşadıkları topraklara stratejik bir önem verdiği bilinmektedir. Ancak son dönemlerde bu önem bir hayli artmış durumda. ABD'nin mevcut statükolar çerçevesinde Kürt sorununu "çözme"yi savunmasıdır ki, egemen güçlerin bir kesimini harekete geçirmektedir. Diğer bir kesim halen eski politikaları savunarak ufak da olsa hiçbir "ayrı" adımın atılmasından yana değil ve askeri çözümleri esas alıyor. Bu eğilimlere karşı sağlıklı bir alternatif konulmazsa, gün gelir işbirlikçi ve statükocu uyduruk bir yapı oluşturularak, gelişen ulusal ve demokratik mücadele kesintiye uğratılabilir.

K.Parlak: "Türkleştirme politikası Osmanlıların son döneminde gündeme geldi."

Öncelikle böyle bir sorunu gündemine alan Yeni Açılım dergisine teşekkür ederim. Bu tartışma gündemine alınan son günlerdeki gelişmeler; olagelen baskı, terör ve sürgün gibi güncel politikaların ve bunların genel olarak bağli olduğu sömürgeci politikanın birbirinden ayırdedilemeyeceği bir gerçek. Bu bir bütünsellik taşımaakt. Sorunu bu çerçevede ele alırsak (güncel gelişimleri bu çerçeveye oturtursak) dünden bugüne Kürt sorununun değerlendirilmesi, Kürtler üzerinde baskının yoğunlaşması özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde başlayan ve uluslaşma sürecinin başlangıcı olarak Fransız Devrimi sonrası Avrupa'da gelişen ulusal uyanışlar ve burjuva ulusal devletlerinin gelişimini izleyen yıllarda Os-

manlı Devleti'ne bağli Yunan, Bulgar, Slav gibi Batı halklarının uluslaşma ve ayrılarak kendi devletlerini kurma aşamasından sonra Osmanlı Devleti kendi içindeki doğu halklarına karşı tavrını değıştirme bu halklara karşı yeni yönelişlere girme gibi bir çizgi izlemiştir. Özellikle kendisine en yakın (Türk halkına en yakın) halk olarak Kürt halkına

yönelik politikasında bir değişme sözkonusu olmuştur. Bunda diğer halklardaki uluslaşma sürecinin gelişmesi gibi Kürt halkında da, Kürt milliyetçiliğinin, uluslaşma sürecinin gelişmesinin etkisi büyüktür. Kürt halkını yok sayan, Kürt halkını asimile etme ve Türkleştirme politikası Osmanlıların son döneminde gündeme geldi. Bu, Kurtuluş Savaşı sonrası Mustafa Kemal ve arkadaşlarının da politikası oldu. Daha sonra Kemalizm halini alarak bir ideoloji olarak bugüne kadar devam etti. Kürt halkını yok sayan, baskı, terör ve asimilasyon gibi yöntemlerle sorunu ortadan kaldıracığını sanan sömürgeci mantık, dünden bugüne politikasında temel değişiklikler yapmadı. Son günlerde görülen değişimler, dünkü politikanın uzantıları halindedir. Özellikle bugün devletin en resmî yetkilileri Kürtleri düşman görme ve tamamı ile yok edilmezse soruna çözüm bulamayacağını belirtmekle dünden bugüne süregelen politikanın sözcülüğünü yapmaktadır. Nasıl ki dün Dersim’de, Zilan’da, Şeyh Sait olayında ve diğer Kürt direnişlerinde Kemalist rejim sırf karşısındaki silahlı güçleri değil; yaşlısı, genci, çocuğu kadını ile bütün ulusu düşman görme ve yok etme politikası uyguladıysa bugün de gerek uluslararası alanda, gerekse Türkiye kamuoyunda Kürt sorunu gündemde yerini alırken ve Kürt ulusal ve toplumsal mücadelesi belli yerler ediniirken, iktidarın yetersiz kadroları sorunun çözümünü dünde aramakta ve baskıyı, terörü arttırarak hatta toplu kıyımlardan bahsederek sindirme hareketi uygulanmaktadır. Fakat bugün gelinen nokta oldukça değişti. Dün bu baskıya, yok etme Jenosit’e karşı gerek dünya kamuoyunun gerek Türk devrimci demokratlarının gerekse Kürt halkının karşı koymasıyla bugünkü gündemde olan karşı koyuş farklıdır. Bugün artık Kürt ulusal ve toplumsal mücadelesi gelişmiş, belli bir evreye varmıştır. Bugün eksiklikleriyle, olumsuz noktalarıyla da olsa, belli bir sayışım verecek noktaya gelmiştir. Ayrıca dünya kamuoyunda bu soruna daha çok ilgi duymakta ve belli ölçülerde bazı olumsuzluklara rağmen soruna yan çıkmaktadır. Türkiye solunda da bu konuda o olumlu gelişmeler var. Bu olumlu gelişmeler her ne kadar istenen noktada değilse bile, yok etme politikasına set çekebilir düzeydedir. Türk sol güçlerinin özellikle örgütsel düzeydeki zayıflıkları, buna yalnız başına engel olamamaktadır. Türkiye’de aydınlar içerisinde özellikle sol sosyalist aydınların yanı sıra, burjuva demokrat aydınlarda da yeni yeni bakışlar gelişmektedir. Bugün bir yandan; mevcut sömürgeci statükoyu daha da geliştirerek sürdürmek; bölge valiliği, tüm Kürt halkını fişlemek, toplu halde ve tek tek sürmek yoluyla sorunun çözümünü eski sömürgeci uygulamayı idari ve siyasi anlamda oturtmaya çalışırken, bir yandan da; özellikle Avrupa devletlerinin ve ABD’nin soruna yönelik çözüm arayışlarını, iktidarın resmî-gayri resmî birçok ideologu dikkate alarak kamuoyunda tartışma konusu yapıyorlar. Bu çözüm arayışları içinde en çok gündeme alınabilecek olan, kültürel özerkliktir veya buna benzer gelişmeler. Örneğin kendi dillerini konuşabilenler gibi bir yolla gelişen Kürt ulusal ve toplumsal kurtuluş hareketlerinin önüne set çekmek istiyorlar. Ama bütün bunlara rağmen, bilsinler ki sorun, ne bir kültürel özerklik ne de dilin serbest bırakılması gibi geri taleplerdir. Bu sorun Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı temelinde ele alınmalıdır. Bu da Kürt halkının kendi ulusal ve sınıfsal örgütlerinin çabalarıyla çözümlenebilir. Bu olayın bir yönüyken diğer bir yönü de Türk solunun olaya bakışıdır. Türk solunun bu konuda en doğru değerlendirmesi Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkını desteklemesidir. Bu konuda Türkiye devrimci-demokrat kamuoyunda olumlu gelişmeler gözlenmektedir. Olumlu bir noktaya gelinirse (Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkı konusunda Türk devrimcileri üzerine düşeni yaparsa) gelecekte hepimizin olmasını istediğimiz Türk ve Kürt halklarının birlikte bir şeyler yapabilmelerinin önü açılacaktır. Bütün bunların yanı sıra, bir de dünya kamuoyunun, özellikle dünya sosyalist güçlerinin bugüne kadar sürdürdükleri yanlış ve pragmatist tavırlarını değiştirmeleri gerekmektedir. Bugüne kadar böyle bir gelişme sözkonusu değil. Örneğin, son bir-iki yıl içerisinde Kürt halkı üzerindeki baskı bir hayli yoğunlaştı. Bir Halepçe olayı ve daha sonraki baskılara SSCB ve öteki sosyalist ülkeler sessiz kaldılar. Bu tutumlar ise, soruna kendi emperyalist çıkarları açısından yaklaşan ABD ve Avrupa devletlerinin işine yaramaktadır.

Bu çerçevede olaya bakarsak; Türkiye bir yandan AT'ye girmek istiyor, bir yandan da Kürt sorununda eskiden beri var olagelen baskıcı sömürgeci politikasını devam ettirmek istiyor.

Ben Türkiye'nin ufak birtakım değişikliklerle sorunu Avrupa gündeminden çıkarma çabasına gireceğini sanıyorum. Her ne kadar bu tavırlar Avrupa devletleri açısından yeterli görülmesine de, yine de taraf bulabilir. Nitekim Avrupalıların bu soruna yaklaşımı, tam anlamıyla doğru bir noktada değildir. Kendi içlerindeki halklara (BASK-Kateionya-Kuzey İrlanda) bakışları bile tam bir olumluluk arzetmemekte. Türkiye devletinin istediği en ileri çözüm yolu misak-ı milli sınırları içinde bir çözümdür. Yani dili kabul etme v.s. Son günlerde dikkat ederseniz bu konuda adımlar bile atılmaktadır. Kendi dilleriyle yazıp, çizme gibi bazı tavizlerle bu sorunu gündem dışı tutmaya çalışmaktadırlar. Bu konuda gelişme bu şekilde seyrederse AT'ye girilebilir.

Soru: Kürt sorununun uluslararası boyutu, Orta Doğu'da ve dünyadaki etkileri nelerdir? Bölgede sorunun varlığının ve ağırlığının dünya demokratik kamuoyuna duyurabilmek, KASUMLU'nun deyimiyle "sorunu enternasyonalize" etmek için neler yapılabilir. Dünyada yeni bir insan hakları bilincinin geliştiği şu koşullarda Kürt sorunu bir insan hakları sorunu olarak dünya kamuoyunun gündemine nasıl sokulabilir?

Kürt halkının güncel talepleri, ulusal demokratik haklarını kazanması mücadelesiyle demokrasiyi kazanmanın bağı nasıl somutlanabilir?

Kürt ulusal güçlerinin birliğinin sağlanması ve bu süreçte Kürt aydınlarının rolü konusunda neler söylenebilir?

Kürt ulusal demokratik hareketi için yasal demokratik mücadele olanakları nasıl sağlanabilir?

Sorunun çözümü konusunda Türk ve Kürt ulusal güçlerinin mutabakatının gerçekleşmesi nasıl bir politikayla mümkün olabilir?

Ahmet Z.Okçuoğlu: *"İnsan hakları kavramı, başta ulusların kaderlerini kendilerinin belirlemesi hakkı olmak üzere her türlü dil, etnik ve dinsel hakların kullanılması hakkını kapsamına almaktadır."*

Kürt sorunu her dönemde belli ölçülerde uluslararası öneme sahip olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında sorunu çözemeyen daha doğrusu çözmek istemeyen Batılılar, sorunu içinden çıkılmaz bir hale getirerek ortada bıraktılar. Batılılar sorunun çözümünü güçleştirmekle Kürtlerin bir başlarına ya da etkin bir gücün yardımıyla sorunu çözmeye kalkışarak bölgesel dengeleri altüst etmelerini önlemeyi amaçlamışlardı. Bu politika bugüne kadar bütünüyle başarılı olmuştur. Sorunun bu karmaşık ve uluslararası niteliğini çok iyi tespit eden Kasımlı çözümün, sorunun "enternasyonalize" edilmesinden ve bu konuda uluslararası bir mutabakat sağlanmasından geçtiğini görerek, bu doğrultudaki çabalara ağırlık verdi.

di. Kasımlı'nın Ortadan kaldırılmasının nedeni de onun bu doğru tespitinden kaynaklanıyor.

Sorunun "enternasyonalize" edilmesi, bu konuda uluslararası durumun doğru bir biçimde değerlendirilmesiyle mümkündür. Aydınların bu konuda doğru bir bakış açısına sahip olduklarını sanmıyorum. Bir konuda uluslararası mutabakat sağlanması, öncelikle uluslararası ilişkilerin yumuşamasını gerektirmektedir. Oysa Kürt aydınlarının ağır-

lıklı bir kesimi, bunun aksine, uluslararası gerilimlerden yana tutum alıyorlar. Aydınlar bunu daha da ileri götürerek, çözümü sistemler arasındaki çatışmaya bağlayacak kadar radikalize etmişlerdir. Bana göre bu, son derece sakıncalı bir anlayıştır. İlginç olanıysa günümüzde sistemlerarasındaki çatışmanın giderek ortadan kalkmaya başladığı bir dönemde, aydınlarımız, önlerindeki işi bir yana bırakarak bu çatışmanın tarafı gibi davranmaktadırlar.

Kürtlerin bir dönem radikalizine yönelmeleri tarihsel bir kaçınılmazlıktı. Yaşadıkları ülkelerde hiçbir yaşam hakkına sahip olmayan Kürt aydınları bir ölçüde de olsa ezen ulus radikal güçleri arasında nefes alma olanağına sahip olabilmişlerdi. Bu da düşünce- de ve sorunun çözülmesinde radikal eğilimleri birlikte geliştirdi. Bana göre Kürt aydınlarının bir dönem radikalleşmesi ne kadar kaçınılmazdıysa, bu eğilimden bir an önce kurtulmaya çalışmaları da o kadar zorunludur. Burada mücadele yöntemlerindeki radikalizmden değil, düşüncedeki radikalizmden söz etmek istediğimi özellikle vurgulamak istiyorum.

Uluslararası durumu değerlendirdiğimizde tespit edebileceğimiz bir özellik de, bölgede bağımsız ve birleşik Kürdistan projesine elverişli koşulların bulunmadığıdır. Bunu çok iyi tespit eden Kasımlı, gerçekçi bir yaklaşımla “İran için demokrasi, Kürdistan için özerklik” şiarını ortaya attı. Barzani de, Talabani de bu gerçeği kavlıyor. Buna uygun strateji ve taktikler geliştirmeye çalışıyorlar. Başarısızlıklarını onların bu yaklaşımına bağlamak bana göre haksızlıktır.

Kürt aydınları tepkiselcilikten bir türlü kurtulamadılar. Kürt sorununu içinden çıkılmaz hale getirdikleri için Batılılar ne kadar eleştirilse yeridir. Ancak bunu körü körüne bir düşmanlık düzeyine tırmandırmak akıllıca bir tutum değildir. Sorun intikamcı bir anlayışla ele alınarak bir yere vurdurilamaz. Kasımlı bu konuda da en doğru olanı söylüyordu; “bir dost benim için azdır, bir düşman benim için çoktur” şiarını hiçbir zaman akıldan çıkarmamak gerekir. Batılılar gibi Sovyetler Birliği’nin de Kürtlere karşı işlediği günahlar saymakla bitmez. Bunları ortaya çıkarmak ve Sovyetleri kıyasıya eleştirmekten yanayım. Ancak bunun Sovyet düşmanlığına ya da Rus düşmanlığına vurdurılması bana göre bir başka şeydir.

Kürt sorunun demokrasi ve insan hakları uğruna mücadelesiyle ilişki konusunda doğru bir yaklaşım içinde olduğunu sanmıyorum. Bu da bu kavramlar konusunda doğru bir anlayışa sahip olmamaktan ileri gelmektedir. Bu konuda bir fikir yürütürken bu kavramlardan kimin ne anladığına değil, bu kavramların çerçevesinin açık bir biçimde belirlendiği uluslararası metinlere bakmak gerekir. Bu konuda önümüzde oldukça materyal bulunmaktadır. Bu kaynaklar incelendiğinde, “insan hakları” kavramının, başta ulusların kaderlerini kendilerinin belirlemesi hakkı olmak üzere, her türlü dil, etnik ve dinsel hakların kullanılması hakkını kapsadığını görüyoruz.

Aydınlarımızın görevleri başlı başına bir tartışma konusu. Bu konuda şu anda tartışma açmanın yeri değil. Kısaca şunu söylemek istiyorum, bana göre, Kürt aydınları sorunlarını tartışmanın henüz çok uzağında bulunuyorlar. Bu konudaki sığılıklarını örtmek için de hep “ulusal hainlik”, “ajanlık” edebiyatına sığınıyorlar. Öncelikle bu dar kafalılığı aşmak, sorunu korkusuz ve açıkça tartışmak gerekiyor. Bir başka deyişle, “glasnost”umuzu gerçekleştirmemiz gerekiyor. Buna bağlı, olarak ve daha da önemlisi, birleşmek gerekiyor. Her şeyden önce kendi aralarında, sonra da birleşilebilecek herkesle.

Birkaç şey de sorunuzun, “yeni bir soykırım ihtimaliyle ilgili kısmı hakkında söylemek istiyorum. Militarist güçlerin “Cudi-Botan” mıntıkasında kimyasal silahlarla bir soykırıma girişecekleri konusunda bir süre önce basında ve çeşitli siyasi çevrelerde söylentiler çıktı. Yöredeki üst düzey askeri yetkililer bu söylentileri doğrulayacak doğrultuda açıklamalar yaptılar. Türk militarizminin tarihten gelme özelliği göz önünde bulundurulduğunda yeni bir soykırım hiç de ihtimal dışı görünmüyor. Ancak böyle bir şeyin

yol açacağı sonuçları da gözönünde bulundurmaları gerekir. Birincisi Kürt toplumu 1925-38 yılları döneminden çok farklıdır. Geçmişte toplumun feodal bölünmüşlüğü soykırım uygulamalarına karşı topyekün bir tepki gösterilmesini önlüyordu. Toplumun bu bölünmüşlüğünden yararlanan militarizm belirli yöreleri tecrit ederek soykırım uygulayabiliyordu. Bölgede geçmişteki feodal yapı yerini büyük ölçüde çağdaş toplumsal bir yapıya bırakmış durumda. Geçmişte bölgedeki ayaklanmalar şu ya da bu feodal bey ya da dini liderin önderliğinde gerçekleşirken günümüzde bunun yerini modern anlamda örgütlenmelerin aldığını görüyoruz. Bu nedenle bölgenin herhangi bir yöresinde uygulanacak bir soykırım geçmişte olduğu gibi tepkisiz kalmayacaktır. Böyle bir şey Kürt ve Türk toplumu arasındaki tüm köprülerin atılmasına yol açacaktır. Bunun büyük kentlerde içiçe yaşayan Türk ve Kürtler açısından yol açacağı sonuçları düşünmek bile istemiyorum. Böyle bir ihtimali zorlaştıran bir diğer etken de geçmişe nazaran uluslararası durumda yaşanan gelişmelerdir. Türkiye Kürt politikası konusunda en yakın müttefiklerinin dahi desteğini yitirmiş bir durumdadır. Kürtlerin bölgede son yıllarda yaşadıkları dram dünya kamuoyunu bu konuda alabildiğine duyarlı bir hale getirdi. Yeni bir soykırım bardağı taşıracak son damla olacak ve Türkiye uluslararası planda da Güney Afrika'nın konumuna düşecektir. Bu da en azından Türkiye'nin AT'ye girme hayallerinin sonu olacaktır.

Ö.Ağın: “Artık Türkiye’de yasal politik örgütler dahi ‘bu sorun Kürtlerin sorunudur, biz bu sorunla ilgilenemeyiz’ diyemezler.”

Kürt sorununu enternasyonalize etme konusunda somut olarak ne yapılabilir? İzlediğimiz olaylar ve olgular sorunun bizzat kendisini Enternasyonalize etme olanaklarını bağrında taşıdığını ortaya koyuyor. Kürtler üzerindeki baskı ve terör, bu sorunu enternasyonalize etme konusunda olanaklar doğuruyor. Kürtlerin Ortadoğu’da birden çok devlet sınırları içinde kalmaları sorunu, bir bölge devletleri sorunu, bir ortadoğu sorunu, dolayısıyla da uluslararasılaşmış bir sorun düzeyine yükseltmektedir. Öte yandan, bugün çağdaş, demokratik hak ve özgürlüklerin kazanılıp genişletilmesi olanaklarının arttığı bir dünyada, karşılıklı hak ve hukukun korunulabileceği bir dünyada, bütün ulusların sorunu gibi, Kürtlerin so-

rununun da enternasyonalize edilmesinin olanağı doğmuştur. Son sürgün olayları, bize bu sorunun çok kolay bir biçimde enternasyonalize edilebileceğini göstermektedir.

İnsanlık dışı bir uygulama olan sürgün olayları -ki Kürtlerin tarihinde bu yeni değildir- karşısında geniş bir kesimden tepki geldi. Bu şunu gösteriyor: Kürt sorunu insan hakları çerçevesinde bir sorundur. Bu sorun hümanizm temelinde gelişmektedir. Kürt sorunu yalnızca Kürtlerin ve komünistlerin sorunu değildir.

Şimdiye kadar Kürt sorunu gerekçe gösterilerek birçok politik güç baskı altında tutuldu. Sürgün edilenlerin SHP üyesi olmaları bunun çok somut bir göstergesidir. Artık Türkiye’de yasal politik örgütler bile “Bu sorun Kürtlerin sorunudur, biz bu sorunla ilgilenemeyiz” diyemezler. Deme olanakları gitgide daralmaktadır. Çünkü hangi parti-nin üyesi olurlarsa olsunlar, tüm Kürtler baskı görüyor.

Uluslararası kuruluşların, yayın kuruluşlarının anında tepki göstermeleri sorunu enternasyonalize etme olanaklarının genişliğini kanıtladı. Bu olgu, sorunu somut olarak biçimlendirmenin ve sorunun çözümüne katkı yapmanın önemini göstermektedir. Bu konuda politik güçlere büyük görevler düşmektedir.

Hemen burada belirtmeliyim ki, gerek Kürt politik güçleri, gerekse Türkiye'deki politik güçler gerekli duyarlılığı göstermiyorlar. Yani Kürtlere yönelik güncel baskılar karşısında refleksler çalışmıyor. Birçok politik güç ise, Kürt sorununun çözümlemesine yönelik kimi belirlemeler yapmanın, kimi temennilerde bulunmanın ötesinde bir şey söylemiyor. Başka bir deyişle güncel demokratik görevleri somutlaştırma, bu istemleri yetkinleştirme ve insan hakları çerçevesinde taraftar bulma konusunda yapılan çalışmalar yetersizdir. Ya hep, ya hiç mantığıyla ortaya çıktık. Bu bize, Kürtlere çok şey kaybettirdi. Evet, hep kazanmak için, bugün elde edilebilecek kazanımlar peşinden koşup, büyük utkuya bu yoldan varmanın doğru olacağını düşünüyorum.

Sorunu enternasyonalize etme, aynı zamanda güncel talepleri öne çıkarmakla olasıdır. Kürtlerin varlığının kabulü kimileri için yeterli görülmebilir. Zaten genel ilke açısından hiç kimse bunu yeterli görmüyor. Ama Kürtlerin varlığı bir mantık için gereklidir. Hangi mantık için? Kuşkusuz Kürtlerin biyolojik bir olgu olarak varlığı için değil. Kürtlerin varlığının kabulü, Kürtlerin kendi özgür geleceklerini kendi iradeleri temelinde belirlemeleri açısından bir basamak olacağı için önemlidir. Kürtlerin varlığının kabulü küçümsenmemeli. Türkiye'de Kürtlerin varlığının kabulü bir anlamda devrimdir. Köklü bir anlayış değişikliğidir. Devlet politikasının yeniden belirlenmesidir. Bu basit bir gelişme olarak ele alınmamalıdır. Tıpkı komünist hareketin yasallaşması gibi.

Kürtlerin varlığının kabul edilmesi ve komünistlere yasal çalışma hakkının tanınması sözcüklerin ötesinde bir anlam ve önem taşımaktadır. Bunlar Türkiye'de demokratikleşmenin temel iki sorunudur. Bu, devletin yeniden ve demokratik bir biçimde örgütlenmesi demektir. Kuşkusuz Kürtlerin varlığının kabulü, sorunun çözümlemesine yetmeyecektir. Sorunun çözümünün önündeki engellerden biri kalkacak, olanaklar genişleyecektir. Sorunun çözümlemesine giden perspektiflerde netleşmeler görülecektir. Sorunun "çözümü"nin uzun bir dönemi alacağı açıktır. Bu dönem kendi içinde kesitlerle bütünlenecektir. Sorun bu kesitleri güncel politik görevler düzeyine yükseltmekte yatıyor. Ancak böylesi görevlerle toplum kendi geleceği üzerinde söz ve karar sahibi olabilir.

İnsan hakları sorunu açısından da yaklaştığımız zaman, bizim ilkemiz "Her şey insan insan içindir". Tarihi gelişme açısından ise, insan değer yaratmak için var olmuştur. Değer yaratan insanlar kendilerini geliştirebilmişlerdir. Bu anlamda da Kürt sorunu bir insan hakları sorunudur. Çünkü Kürtler, üstlerindeki baskı ve terörden ötürü kendilerini yenileyemiyorlar. Bildiğiniz gibi, çağdaş insan, bugün toplumsal gelişme düzeyinin vardığı noktalara yaklaşabilen, bu anlamda kendini yenileyebilen insan demektir. Ama, ne yazık ki Kürtler üzerindeki baskı, Kürtleri bu gelişmeden koparmıştır. Teknolojik devrim bugün dünya ölçüsündeki karşılıklı etkileşimi öyle bir noktaya ulaştırmıştır ki, insan artık "insan" üreten bir varlık haline dönüşmüştür. Bilgisayar çağındayız. Acaba Kürtler bu evrimin neresindedirler? Çok uzun yıllar Kürtler üzerindeki baskı ve terör

devam ederse, Kürtler kendilerini yenileyemezlerse, ulusal haklarını kazanıp demokratik bir yaşam tarzına ulaşamazlarsa insanlığın evriminden uzak kalabilirler. Açık ki, burada toplantıya katılan tüm arkadaşlar Kürttür. Farklı politik yaklaşımlarla Kürt sorununa baktığımız da açık. Bunu saygıyla karşıladığımı belirtmeliyim. Buna rağmen, şunu yapmak zorundayız: Değişik politik düşüncede olan bizlerin, Kürt olmamızdan dolayı birlikte yapacağımız pek çok şey vardır. Bunu öne çıkarıp geliştirmek gerekiyor. Nedir birlikte yapmamız gereken şeyler? Her şeyden evvel koşulsuz olarak Kürtler üzerindeki baskı ve terörün kaldırılmasını istemek gerekiyor. Bu hepimizi birleştirebilir. Somut olarak bölge valiliğinin kalkması noktasında birleşmeliyiz. Bundan başka, Kürt dili üzerindeki, Kürt kültürü üzerindeki yasağın kalkması talepleri etrafında birleşebiliriz. Başka bir takım konularda da birleşmek mümkündür. Hatta bizim gibi insanlar ülkenin demokratikleşmesi konusunda da ortak noktalar bulabilirler. Bunları geliştirip biçimlendirmek gerekiyor. Bu doğal ki bir tek toplantıda olacak bir şey değildir. Ama önemli olan böylesi bir yaklaşımla sorunu ele almaktır. Bugün somut görev nedir? Kürt sorunu bugünkü koşullarda çözümlemeyi bekleyen bir sorundur. Birçok arkadaş da belirtti.

Kürt sorunu ertelenemez bir sorundur. Ne sosyalizmin sorunu, ne de ondan sonraki bir döneme sarkacak bir sorundur. Şayetlerle, amalarla da Kürt sorunu çözülmez. Kürt sorunu bugün demokratikleşmenin bir sorunudur. Bu sorun çözülmeden Türkiye'ye doğru dürüst demokrasi gelmez. Gelecek olan demokrasi, güdük ve topal olur. Bu hem Türkler için böyledir, hem de Kürtler için.

Şunu da söylemek gerekir: Komünistlerin kendi kimlikleriyle yasal çalışma hakkı kazanmaları Kürt sorununun çözümüne katkıda bulunacaktır. Gerçek Kürt sorununun çözülmesinde, gerekse Kürt halkının içindeki değişik politik akımların birlikte tavır koymaları yönündeki çabalarda Kürt aydınlarına büyük görevler düşmektedir. Bu konuda Ahmet arkadaşımın sıraladığı düşüncelere katılıyorum. Ancak Serhat arkadaşın belirttiği bir konu var. Bence de çok doğru: Özellikle Cumhuriyet dönemi Kürt aydınları ulusal görevlerini yerine getirmede eksik kaldılar. Gerek Kürt kültürü ve dilini geliştirmede olsun, gerekse bunların biçimlendirilip politik düzeylere yükseltilmesi konusunda olsun, duyarlı politik tavır koyamadılar. Benim amacım Kürt aydınlarını suçlamak değil. Bir olguyu tesbit etmektir. Zaten, Serhat arkadaş bu konuda örnekler gösterdi. Cumhuriyet dönemi, Kürtlerin, Osmanlı döneminden daha fazla baskı gördüğü dönemdir. Yalnız bu tesbitleri yapmak yetmiyor. Bence Kürt aydınlarına çok somut görevler düşmektedir. Başlıklarla konuşursak:

Birincisi; Kürt dilinin ve kültürünün geliştirilmesinde Kürt aydınlarına görevler düşüyor. Kendisine "Kürt aydınıyım" diyen bütün Kürtlerin bu anlamda büyük çaba harcamaları gerekiyor.

İkincisi; Kürtler üzerindeki baskının kalkması için, güncel politika üretme ve bu politikayı güncel politik yapılarla yapılandırmaya katkıda bulunma açısından Kürt aydınlarına görevler düşüyor. Bir anlamda politika üretme göreviyle karşı karşıyadırlar.

Üçüncüsü; Kürt sorununun çözümüne ışık tutacak yeni teorik yaklaşımlar göstermek açısından da büyük görevlerle karşı karşıyadırlar. Ben kendi adıma, Kürt sorunun çözümünde artık geçmişte yapılmış kimi teorik belirlemelerle bu sorunun çözülmelebileceği kanısında değilim. Yeni teorik yaklaşımların gereğine inanıyorum. Bu sorunun tartışılması, bu sorunun geliştirilmesi konusunda Kürt aydınlarına bir misyon yüklenmiştir.

Dördüncü nokta; bana göre Kürt sorunu Türkiye'nin bugünkü sınırları içerisinde çözüm olanaklarını barındırmaktadır. Ve bu sorunun çözümünün bir yolu da Türk ve Kürtlerin ortak bir politika geliştirmesiyle olasıdır. Bu anlamda Kürt aydınlarının Türk ve Kürt halklarının yakınlaşmaları konusunda çaba sarfetmeleri gerekiyor.

Beşinci nokta; değişik politik akımların birlikteliğini sağlama açısından da Kürt aydınları bir katalizör görevi görebilirler. Kürt aydınlarına baktığımızda, çoğu değişik politik akımlardan gelme bir durum arz ediyorlar. Bağımsız yataklardan yetişmiş Kürt aydınları çok değil. Bu nedenle, Kürt aydınlarının Kürt politik hareketleriyle ilişkileri sıcağıdır. Dolayısıyla hem bu akımların gelişip biçimlenmeleri açısından, hem de değişik politik akımların birliği açısından birleştirici görev görebilirler. En önemlisi de, Kürt aydınları, Kürt halkını dünyaya bağlama ve dünyada olup bitenleri Kürtlere aktarma konusunda görev üstlenebilirler.

Sorunun çözümü açısından bence bu söylediklerimin önemi var. Farklı farklı çözüm yol ve yöntemlerini önermeme rağmen ortak düşündüğümüz noktalar olduğu da çok açık ortaya çıktı. Bunları geliştirmek gerektiğine inanıyorum.

Kürtler ve Türklerin kendi iradeleri temelinde, eşit haklara sahip bir biçimde, birlikte yaşayabileceklerine inanıyorum. Bu konuda birçok arkadaş bu düşünceme katılmayabilir. Ama şunu kesin ilke edinmek gerekir: Bütün demokrat insanların bilmesi gerekir ki, her halk, kendi geleceğini kendisi belirlemelidir. Özgür olmak budur. Bu bir yaklaşımdır, bir ilkedir. Ama ilkeyle o anda olması gereken şeylerin farklı olduğunu biliyoruz. Ben bu ilkenin yorumlanmasını birlikte düşünmek gereğine inanıyorum. Bu benim öznel niyetimdir. Ben bu öznel istemimi hiçbir zaman Kürtlerin özgür iradesinin önüne de koymuyorum. Biz Kürtlerin özgür iradesine her zaman saygı göstermek zorundayız. Kürt sorununun demokrasi ve insan hakları temelinde çözülmelebileceğine inanıyorum.

Ne anlıyoruz demokrasiden? Kavramları açmak gerekiyor. Şimdi demokrasi kavramı o kadar genişletiliyor ki, sosyalist sistem bile, demokrasiyi yeterli ölçülerde geliştiremediği için tıkanıklıklarla karşılaştı. Sosyalist ülkelerin yapmaya çalıştıkları da budur. Demokrasiyi klasik anlamda bir burjuva demokrasisi olarak ele almıyoruz. Demokrasi bir yaşam biçimidir. Tarihî sürecine baktığımızda demokrasi ve insan hakları iç içe geçmiştir. Kürt sorununu sadece ulusal ezgi ve baskı olarak almamak lazım. Sorunun çözümünü de yalnız böyle anlamamak lazım. Evet, sorunun bugün ana yönü budur. Kürtlerin çağdaş bir ulus düzeyine yükselebilmelerinin yolu ondan sonra başlayacaktır. Yani Kürtlerin kendilerini yeniden üretebilecekleri bir dönem başlayacaktır. O nedenle, Kürt sorunu, aynı zamanda Kürt üretici güçlerini geliştirme sorunudur da. Kürtler, sorunu çözmeyi bile yalnız başlarına gerçekleştiremezler. Teknolojik gelişmede gelinen nokta çok somut ortada. Uluslararası işbirliğine Kürtlerin ihtiyacı vardır. Karşılıklı hak ve özgürlükler temelinde Kürtlerin de diğer halklara, uluslara bağımlılıkları bir zorunluluktur. Ben karşılıklı bağımlılıktan söz ediyorum. Kendi hak ve hukuklarını koruyarak, eşit koşullarda bir karşılıklı bağımlılık. Bu ise, Kürtlerin ulusal ezgi ve baskıdan kurtuldukları koşullarda olasıdır.

Kürt sorununun çözümünde bir mutabakata gerek vardır. Bugün Kürt sorununun çözümünde Kürtler bir taraf olmalıdır. Ancak Kürtler tek başlarına da bu sorunu çözemezler. Sorunun öteki tarafı da başka güçlerdir. Kürt sorunu aynı zamanda sadece Kürtlerin yaşadığı bölgelerin sorunu değildir. Kürt sorunu bugün Kürtlerin yaşadığı bölgeleri aşan biçimiyle de Kürtlerin sorunudur. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki, yakın tarihte birçok nedenden dolayı Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin dışına göç etmiş sayısız Kürt var. İstanbul'da var, başka illerde var. Bunların sorunlarının çözülmesi de gündemdedir.

Dünya yeni bir yapılanmaya doğru gidiyor. Tartışma süreci hızlı bir biçimde gelişti. Artık soğuk savaş dönemi gerilerde kalıyor. Bütün zorluklara rağmen dünya böylesi bir seyri izliyor. Kürtler sorunlarının çözülmesi için kimi avantajlara sahip olmaya başladılar. ABD Kürt sorununa kendi çıkarları açısından yaklaşıyor. Başka türlü olması da düşünülemezdi.

Ulusal sorunların çözümünde şu seyir de izleniyor: Emperyalizme karşı olma koşulu ortadan kalkıyor. Olmazsa olmaz koşul olmaktan çıkıyor. Hepimizin bildiği gibi, Marks, halkların kurtuluşu yolunda yaptığı çağrıda "dünyanın tüm işçileri birleşin" diyordu. Daha sonra Bolşevikler bunu geliştirip "Bütün ülkelerin işçileri ve ezilen halklar birleşin" sloganı düzeyine yükseltmişti. Bu slogan şunu içeriyordu: Yakın gelecekte emperyalizm yok olacaktı. Bütün güçler emperyalizme vuruş yapmalıydılar. Dolayısıyla da ulusal kurtuluş savaşlarının da antiemperyalist olması isteniyordu. Ama bugün, kapitalizmin çok kısa sürede yok olmayacağı görüldü. Kapitalizm kendini yenileyebilir. En azından ortaya çıkan sonuç şudur: Artık ulusal sorunlar antiemperyalist bir seyir izlemeyebilirler.

Bu anlamda da Kürtler taraftar bulabiliyorlar. Dünden farklı özelliklere sahip bulunan emperyalizm az gelişmiş ülkelere farklı bir biçimde bakıyor. Emperyalizm, önceden bu ülkeleri ucuz işgücü ve ucuz hammadde deposu olarak görüyordu. Ama bugün, bilimsel teknolojik devrim emperyalist ülkeleri öyle bir yapıya soktu ki, ucuz işgücüne olan gereksinim büyük ölçüde azaldı. Bilgisayar üretimi, robot üretimi sözkonusudur.

Burada değişik bir yaklaşım tarzı izledik. Önemli olan bu tür düşünceleri uygar ilişkiler içerisinde tartışmak, düşüncelerimizde yanılabilirliğimizin payını hesaba alıp tartışmayı yürütmektir. Bu toplantımızın bu açıdan büyük bir önemi vardır. Ben kendi payıma bunu çok önemsiyorum. İki nedenden dolayı önemsiyorum: Birincisi, birlikte halkımıza ortak mesaj verme açısından önemsiyorum. Ortak noktalarımız olduğunu gösterip geliştirme açısından önemsiyorum. İkinci olarak, farklı düşüncelere sahip olmamıza rağmen, uygar insan ilişkileri temelinde tartıştığımız için önemsiyorum. Eğer son bir söz hakkı alamayacaksak Yeni Açılım'a teşekkür ederim.

S.Bucak: "Dünya Filistin sorunu gibi, Kürt sorununu da çözmek zorundadır."

Türkiye bugün AT kapısındadır. Türkiye AT'ye girmek konusunda kararlıdır. Ancak, Türkiye'nin AT'ye girmesinin iki koşulu vardır:

1. Türkiye'de yasal bir komünist partisinin kurulması,
2. Türkiye'nin kendi içindeki Kürt sorununun çözümünde demokratik bir yol izlemesi gereği. Zaten Türkiye'nin bütün sıkıntısı buradadır. Çünkü, Avrupa artık bir valinin emriyle insanların bir yerden bir yere sürülmesini kabul etmiyor. Ve bence, bölge valiliğinin ve yerel valilerin belirli ölçülerde politikalarını değiştirmelerinin bir nedeni de budur. Bu bakımdan Türkiye'de resmî çevreler gerçekten bu açmazdan kurtulabilmek için birtakım hesap-

lar yapıyorlar. Ancak bu hesapları kendi içlerine sindiremiyorlar. Hâlâ resmî ideolojinin etkileşim alanından kurtulamamışlardır. Kemalist ideolojinin etkilerinden kurtulamamışlardır. Türkiye'de bir sivil iktidar var, bir askeri iktidar var. Sivil iktidar her ne kadar Kürt sorununa bir çözüm getirmek istiyorsa da, şunu düşünüyor: "Acaba bu soruna Avrupa tipi bir çözüm getirirsek, yine gece saat 4'te, askerler gelip benim tepeme binerler mi?" Bu korku var. Tahmin ediyorum ki bu, Kürt sorununun demokratik yollardan çözülmesinin en büyük açmazlarından birisidir. Bu çift iktidar tek iktidara dönüşürse, bu sorunu kendilerine göre çözeceklerini sanıyorum.

V.Uçum: Askeri iktidardan kastınız militarist güçler mi?

S.Bucak: Tabii, tabii. Ben özellikle Kemalizmin etkisinde olanlardan söz ediyorum. Tabii ne gibi şartların içerisinde bunlar ilginçtir. SHP'nin 2932 sayılı yasayı gündeme getirmesi çok düşündürücüdür. Yani bence SHP bir yerlerden sinyaller aldı. Göreceksiniz bu girişimi ANAP içinden de destekleyenler olacaktır. Aslında bu durum da Kürt halkının mücadelesi açısından önemlidir. (Demokratik mücadeleleri açısından önemlidir). Türkiye'de herkes kendi anadiliyle yazmalı, çizmelidir; kendini anlatmalıdır. 21. yüzyıla yaklaştık. Böyle çok gerici, çağdışı tedbirler ortadan kalkmalıdır. Kürt sorunun uluslararası boyutuna gelinece; Kürt sorunun uluslararası boyutu son yıllarda, özellikle İran-Irak Savaşı ve Doğu'daki son olaylar üzerine uluslararası gündeme daha sıcak girmeye başladı. Kürt halkı üç cephede sıcak bir mücadelenin içerisine girmiştir. Bu sıcak mücadelenin içerisinde Kürt halkı birtakım katliamlarla karşı karşıya gelmiştir. Örneğin Halepçe katliamı, Güneydoğu'daki bir dizi olaylar; insanların kitle halinde katliamı, çocukların öldürülmesi... Her türlü doyuma ulaşmış olan Avrupa kamuoyu ister istemez gözlerini Türkiye'deki bu olaylara çeviriyor. Filistin sorunu gibi, bu sorunu da dünya çözmek zorundadır. Dünya'da gerçek bir barış arzu ediliyorsa, bütün öteki sorunlar gibi, Kürt sorununun da çözülmesi gerekiyor. Kürt sorununun çözümü hem ABD açısından, hem de SSCB açısından önemlidir. Burada Ortadoğunun istikrarı kavuşması söz konusudur. Bu bakımdan sizin vurguladığınız gibi Kürt sorununu enternasyonalize etmenin önemi büyüktür. Bu konuda bütün Kürtlerin, Kürt gruplarının yoğun bir çaba içerisine girmeleri gerekiyor. Zaten daha bugünden sorun belirli ölçülerde enternasyonalize olmuştur. Sorun, Ahmet kardeşimizin de belirttiği gibi şudur: "Bin tane dost az, bir tane düşman fazladır." Bizim düşüncemize göre Kürtler herkesle diyalog içerisine girmelidir. Sorunlarını dünya kamuoyuna anlatabilmelidir. Anlatabilmenin olanaklarını yaratabilmelidirler.

Kürt halkının güncel talepleri, ulusal demokratik haklarının elde edilmesi ile demokrasi mücadelesinin bağı nasıl sağlanabilir? Kuşkusuz Türkiye ne kadar demokratik olursa, Kürt halkı da o kadar çok rahat eder. Ve kendi ulusal kimliğini geliştirme; kendi kültürünü, dilini geliştirme ve çağdaş uluslar topluluğunun bir parçası durumuna yükselbilme yolları uluslar topluluğunun bir parçası durumuna yükselbilme yolları açılabilir.

Burada Kürt halkının mücadelesini tek yanlı almamak lazım. Bir de demokratik olanakları kullanmak, Kürt halkının kimliğini kabul ettirme mücadelesini öne çıkarma sözkonusudur. Bunun için ise bence Kürt meselesini sürekli demokratik platformlara getirmek, yeni şeyler önermek gerekiyor.

Kürt ulusal güç birliğinin sağlanması meselesine ve bu konuda Kürt aydınlarının katkılarına gelince; ulusal güçler derken Kürt halkının değişik sınıfları, onların politik hareketlerinin kendi aralarındaki ilişkilerini kastediyorsunuz herhalde. Bundan dolayı da bugün Kürt ulusunun içerisinde sınıf meselesi de billurlaşıyor. Çok net olmasa da vardır bu ayrışma.

Burada sorun şudur: Hangi güçlerin asgari müştereklerde birleşecekleri meselesi önemlidir. Hangi kesimler biraraya gelebilir, bunu ele almak lazım. Kim kiminle asgari müştereklerde birlikte olabilir. Yoksa Kürt halkının ulusal güçleri arasında KDP de vardır, komünist partisi de olacaktır. Bunların birlikte olmalarının şartları varsa olur, ama yoksa birlikte olmazlar. Ulusal güçlerin mutlak sürette birlikteliği konusunda bir şeyler söylemeyi çok erken buluyorum. Kürt ulusal hareketlerinin yasal demokratik olanaklarının sağlanması konusuna gelince; Kürt halkının gerçek demokrasi için mücadele etmesi gerekiyor. Bu sağlanmadan Kürt halkının demokratik mücadele olanaklarını sağlayabileceklerini zannetmiyorum. Kürt halkının ulusal demokratik mücadelesinin içerisinde hiçbir zaman başka parmaklar aramamalıyız. “İngiliz emperyalizminin parmağı var”, “ABD’nin parmağı var” gibisinden şeyler ileri sürmeden bunun diyalektik bir sorun olduğunu, meselenin tabandan kaynaklandığını, Kürt ulusunun birtakım ulusal-demokratik talepleri olduğunu kabul etmek lazım. Geçmişte bu yönde büyük hatalar yapılmıştır. Maalesef Türk ve Kürt ulusal güçleri birbirlerini tanıyamamışlardır, anlayamamışlardır. Birbirlerinden uzak düşmüşlerdir. Burada hem Türk ulusal güçlerinin, hem de Kürt ulusal güçlerinin payı vardır. Kürtler kendi kendilerini anlatamadıkları gibi, Türkler de birtakım olumsuz etki alanlarının içine girmişlerdir. Kemalizm “Bunun arkasında İngiliz parmağı var” deyince ötekiler de bunu tekarrarlamışlardır. Bunlar üzücü şeylerdir. Yanlış şeylerdir. Bundan sonra olmaması gerekiyor. Diyalogu geliştirmek, birlikte mücadele koşullarını yaratmak gerekiyor. Türk komünistlerinin kesinlikle ulusların kaderlerini tayin hakkı prensibini açık açık her yerde, her koşulda savunmaları gerekmektedir. Kürt marksistlerinin ise, her koşulda birlikte olmak yönünde tavır koymaları lazım. Birlikte mücadelenin başka yolu da yoktur. Ben TBKP programını incelediğimde gözüme bir şey ilişti. “Kemalist güçler” diyor program. Türkiye’de Kemalist ideoloji aşılmadığı müddetçe Türk ve Kürt halklarının birlikte mücadelesinde birtakım aksaklıkların çıkacağına dikkati çekmek istiyorum.

A.Özbingöl: “Tüm değerleri baskı altında bulunan Kürt halkının aydınlarına büyük görevler düşmektedir.”

Bilindiği gibi, Kürtlerin yaşadığı bölge dört devlet tarafından bölüşülmüş uluslararası bir sömürge'dir. Dünyada güç dengelerinin sürekli çatıştığı bu bölgenin, Ortadoğu’nun temel sorunlarından biridir. Barındırdığı petrol kaynakları, toprakların bölge coğrafyasında stratejik konumu Kürt sorununun uluslararası boyutlarını açıkça göstermektedir. Bu durum, özellikle ABD ve NATO kaynaklı raporlarda açıkça görülmektedir. Hatta denilebilir ki, bölgenin en merkezî sorunlarından biri durumundadır. Bölgede kalıcı bir barışın sağlanmasının yolu, Kürt sorununun mutlaka çözümünden geçer. Bu sorunun uluslararası platformlarda hak ettiği yeri almaması, bu sorunu uluslararasılaştırma görevini, tüm demokratik güçlerin ve onların uluslararası dost ve müttefiklerinin önüne koymaktadır. Bu-

nun için, ulusal demokratik güçler her şeyden önce kendilerini ortaya koymalı ve uluslararası alanda bütün taraflara karşı muhatap olabilecek mekanizmalar yaratmalıdır. Kürt sorununun çözülmesinde, sosyalist ve devrimci demokratik ülkeler başta olmak üzere, dünya devrimci sürecini oluşturan güçlerin de küçümselemeyecek görevleri olmasına rağmen, artık ayyuka çıkan yanlış politikaları terkedip kendilerinden bekleneni yerine getirmeleri gerekmektedir.

Her şeyden önce, Türkiye'deki olumlu-olumsuz gelişmelere karşı seyirci kalınmaz ve etkilenmenin önemi küçümselemeyiz. Bundan ötürü, egemen ülkedeki mücadele ile ulusal demokratik mücadelenin birçok noktada ortak görevleri vardır. Demokratik hak ve özgürlükleri kazanma mücadelesinin de belirli düzeylerde işbirlikleri ve daha değişik ortak oluşumları kapsaması gerekir. Doğal ki, bu tür birlikteliklerin oluşumu için Türkiye solunun geçmişteki yanlışlıklardan ve Kemalist ideolojinin etkisinden kurtulması gerek. Görüyoruz ki, bu etki biraz da olsa kırılmıştır. İşte bugün burada toplanmanın ve Kürt sorununu açıkça tartışmanın bu konuda bir gösterge olduğu da bir gerçektir.

Tüm ulusal değerleri baskı altında bulunan Kürt halkının aydınlarına büyük görevler düşmektedir. Bu aydınlar, ulusal demokratik muhalefetin bir parçasıdır. Aydınlar ancak ulusal demokratik güçlerle birlikte ve onlarla diyalog halinde kendilerine düşen görevleri yerine getirebilirler. Kürt aydınları, ulusal demokratik muhalefetin yasal olanaklarını binde bir bile olsa, en iyi şekilde kullanmasını bilmelidirler. Yasal mücadele ulusal demokratik muhalefetin bir parçasıdır.

K.Parlak: “Kürt halkının güncel ve genel talepleri, insan hakları sorunuyla içiçedir.”

Kürt ulusal sorunu uluslararası düzeyde maalesef istenen sesi çıkarabilmiş ve duyurulabilmiş değildir. Bunun nedenlerini sıralamak gerekirse; Kürt ulusal hareketinin parçalanmışlığı ve bugüne kadar ortak bir zeminde bir araya gelerek dünya kamuoyuna sorunu etrafıca aktarmamalarıdır. Açarsak; Kürtlerin yaşadığı dört ülkede de ulusal hareketler, gerek kendi içlerinde, gerekse diğer örgütlerle ilişkide, istenilen düzeyde bir işbirliğine girmemişlerdir. Bırakınız işbirliğini, birbirlerine düşerek güçlerini bölmüş ve yer yer düşmanca tutumlara girerek birbirlerinin kadrolarını imhaya gitmişlerdir. Örnek olarak Güney'de KYB-KDP çatışması, Doğu'da İran'da ise IKDP-Komela çatışması gösterilebilir.

Bugün Irak'ta oluşan cephe, birlikte çalışma konusunda olumlu bir adımdır. Ayrıca Tevger çalışması kendi alanında atılmış oldukça olumlu bir adımdır. Fakat yeterli değildir ve yaşama geçmesi gerekmektedir.

Sorunun enternasyonalize edilmesinin temeli Kürtlerin kendi aralarında mutabakata vararak birlikte çalışmalarından geçer. Bu yolla dünya çapında kamuoyu oluşturabilirler. Kürtlerin yaşadıkları ülkelerin kamuoyu sorunu, kendi sorunu olarak görmeli ve “Kürt ulusal sorunu çözülmezse kendi sorunumuzu çözemeyiz” mantığıyla çalışmalar yapmalıdırlar. Ancak böyle yapılırsa, dünya da bu sorunu gündemleştirebilirler. Bunun yolu da, ulusların kendi geleceklerini tayin hakkı ilkesini tanımadan geçer.

Dünya ilerici güçleri ve sosyalist ülkeler, soruna taraf olmalıdırlar. Ve bugüne kadar ki yanlışlarını düzeltmelidirler.

Dünya devletleri sorunun çözümünü gündemine alarak Filistin sorunu gibi önemini yerli yerine koymalıdır. Ve gerekli platformlarda dile getirmelidirler.

Yaşadığımız günler yeni yeni gelişmelere gebe. Bugün bir yanda demokratikleşme, insan hakları ve silâhsızlanma gibi sorunlar dünya gündemini meşgul etmektedir. İşin

bu boyutuyla ele alınırsa, Kürt halkının güncel ve genel talepleri insan hakları sorunuyla içiçedir. Çünkü insan hakları her ulusun kendi kaderini kendisinin tayin etme hakkını temel alarak olur. Demokratik, sömürsüz bir dünyaya gidişte Kürt sorununun çözümü önemli bir adımdır.

Ayrıca bir yandan silahsızlanma çılgınlıkları atılırken, bir yandan da Kürtlerin yaşadığı bölgelerin birer silah deposu haline getirilmesi ikiye bölünmüş bir politikanın göstergesidir. Özellikle NATO'nun bu konudaki ikiye bölünmüş politikası iyice teşhir edilmelidir.

Her şey insan içindir. Dünyadaki tüm değerler insanların daha iyi bir yaşam düzeyine kavuşması için üretime sokulmalıdır ilkesini benimsiyorsak; Kürt insanının gelişmesi ve kendini yenilemesinin yolu, değerlerine sahip çıkması, ulusal ve toplumsal mücadelesini vermesiyle olur.

Bugün temel mücadelenin yanısıra, bazı güncel gelişmelerin üzerinde de durarak bu noktada temel politikadan kopmama koşulu ile çözülmeye çalışılabilir. Bölge valiliğinin kalkması, sürgün politikasının geri alınması, koruculuk sisteminin kalkması ve diğer baskı-terör konularının üzerine gidilmesi olumlu birer çalışma olacaktır.

Kürt ulusal güçlerinin birliğinin sağlanmasında Kürt aydınına büyük görevler düşmektedir. Aydınlar kitlelere yol göstericidirler. Kürt aydınları da bu konuda doğru bir çalışmayla ulusal güçlerin birliğine yardımcı olmalıdır. Kürt ulusal demokratik hareketi için yasal demokratik mücadele olanakları çok zordur. Sosyalistler mevcut düzenin bütün yasal sınırlarını zorlamalıdır. Bu yasalardan yararlanarak her türlü aracı genel mücadeleleri yararına kullanmalıdırlar. Fakat tam anlamıyla ele alırsak, Kürt ulusal güçleri için yasal mücadele oldukça sınırlıdır ve bunun sağlanması mücadelenin gelişme boyutlarıyla içiçe bir süreç taşır.

Kürt sorununun çözümü için Türk sol hareketi ve ulusal güçlerinin mütabakatı her iki ulusun karşılıklı haklarını eşit bir şekilde kabulüne bağlıdır. Bir diğer deyişle; Türk sosyalistlerinin, ulusların kendi kaderini tayin hakkı ilkesini kabulü ve yaşama geçirmesi, Kürt sosyalistleri içinse; enternasyonalist anlamda Türk halkının kardeşliği ve onun mücadelesine destek olma, birlikte yaşama ilkesinin kabulüne bağlıdır. Bugüne kadar bu konuda Türkiye'li sosyalistlerin sorunu sosyalist mercekte ele alması istenilen ölçüde değildi ve bu belli bazı yanlışları da beraberinde getirerek iki halkın sosyalistlerini karşı karşıya getirmişti. Tabii ki diğer yanlışla, Kürt ulusal güçlerinin de bazı yanlışları mevcuttu. Bugün Türk sosyalistlerinde olumlu gelişmeler görülmekte. Dileğim bu olumlulukların artması sorunun net olarak görülmesi ve desteklenmesidir. Çünkü Marks'ın dediği gibi,, "Bir ulusu ezen bir ulus özgür olamaz."

KÜRT ULUSAL SORUNU VE MARKSİSTLERİN BİRLİK TARTIŞMALARI ÜZERİNE NOTLAR

S. TALAY

Nasıl bir program? Nasıl bir parti? Sorunları etrafında marksist solun tartışmaları sürüyor. Bugün dikkatler, haklı olarak, bu tartışmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve sonuçlandırılması üzerinde yoğunlaştırılmış bulunuyor.

Bir Kürt marksisti olarak ben, bu yazıda, sözkonusu sorunlar etrafında yürütülen tartışmalara Kürt ulusal sorununa yaklaşım çerçevesinde eğilmeye çalışacağım.

Her şeyden önce bu tartışmalarda henüz Kürt ulusal sorununa gereken önem verilmiş değil. Oysa bu soruna dönük sağlıklı bir tartışma başlatmak ve gerçekçi bir görüş-tutum geliştirmek gerekiyor. Bu, Kürt-Türk marksistlerinin birliği ya da en genel ifade ile aralarında köklü bir diyalog ve işbirliğini temellendirmek açısından (da) bir zorunluluktur.

Tekrar da olsa belirtmekte yarar var. Kürt ulusal sorunu çok önemli, ciddiliği giderek büyüyen bir sorundur. Bugün özülkeleri ile birlikte dört devlet tarafından bölünmüş olan Kürtlerin en geniş ve en kalabalık kısmı Türkiye'de yaşamaktadır. Azınlık da değildir. Bu bakımdan, niteliksel yapıları itibariyle, örneğin Bulgar Türkleri ile aynı kefeye konamazlar. Türkiye'deki mevcut politik rejimi ve egemen politik uygulamaları teşhir etmek, yapılan iki yüzlülükleri ortaya sermek bakımından Bulgar Türklerine yapılanlar ile Türkiye'de Kürtlere yapılanlar karşılaştırılabilir ve karşılaştırılmalıdır da. Ancak bu, ulus ve azınlık arasındaki temel farkları görmezden gelmeye yol açmamalıdır. Gerçekten de Türkiye'de Kürtler, kalabalık nüfusları, kendilerine ait bir dil, kültür ve tarihe sahip oluşları ile, aralarındaki tüm ortak yan ve benzerliklere karşın Türk ulusundan ayrı bir ulusu oluşturmaktadır. Derinleşen ulusal bilinci ve ulusal özgürlük mücadelesi ile bu farklılığını niteliksel düzeyde daha da perçinleyen Kürtler, kendi topraklarında, barbarca yöntemleri de içeren bir ulusal baskı altında her türlü ulusal demokratik hak ve özgürlüklerinden yoksun olarak yaşamaktadır.

Öte yandan sorun etrafında meydana gelen gelişmeler Kürt ulusal sorununun güncelliğini ve yakıcılığını hem Türkiye'de, hem Ortadoğu belgesi çapında arttırmaktadır.

Demek oluyor ki, burada kendisi ve sorunları hesaba katılmadığı taktirde, istemleri ve mücadeleleri dikkate alınmadığı bir durumda ne Ortadoğu'nun, ne de Türkiye'nin bugünü ve yarınına dönük sağlıklı politikalar üretilmesine olanak tanımayacak bir olgu ile karşı karşıyayız.

Bu Kürt-Türk marksistlerinin birliği politikaları açısından da böyledir.

Bu halde şu sorulara hep birlikte yanıt oluşturmalıyız:

1- Kürt ulusal sorunu nedir, nereden kaynaklanıyor?

2- Nasıl çözülebilir; soruna programatik yaklaşım ne olmalıdır?

3- Bu soruna programatik yaklaşım güncel politikaya nasıl yansımalıdır?

4- Komünistlerin birlik partisinin örgütsel yapısı bu sorun temelinde nasıl şekillenmeli: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da parti nasıl yapılmalıdır? Kimi Kürt komünist çevrelerinin özgün örgütlenmelerine nasıl bir yaklaşım ortaya konmalıdır?

Yukarıdaki sorunların ortak yanıtlanması girişimlerinin sağlığı ve başarısı için öncelikle kesin olarak şu önlemler alınmalıdır: a) Marksistlerin birliği tartışmaları, deyim yerindeyse, "Türk marksistlerinin tartışması" havasından kurtarılmalı, yasallık ve yenilenme ile birlikte Kürt halkının varlığının tanınması mücadelesiyle sıkıca birleştirilmeli, bu tartışmalara mümkün olan en geniş ölçekte Kürt komünistinin katılımı sağlanmalı, bunun koşulları oluşturulmalı ve en önemlisi b) Bu sorular bir zorunluluk olarak Kürt komünistlerinin katılımı esas alınarak yanıtlanmalıdır. c) Ortak parti kurma politikası bunun dışında kalan (Türklerin yanı sıra) Kürt marksistleri ile hem güncel hem genel-stratejik sorunlar etrafında esaslı, kalıcı bir diyalog ve işbirliğinin daha bugünden gerekliliği politikasının karşısına konulmamalıdır.

Şimdi öne sürdüğümüz sorulara dönük kişisel yaklaşımlarıma geçebilirim.

—I—

Kürt ulusal sorunu komşu dört devlette (Türkiye, Irak, İran ve Suriye) var olan (bu yönüyle de Orta doğu çapında) bir sorundur. Ve aslında Kürtlerden ve özyurtlarından "tek" olarak sözedilmesi tarihsel olarak gerçeklikle ilişkilidir. Ne ki, bunun kadar parçalanmışlık da bir gerçektir ve esasen sorunun bugünkü karakteristik özelliği de bu parçalı halidir. Bu da her parçanın durumunu özgünleştirip farklılaştırmakta, kimi bölgesel ve uluslararası gerçeklerin de etkisiyle buna uygun çözümler dayatmaktadır.

Kürt sorunu Türkiye'de Kürt halkının varlığının ve ulusal demokratik haklarının tanınmamasından, kendi varlığının ve ulusal özgürlük istem ve mücadelesinin ortadan kaldırılmak istenmesinden kaynaklanan politik bir sorundur. Antidemokratik politik rejim ve uygulamaların ürettiği bu sorun bugün Türkiye'nin keskinliği artan en temel sorunlarından biridir. Yalnızca bugününü değil geleceğini de ilgilendirmektedir. Bu sorunu üreten politikalar bertaraf edilmedikçe, soruna Kürt halkının özgür iradesini temel alan, Kürt ve Türk halklarının ortak çıkarlarını gözeten adil bir çözüm getirilmedikçe Türkiye'nin temel hiçbir sorunu güvenceli bir çözüme kavuşturulamaz. Türkiye barış, istikrar ve demokrasiyi yakalayamaz.

—II—

Görülebilir ki sorun yalnızca marksistleri ve Kürt halkını değil aynı zamanda Türk halkını, barıştan ve demokrasiden yana olan her kesimi de ilgilendiriyor.

Dolayısıyla sorun, ilgili tarafların adil bir temelde'anlayış ve hareket birliği oluşturmasıyla çözülebilir.

Ama, tüm marksistlerin bu düşünceyi paylaşmadığı bir gerçektir.

Kimi marksist çevreler bu sorunun çözümünü devrimle ve sosyalizme geçişle bağlıyorlar. Gerçekten de tarihte sözkonusu sorunun benzerlerinin belirtilen şekilde devrim ve sosyalizmle bağlanmış örnekleri vardır. SSCB, Çekoslovakya ve Yugoslavya'da böyle olmuştur. ne ki, pratiğin de gösterdiği gibi, sosyalizmin kendisi bile henüz ulusal sorunları bütünü ile çözebilmiş değildir. Sorunun basit olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu konuda ciddi hatalar ve yanlışlar yapılmıştır. Bunun yanında, uluslar gelişmelerinin her yeni aşamasında, canlı her organizma gibi, yeni sorunlar ve ihtiyaçlarla karşılaşmakta, eski yetersizleşmekte, yeni arayışlara yönelmektedirler. İşte sosyalizm bu alanda da açıklık ve demokrasi temelinde yeniden yapılanma gibi vazgeçilemez bir zorunlulukla karşı karşıya gelmiştir.

Sonra, ulusal sorunların çözümünü sözkonusu örneklere karşın devrim ve sosyalizme bağlamak, onu sosyal kurtuluşla bir bütün olarak ele almak genel geçer bir kural haline getirilemez. Bu, dün de böyleydi, hele hele bugün tamamen böyledir.

Kapitalizmin ulusal baskısız yapmayacağı, yaşayamayacağını düşünmek bizi hem teorik, hem de pratik olarak kesinlikle çıkmaz bir yola sokacaktır. Ulusal sorunlar kapitalizmin mutlak olarak sosyal karakteriyle değil, ama kesin olarak onun anti-demokratik, gerici politik rejim ve uygulamalarıyla bağlıdır. Bu Türkiye ve Kürt ulusal sorunu için geçerlidir.

Gerçekten de bu saptama, ulusal sorunun sosyal kurtuluşla birlikte çözülebilmesinin koşullarının olmadığı günümüz şartlarında —somutumuzda— özellikle önemlidir. Bu halde sorun genel demokratikleşmeyle, demokrasiyi kazanmakla, yerinde bir deyimle kapitalizmi kesin olarak demokratikleştirmekle çözülebilecek bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bence Lenin'in şu düşüncesinin önemi bugün daha da büyüştü: "Demokratik programdaki maddelerden birini, örneğin ulusların kaderlerini tayin hakkı ile ilgili maddeyi emperyalizm koşullarında "gerçekleştirilemez" ya da "hayaldir" gerekçesiyle çıkarmaya kalkışmak" doğru olmayacaktır.⁽¹⁾ Ulusal sorunun kapitalizmin sınırları içerisinde gerçekleştirilebilir bir demokratizm ile çözümlenmesinin mümkün olduğunun örnekleri de vardır: Norveç-İsveç, İsviçre deneyimleri. (Özellikle deneyim diyorum. Çünkü biz özgünlüklerimizin bilincinde ve ders çıkarıcı olmak ve kopyacı olmamak durumundayız.) Dahası günümüz dünyasında yaşamsal problemler haline gelmiş bulunan barış ve silahsızlanma, doğal çevreyi koruma, uluslararası politik ilişkileri militarizm ve her türlü terör ve şiddetten arındırma, demokratikleştirme, her türlü sömürgeciliği dışlayan yeni bir uluslararası ekonomik-düzen kurma, ulusal, bölgesel ve uluslararası sorunları politik yollarla adil çözüme kavuşturma vb. davalarının utkusu, ulusal sorunların bu şekilde çözümünü de içermekte, ya da en azından sorunun bu şekilde çözümünün olanaklarını kat be kat arttıracaktır. Ve bu koşullarda denebilir ki, demokrasiden uzak ve ulusal sorunu çözümsüz bırakmış çok uluslu kapitalist devletler örneği ya da çözümü sosyalizme kalan ulusal sorun örnekleri kuraldı-şı ve istisna olacaktır.

Bu halde uluslararası düzeyde barıştan ve demokrasiden yana esen her rüzgâr aynı zamanda Türkiye'nin demokrasiye geçişinin ve Kürt ulusal sorununu çözüm yoluna koyma-nın olanaklarını da arttıracaktır.

Ama bu anlattıklarımızdan şöyle bir sonuç çıkarılmamalıdır: Kürt ulusal sorununun çözümü için uluslararası ilişkilerin demokratikleştirildiği barış içinde bir dünyanın kurulmasını "beklemek" ya da sorunu böylesi bir dünyanın kurulmasına "havale etmek" gerekiyor ! Hayır! Birincisi, böylesi bir dünya Kürt ve Türk halkının da katkısı olmadan düşünülemez. İkincisi, bu katkı da ancak Kürt ulusal sorununa barışçıl, adil, hümanist, demokratik bir çözüm getirerek, yani barışçı ve demokratik bir Türkiye yaratarak gerçekleştirilebilir.

Evet, sorun, Türkiye'de barışı ve demokrasiyi kazanarak çözümlenebilir ve barışçı-demokratik Türkiye de ancak bu sorunun adil çözümü ile mümkün olacaktır.

Elbette bizim temel amacımız sosyalizmdir. Yani yalnızca barış içinde bir dünya değil, aynı zamanda bu temelde her türlü sömürüden arındırılmış bir toplum düzeni istiyoruz. Ama sırf biz komünistlerin istemiyle ne devrim olur, ne de sosyalizm gelir. Ve çözümü daha bugünden mümkün olan sorunları —konumuz olan Kürt ulusal sorununu— ne zaman olabileceğini şimdiden kestiremeyeceğimiz devrim ve sosyalizme ertelemek hiçbir biçimde gerçekçi bir tutum olmayacaktır.

Günümüz dünya ve Türkiye koşulları komünistlerden barış ve demokrasi sorununu, sosyalist düşünce ve pratiğin bizzat kendisini her alanda yeniden ele almalarını şart koşuyor. Barış ve demokrasinin önemi tüm insanlık açısından ve dolayısıyla bizim için de niteliksel olarak artmıştır. Bu hayatidir. Bunlar çağımızın ve Türkiye'nin merkezi sorunlarıdır. Vebunlar atlana-rak hiçbir soruna sağlıklı çözüm getirilemez. Bu Kürt ulusal sorunu için de geçerlidir.

(1) Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*. Sol Yay. 3. Bas. S. 144.

Sık sık vurguluyoruz. Kürt ulusal sorunu ancak barışçıl, adil ve demokratik bir tarzda, ilgili tüm tarafların mutabakatıyla çözümlenebilir. Çünkü askersel yol çıkmazdır, çünkü savaş politik sorunları çözmenin aracı olmaktan çıkmıştır, çünkü ulusal yalıtılmışlık ve sorunları bir başına çözebilme devirleri artık tarih olmuştur, çünkü üretici güçlerin ve nesnel olarak tüm toplumsal süreçlerin uluslararasılaştığı; her bir ulusal sorunun aynı zamanda bölgesel veya uluslararası çelişkileri de yansıttığı, ya da tersinden her bir uluslararası sorunun ulusal, bölgesel sorunların çelişkilerini de yansıttığı; küçülen ve daha bir yığın sorun etrafında birbirine bağlanmış, bu karmaşıklık ve çelişkileri çözmeden temel toplumsal-sınıfsal sorunları çözebilmenin koşullarını oluşturmanın da mümkün olmadığı bir dünyada yaşıyoruz. Tüm geriliğine rağmen Türkiye de Merih'te değil, bu dünyadadır.

Evet, askersel yol çıkmazdır. Barış ve demokrasi düşmanlarının halkların özgürlük istem ve mücadelelerine ateş ve kanla karşılık vermeleri, bu şekilde de halklara ya da halkın bir kesimine askersel yollara başvurmayı dayatması bu gerçeği değiştirmez. Pratik gösteriyor ki, bu yol sorunu kangrenleştiriyor. Ama bu demek değildir ki saldırılara boyun eğilmelidir, silahların önünde susulmalıdır. Hayır, susmak ve boyun eğmek yok. Tersine, dikilmek gerekiyor karşılarına, ama çağımızın gerçeğine uygun olarak ve daha çok, daha çok yığınla ve sonuna kadar onlarla! Olabilen en geniş ölçüde anti-militarist güçlerle! Altını çizmek gerekiyor, militarist yaklaşım ve uygulamalar bozguna uğratılıp bertaraf edilmeden Kürt ulusal sorunu çözümlenemeyecektir. İşte barışçı, adil ve demokratik çözüm bu engeli aşma ile içiçedir, bir bütündür.

İçerde-dışarıda politik-diplomatik mücadeleyi temel almanın yeni önemi de buradadır. Bu tarz bir yaklaşım soruna dört parça düzleminde, Orta doğu sorunu olarak yaklaşıldığında daha büyük bir önem taşımaktadır.

Dört parçadaki Kürt halkı arasında, özellikle de İran-Irak ateşkesini izleyen dönemden bu yana Güney Kürdistan'da meydana gelen trajik gelişmelerle birlikte güçlenen bütünsel ulusal duygu ve bilincin yanında karşılıklı dayanışma, yakınlaşma ve işbirliğini artırma, bu temelde mücadeleyi aynı zamanda uluslararası arenada yükseltme süreci belirgin olarak hızlanmıştır. Bununla politik ağırlığını gidercek bölge çapında ilerleten Kürt ulusal sorunu artan oranda uluslararası kamuoyunun gündemine giriyor. Yakın gelecekte sorun BM'nin kapısını zorlayacağı benziyor.

Artık aklı başında herkes görebilir ki, Kürt ulusal sorunu daha da devleşecektir ve bu sorun çözümsüz durdukça bölgemizde adil ve kalıcı bir barış mümkün olmayacaktır.

Kuşkusuz Kürt ulusal sorunu etrafındaki sözkonusu gelişmeler dört devletteki komünist hareketlerin önüne de aralarındaki ilişkileri yeni duruma uygun bir tarzda geliştirme görevini koymaktadır. (Bu Kürt komünist çevreleri için özellikle önemlidir.)

Ne ki, dikkat edildiğinde açıkça görülecektir ki, sorunun vardığı bu boyutlar bile ona parçalı haline uygun bir yaklaşımın gerekliliğini ortadan kaldırmıyor. Tersine, koşullar böyle bir yaklaşımı yine de şart koşuyor. Dahası, sorunun Türkiye'de ivedileşen adil çözümünün yoluna koyulması ile birlikte, diğer parçalardaki çözüm sürecini niteliksel olarak ilerletmenin, bölgede barışı güçlendirmenin olanakları da artacaktır.

Soruna böyleci yaklaşımın barış ve demokrasi ile bağlanarak, programatikleştirilmesi konusunda, TBKP Programının olumlu bir örnek teşkil ettiği inancındayım.

Ancak komünistlerin daha geniş birlik partisinin bu kadarıyla yetinmemesi gerektiği kanısındayım. Buna göre komünist parti Kürt sorununda bir alt alternatif programı, başka bir deyişle temel alternatif yaklaşımların ayrıntılandırıldığı bir alt programa sahip olmalıdır. Yalnızca partinin "bölgedeki" özerk yapısı değil, (ki ileride sözünü edeceğim) tüm parti bu programla da ayrıca donatılmalıdır. Bu programda esas olarak halkımızın politik, sosyal, ekonomik ivedi istemleri ve stratejik yaklaşımlarla çözümlenebilecek tüm ulusal demokratik hakları en geniş ve ayrıntılı bir biçimde yer almalıdır. Halkımız,

ne-

den barış ve demokrasi sorusunun yanıtını da burada açık ve net olarak görebilmelidir.

Böylesi bir programın oluşturulması için şimdiden tartışmalar başlatılabilir. Bu tartışmalarda ayrıca biz marksistlerin neden iki halkın aynı demokratik devlet çatısı altında, eşit haklılık temelinde birlikteliğinden yana olduğumuz da etraflı bir şekilde işlenebilir.

Açıktır; biz komünistler Kürt ve Türk halkının gönüllü birliğinden yanayız. Bu gönüllülük her şeyden önce ancak tarafların ayrılma özgürlüğüne sahip olmaları ile mümkün olabilir. Bu bağlamda Kürt halkımızın kendi kaderini tayin etme hakkının önkoşulsuz savunulması ve güvence altına alınması her türlü demokratik birlik istemine karşın vazgeçilemez bir zorunluluktur.

—III—

Genel-güncel politik hatta Kürt ulusal sorununa temel programatik yaklaşımların nasıl yansıdığı çok önemli bir konudur. Çünkü şu ana kadar biz marksistler (Hem Kürt, hem Türk) Kürt ulusal sorununu genellikle "paket" bir sorun olarak ele aldık, alıyoruz. Yani belirgin özellikler olan, diğer sorunlardan ayrı, özgün, başlı başına bir sorun. Bizim vurgulu bir ifademizle, barış ve demokratik yenilenmenin en temel sorunlarından biri. Ve hep toptan çözümü üzerinde yoğunlaştık. Peki bu yanlış mıdır? Hayır, ama eksiktir. Bu eksiklik kendisini komünistlerin güncel politikasında açıkça göstermektedir.

Sorunun kesin çözümünü demokratikleşmeye bağlamak, güncellikten yoksun bir köktencilğe düşmemizi gerektirmez. Düşürürse yaşamdan kopabiliriz. Bütünsel bir sorunu kökten çözmeye götüren yol, güncel çalışmalardan, gençle ait öne çıkan şu ya da bu sorunu çözümlemeye çalışmaktan, veya en azından ağırlığını hafifletmeye uğraşmaktan, nitel dönüşüm için gerekli nicel birikimi yaratmaktan geçecektir. Bu Kürt ulusal sorununa yaklaşımda da geçerlidir, olmak durumundadır.

Bu bakımdan örneğin Kürt diline yasak koyan 2932 sayılı yasanın kalkmasını talep ederken, esasen bunun gerçekleşmesi ile Kürt ulusal sorununun çözümlenmiş olmayacağını, ama çözümünü kolaylaştıracağını, bizi çözüme daha da yakınlaştıracağını bilmeli ve bu mücadeleyi demokratikleşmenin diğer sorunları ile de içiçe götürmeliyiz.

Oysa durum henüz böyle değildir. Öyle ki, çoğu durumda Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesindeki devlet terörüne, insanlık dışı uygulamalara karşı çıkışlarda geri kalınmakta, gerçekleştirilen karşı çıkışların önemli bir kesimi de Türkiye'nin diğer bölgelerindeki anti-demokratik uygulamalara karşı çıkışlardan kopmaktadır. Kürtler birçok durumda genel demokratik mücadeledeki yerlerine sağlam bir şekilde oturamamakta ve genel demokratik mücadele de Kürt halkının mücadelesini yeterince kucaklayamamaktadır. Bunun, Kürt ve Türk komünistlerinin ilişkilerini olumsuz yönden de etkiliyebildiği bir gerçektir.

Birliği tartışırken bu bizi somut güncel gelişmelere yabancılaştırmamalıdır. Tersine, onlara zamanında ve etkili yanıtlar vermeliyiz. Bu noktalarda da oluşturulması gereken birlikler kalıcı birlik süreçlerine hız katacaktır.

Biz Kürt marksistleri yalnızca halkımızın sorunları karşısında değil, aynı zamanda bütün Türkiye ve insanlığın sorunları karşısında duyarlı olmalıyız. Türk komünistleri de halkının ve insanlığın sorunları ile birlikte Kürt halkının sorunları karşısında da duyarlı olmalıdır ve bu duyarlılıklar sürekli kaynaştırılmalı ve geliştirilmelidir.

Bizi yaşamla ve iki halkın mücadelesiyle ancak böylesi duyarlı bir yaklaşım doğrudan bağlayacaktır.

İyice görülmelidir. Kürt ulusal sorunu öyle bir sorundur ki, bu soruna programatik yaklaşımlar komünist partisinin güncel politikasının tüm öğelerinin içine yayılmadıkça, aralarındaki sıkı ilişki ortaya konmadıkça, söz gelimi sağlıklı bir yığın politikası da saptanamaz, tutarlı olunamaz.

İşçi ve sendikal hareketin birliğini ele alalım. Kürt sorununa sağlıklı bir yaklaşım olmadan bu mümkün olabilir mi? İşçi ve sendikal hareketin ulusal temel ve bileşiminin

çeşitliliği Kürtlerin özgün sorunları bilince çıkarılmadan bu alanda sağlıklı bir politika geliştirmek mümkün değildir.

Sendikalar konan anti-demokratik kısıtlamaların ve politikayla ilgilenme yasağının kalkması, tüm emekçilere grevli-toplu sözleşmeli özgür sendikal hakların tanınması için mücadele gerçekte ırkçılığa ve şövenizme, ulusal baskılara karşı mücadeleyle, Kürt halkının varlığının tanınması ve ulusal demokratik haklarına kavuşmasının yolunun açılması mücadelesiyle sıkı ilişki içindedir. İkincisi olmadan birincisi güvencede olamaz.

Kadın hareketleri, Kürt kadınlarının bilinen ikili baskının yanısıra bir üçüncüsünün, ulusal baskı ve eşitsizliğin altında oldukları gerçeğini bilince çıkarmazlarsa ve buna karşı kesin bir tavır almazlarsa sağlıklı bir gelişme kaydedemezler. Kürt ve Türk kadın çevreleri aynı politikalar etrafında "kaynaşamazlar"

Kürt gençlerinin Kürt olmaktan kaynaklanan sorunları vardır. Şu örnek öğretici olacaktı: Kürt dili de eğitim dili olmadan, Kürt kültürü, folklorü, müziği, tarih eğitimi özgür olmadan demokratik eğitim mümkün olmayacaktır.

Ama bu tarz yığın politika ve çalışmaların başarısı için söz konusu çevrelerin merkezi karar, yürütme ve yönetim organlarında hakkaniyet ölçülerine uygun olarak Kürt kökenli insanlarımız kesin olarak yer almak durumundadır.

Ve liste şöyle uzatılabilir:

Özgür basın, dernekleşme, partileşme sorunu, Kürtler bu haklara sahip olmadan çözülebilir mi?

Demokratik bir partiler yasası ve seçim sistemi Kürt partilerinin açık kimlikleri ile katılımı olmadan mümkün olabilir mi? Kürt halkının açıkça temsil edilmediği bir parlamento gerçekte ne kadar demokratik sayılabilir?

Aynı şey anayasa içinde söylenebilir. Kürt halkının varlığını ve ulusal demokratik haklarını tanımayan, güvence altına almayan bir anayasa ne ölçüde demokratik olabilir? Dahası Kürt halkının, aydınlarının katılımı olmadan ne ölçüde kalıcı demokratik bir anayasa yaratılabilir? Konunun güncelliği, 82 Anayasası'na alternatif demokratik anayasa arayışlarının günümüzde artan yoğunluğu bu soruların önemini daha da büyötmektedir.

Yeri gelmişken belirtmeliyiz. Türk komünistleri de (diğer tüm demokratik güçlerle birlikte) Kürt sorunun resmen tartışılmasına başlanması için ellerinden gelen her şeyi yapmak durumundadırlar. Örneğin giderek yaygınlaşan "Kürt sorununa ilişkin bir kurultay" toplanması isteminin yaşama geçmesi için Türk komünistlerine de büyük görevler düşmektedir. Bu görevin yerine getirilmesine çalışmak, en geniş marksist çevrelerin daha çok yakınlaşmasını sağlama, birlik için gerekli ortamı hazırlayıp olgunlaştırma çabalarından soyutlanamaz.

Diğer taraftan, burada Türkiye'nin mevcut dış ekonomik yönelimlerinin, Avrupa ile bütünleşme, AET'ye girme vb. girişimlerinin politik sonuçlarının Kürt ulusal sorununa etkisi üzerinde de durmak gerekiyor. Komünistler bu çerçevede Kürt halkının temel insani ve ulusal-demokratik taleplerini daha kararlılıkla dile getirip savunabilirler.

Bu noktada da aşağıdan yukarıya demokratikleşmeyi temel alan, yığınlara, Kürt ve Türk halkına dayanan militan demokrasiyi başarıyla savunarak, "yukarıdan aşağıya milim milim demokrasi" politikası boşa çıkarılabilir.

Şu hususlara da dikkat çekmek gerekiyor. Türkiye'de çokuluslu hiçbir marksist-politik çevre hepimizi bağlarcasına "kültürümüz, demokratik geleneklerimiz" adına yalnızca "Türklere ait" olandan söz edemez.

Ayrıca demokratik Kürt kültürü ve gelenekleri de vardır. Komünist partisi Kürt ve Türk halkının ulusal demokratik kültür ve geleneklerine birlikte sahip çıkmalı, özgünlük ve farklılıklarını ortak zenginlik kaynağı olarak işlemelidir. Kuşkusuz bununla ben, "Türk komünistleri yalnızca Türklerinkini, Kürt komünistleri de yalnızca Kürtlerinkini taşıyacak" demiyorum. Daha esaslı olanını yapmamız gerektiğini söylüyorum. Açıktır, biz birbirimizden (ve daha başka uluslardan, insani, demokratik tüm kültür ve geleneklerden) etkileneceğiz, öğreneceğiz. Bunları da hümanizm ve yurtseverlikle taşıyıp, yaya-

çağız. Yurtseverlik ve enternasyonalizm birbirinden koparılamaz. Hele hele bilgi ve enformasyon akışının her türlü zırhlı deldiği şu yaşadığımız bilim çağında bunun tersini düşünmek akıl kârı değildir.

Belirttiklerimizin benzerini tarih için de söyleyebiliriz. Kürtlerin de kendi tarihleri vardır. Acılarla da dolu olsa gerçek gerçektir.

Sırasıdır. TKP tarihinin gerçek bir muhasebesinin yapılmasının zamanı gelmiştir, geçiyor. Bu halkımızın ulusal özgürlük mücadelesinin tarihinin yerli yerine oturtulması açısından da önemlidir. Aynı şey, Kemalizmin komünistlerin sıralarında şu ya da bu tarihte yer etmiş olumsuz düşünsel etkisiyle kesin olarak hesaplaşma için de geçerlidir. Örneğin, bence, 1925 Kürt (Şêx Sêid) İsyanı'na karşı TKP'nin almış olduğu tutum olumsuzdur ve resmen eleştirilmelidir. Böylesi gerçekçi bir tutum Kürt-Türk komünistlerini, yurtseverlerini, halklarını daha fazla birbirine yakınlaştıracak, bu hatanın da etkisiyle yer etmiş kimi güvensizlik tohumlarını söküp atacaktır.

Bütün bunlardan sonra, özetle şöyle denebilir: Kürt ulusal sorununa salt "paket" olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin diğer temel sorunlarıyla doğrudan ilişkili olarak -yani bu gerçeğine de uygun olarak- ele alınmalıdır. Aksi halde farklılıklar yapay bir biçimde bağlantı ve ortaklıkların üstünü örtecek, bu da birliğe değil, daha fazla ayrılığa, yabancılaşılmaya hizmet edecektir.

-IV-

Eskiden biz, komünistlik konusunda "tekçi" idik. Gerçeğin tekeline sahip olduğumuzu savlıyorduk. Kürt ve Türk komünistlerinin yalnızca tek partisinin olabileceğini savunuyor, bugün komünist olarak kabul ettiğim kimi Kürt çevrelerinin ayrı örgütlenme yönündeki düşünce ve yaklaşımlarını "komünist değildir, olamaz" diyerek şiddetle reddediyorduk. Bunun yanı sıra ulusal sorunun çözümü ile birlikte özerk örgütlenmeyi de "devrim sonrası"na sosyalizme erteliyorduk.

Şimdi daha gerçekçi olmaya çalışıyoruz ve çalışmalıyız. Dün gibi bugün de geçerli olan bir kural vardır. Örgütsel yapı gerçeklerin ve politikanın ihtiyaçlarına yanıt vermelidir. Yeni politikalar beraberlerinde onun ihtiyaçlarına yanıt verecek yeni yapılanmalarla tamamlanmak durumundadır.

Biz Kürt halkının gelişen ulusal bilincinden, yeni bir düzeye ulaşan mücadelesinden, onun barış ve demokrasi mücadelesinin güçlü bir dinamiği olduğundan, bu dinamiğin katılımı olmaksızın demokrasinin kazanılamayacağından söz ediyoruz. Kürt ulusal sorununun demokratikleşmeyle çözüleceğinin, demokrasi isteminin de güncel olduğunun altını çiziyoruz. Bunların doğruluğuna inanıyoruz. Bu halde komünist partisinin örgütsel yapısı bu politikayla uyumlu olmalıdır.

Tıpkı ulusal sorunun çözümünün koşullarını oluşturma gibi, özerk örgütlenme sorunu da günceldir. Bu ertelenemez. Bu olmadan Kürt halkıyla daha fazla bağlanmak, onun mücadelesinde daha derin ve etkin konumlara yönelmek mümkün olmayacaktır.

Evet, biz Kürt ve Türk komünistlerinin ortak partisinden yanayız. Bu partinin Doğu ve Güney-doğu Anadolu bölgesindeki yapısı özerk olmalıdır. Bu yapı alternatif programı, halkımızın ve ülkemizin sorunları, somut sosyal-politik gerçekleri temelinde ve onun geleceğini ilgilendiren temel her konuda görüş oluşturabilmeli, karar alabilmeli ve uyguluyabilmelidir.

Diğer taraftan komünist partisinin merkezi yönetim kademelerinde Kürtler gerçekliklerine uygun olarak gerekli sayıda temsil edilmelidirler.

Bilince çıkarılmalı ve unutulmaması gerekir ki, Kürt marksistleri, birleşik komünist partisinde yer alanları da içinde, aynı zamanda Kürt ulusal hareketinin de kopmaz bir parçasıdır. Politikalar bu gerçeklikle de uygun olmak durumundadır.

Öte yandan biz, eskisinden farklı olarak, bugün yalnızca diğer Kürt ulusal güçlerinin değil, Kürt komünistlerinin de ayrı örgütlenebileceği ve belli ölçülerde zaten örgütlen-dikleri gerçeğini kabul etmeliyiz. Bunu aynı zamanda Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkının örgütlenme alanında uygulanışının özgün bir biçimi olarak da değerlendi-

rebiliriz. Burada tartişılabilecek sorun şudur: Acaba mümkün olanın en iyisini mi yapıyoruz? Ve hele, eğer bu örgütlenme "güvensizlik" gibi bir gerekeye dayanıyorsa, doğrusu bunu yapıcı bir şkilde, birliğin nn tıkayan değil açan bir anlayışla, güvensizliğe karşı güven yayan bir tutumla tartişabiliriz ve tartişmalıyız.

Kaldıkı, ayrı bile rgtlense, iki ulustan komünistler arasında yoldaşça ilişkiler geliştirmek, diyalog ve işbirliğini, Kürt ve Türk halkları arasında dostluğu güçlendirmek, çözüm bekleyen ivedi ve temel sorunlar etrafında ortak mücadele yürütmek barış, demokrasi-özgürlüğün -birbaşka ifadeyle de Kürt halkının- geleceği açısından vazgeçilemez bir görevdir.

★ ★ ★

Sonuç olarak, Kürt halkına karşı devlet terörüne son verilmesi, Kürt halkının varlığının tanınması, dili ve kültürü üzerindeki yasağın kalkması, Kürt ulusal sorununa demokratikleşme çerçevesinde adil ve barışçı bir çözüm bulunması için mücadeleyi güçlendirme, Kürt marksistleri ile birleşme ve bu birliği derinleştirme, bu temelde kesin olarak Kürt halkına da dayanmaya yönelme. Işte tüm bunlar olmadan gerçekten birleşmiş, temeli sağlam, yasal, ağdaş, yığımsal bir komünist partisi yaratmak mümkün olmayacaktır!

KÜRT GENÇLİĞİ VE SORUNLARI

Mustafa DAĞCI-Haşim ÇİM

Bugüne kadar gençliğin genel özellikleri üzerine çok yazı yazıldı. İşçi, köylü, öğrenci gençlik olarak guruplandırılmaları, giderek toplumsal bir katman olarak hareket etmeleri ele alındı. Her guruba giren gençlerin sorunları tartışıldı, tartışılıyor.

Biz Kürt gençliğini ve onun kendine özgü yanlarını, taleplerini ele almaya çalışacağız. Bunu yapmaya çalışırken, gençliğin genel özelliklerini ve genel geçer guruplandırılmalarını eses almakla birlikte, bu bilinen yanlara değinerek, yazıyı uzatmak istemiyoruz.

Şüphesiz yokki; dünya gençliğinin bir parçası olan Kürt gençliğinin de salt genç olmaktan, toplumun belli bir yaş gurubunu oluşturmaktan kaynaklanan ortak özellikleri, ortak sorunları vardır. Ama, Kürt gençliğinin bütün bunların dışında spesifik özellikleri, sorunları da vardır. İşte biz asıl bu noktaları yakalamaya çalışacağız. Bunu ise, ancak, Kürt gençliğinin içinde bulunduğu nesnel durumla birlikte ele alındığında başarılabilirliğine inanıyoruz. Çünkü; bütün olarak Kürtler'in tarihsel, toplumsal, sosyal, politik ve kültürel durumu onun gençliğine de yansıyor.

Bir kere onun Kürt oluşu, önüne bir "sorun" olarak çıkarılmaktadır. Fransız gençliğinin Fransız olmaktan, Türk gençliğinin Türk olmaktan kaynaklanan sorunları yoktur.

Kürt gençliğinin bütün ulusal değerlerinin ve ulusal varlığının baskı ve ezgi altında oluşu, onun, kendine özgü sorunlarına ve özelliklerine kaynaklık ediyor.

ANA DİLİNİN YASAKLI OLUŞU VE KİMLİK SORUNU

Dilbilimciler, eğitimciler (pedagoglar) doğru söylüyorlarsa; bir çocuk, bir genç ana dili kullanıldığı zaman en iyi anlayabilmekte, öğrenebilmekte ve yaratıcılığını ortaya koyabilmektedir. Oysa Kürt gençliğinin ana diliyle eğitim yapması yasalarla yasak altına alınmış, asimilasyoncu temelde ana dilinin dışındaki bir dille eğitim-öğretim yapmak durumunda bırakılmıştır. Bu ise tüm Türkiye gençliğinin eğitim-

öğretim alanındaki ortak sorunlarının yanında farklı ve daha ağır bir sorunla karşı karşıya olduğunu gösteriyor.

Anadili Türkçe olanlarla Türkçe eğitim-öğretim yapmak zorunda bırakılan Kürt çocukları, gençleri ilk okul beşinci sınıfa geldiklerinde, diğerleri temel bilgileri öğrenmiş olmalarına karşın onlar ancak Türkçeyi yarım yamalak öğrenmiş oluyorlar. Bir taraftan kendi anadillerini unutturken, diğer yandan Türkçeyi de yeterince öğrenememektedirler. Bu ise, Kürt çocuklarını daha yaşamın başında eşitsiz bir duruma sokmaktadır. Eşitsizlik bütün öğrenim boyunca devam etmektedir. Onun Türkçeyi sonradan öğrenmesi, Türkçeyi önceden bilenler karşısında dezavantajını oluşturmaktadır. Kürt gençliği, anadili Türkçe olanla, aynı sınavlara "eşitlik" içinde sokulmaktadır. Öğretmen, araç, gereç vb. eksikliklerden doğan eşitsizlikleri bir yana bıraksa bile, salt dilin yarattığı eşitsizlik Kürt gençlerinin başarısızlık oranını doğal olarak yükseltmekte, kendilerine güvenlerini yitirir konuma sürüklemektedir. Kürt olmaları, Türkçeyi iyi kullanamayışları ayrıca alaya alınmakta, horlanmalarına neden olmaktadır.

Musa Anter'in de dediği gibi, "Kürtçe düşünüp, Türkçe söyleyen" bir gençliğin başarısızlık oranının yüksekliği doğal değil midir?

Anadolu liseleri, Fen liseleri, üniversiteye giriş sınavlarını Hakkari'den, Bingöl'den, Ağrı'dan kazananlardan o illerde görev yapan subay, polis ve diğer memur çocukları çıkartıldığında, geriye kaç kişinin kaldığı araştırıldığında bu tablo açık seçik görülecektir.

Kürt çocuğu, Kürt genci eve geldiğinde Kürt, evden dışarı çıktığında, okula gittiğinde "Türk" sayılmaktadır. Yani hem Kürt olduğunun farkında, hem de ona "Türk" olduğu empoze edilmektedir. Bu nesnel durum Kürt gençliğinde kimlik bunalımı yaratmaktadır. Kürt kimliğiyle ortaya çıkma, ulusal kimliğine sahip çıkma, ulusal istem ve bilinçle hareket etme çabaları, "bölücü", "ayrılıkçı" suçlamalarıyla engellemeye çalışılırken, böylesi haklı çabalarından dolayı suçlu olarak görülebilmektedir.

Böylesi bir ortamda yetişen çocuk ve genç kendi ulusunun dışındakilerle, kaynaşmakta güçlük çekmekte, onlara karşı sert ve güvensiz olabilmektedir.

ASKERLİKTE İKİNCİ SINIF VATANDAŞ

Dil ve kimlik sorunu Kürt gençliğini yaşamın her alanında olduğu gibi, askerlikte de zor durumda bırakmaktadır.

Türkçeyi iyi bilmeyişi burada da alay konusu olmakta, söylenenleri yeterince anlamayışı, derdini yeterince anlatamayışı yüzünden en fazla dayağı yeme durumuna düşmekte, en pis ve angarya işler ona yüklenmektedir. Hatta atışlarda başarılı olmaları bir suç gibi algılanmakta, üstleri "'söyle ulan kuro, kaç jandarma vurdun?'" deyip öktüz altında buzağı aramalara neden olmaktadır. Çoğunun okuma yazması'nın olmaması, Türkçe bilmeyişi, mektuplarını bile başkalarına yazdırıp ve okutmaları onlarda korkunç bir psikolojik yıkım yaratmaktadır.

İŞSİZLİK VE GÖÇ SORUNU

İşsizlik sorunu tüm gençliğin sorunudur. Ancak bu sorun, Kürt gençleri için daha farklı bir boyut kazanmaktadır.

Bölgede yapılan yatırımların azlığı, bölgede çıkartılan yeraltı madenlerinin, (petrol, bakır, fosfat, linyit, krom vb.) Batıda işlenmesi, tarıma, hayvancılığa yönelik desteklemelerin yapılmayışı, belli bir kapitale sahip olan Kürt zenginlerinin yatırım için batıyı seçmesi, toprakların önemli bir bölümünün, büyük toprak ağalarının elinde olması köylülerin çoğunun topraksız olması, liseyi bitiren gençlerin üniversiteyi kazanma şanslarının düşük olması, meslek okullarının azlığı ve bir de hızlı nüfus artışı gibi nedenlerden dolayı Kürt gençleri işsizliği daha somut ve yoğun yaşamaktadırlar. İşsizliğin daha yoğun yaşanması, ekonomik olarak aileye bağımlılıktan kurtulma istemi, evden kopup kendi arkadaş gurubunu oluşturarak özgürce davranabilme arzusu ile birleşince, Kürt gençlerinin batıya göçmesine neden olmaktadır. İşsizlik sorunundan kurtulmak için göç eden Kürt gençleri burada daha başka sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Vasıfsız işçi durumundaki Kürt gençlerine buralarda ucuz işgücü gözüyle bakılmaktadır. Kalifiye eleman olmayışı, dil bilmeyişi, onu, her koşulda çalışmak zorunda bırakıyor. Amelelik, hammallık, kapıcılık, seyyar satıcılık, boyacılık gibi en ağır işlerde ve en ucuz şartlarda çalıştırılan Kürt gençleri olmaktadır. Çoğu sigorta ve sendikal haklardan yoksundurlar. Beslenme ve barınma durumları da buna bağlı olarak kötüleşmektedir.

Burada başka bir durum ortaya çıkmaktadır. Kendi gelenek, görenek ve kültürlerinin dışında bir yaşamla karşılaşan bu gençler bir taraftan kendi gelenek ve göreneklerini sürdürürken diğer taraftan yeni karşılaştıkları sosyal yapıyla kaynaşma istemlerine karşın kaynaşamamakta ve kimi özentilere kapılmaktadır. Sonuçta ise, bir "arabeskleşme" ortaya çıkmaktadır. Elbette bu bütünü için söz konusu değildir.

FEODAL GELENEK VE GÖRENEKLERİN BASKISI

Feodal gelenek ve görenekleri aşmakta Kürt gençliğinin önünde sorun olarak durmaktadır.

Sözkonusu gelenek ve göreneklere göre;

Kürt gençlerinin aile reislerinin yanında söz hakları sınırlıdır. Onların önünde düşünce ileri sürmeleri ayıplanır.

Başlık parası sorunu çoğu yörede Kürt gençliğinin sırtında ağır bir yükür.

Küçük yaşta görücü usulüyle ve beşik kertmesi usulüyle evlendirilmeleri mutsuzluklarına yol açmaktadır.

Cinsel eğitimsizlik ve cinsel sorunlar bütün çıplaklığıyla ortada durmaktadır.

Kan davalarında ölen ve öldürülen en fazla gençler olmaktadır. Genç kızlar açısından gelenek ve göreneklerin baskısı daha da ağırdır. Onların hiç söz hakkı yoktur. Tam da Nazım'ın dediği gibi "Soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen..." genç Kürt kadını olmaktadır.

Babanın, kayınpederin yanında konuşamaz, çocuğunu sevemez, eşine ismi ile hitap edemez. vs.

Bu noktada görülmektedir ki; Kürt gençleri feodal gelenek ve görenekler çatısı altında büyümektedirler. Kapitalizmi üretim araçlarından çok, ürünleri ile tanımaktadırlar. Bir tarafta feodal aileden aldığı feodal temele dayalı anlayış diğer tarafta televizyonda izleyip etkisinde kaldığı kapitalist ilişkiler... ilginç bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu ilginçlik sosyalist düşüncelerden etkilenen gençlerde bir başka boyutta sürmektedir: Düşüncede, teoride sosyalizmi benimseyen genç, aile ilişkilerinde feodal geleneklerden kurtulamamaktadır. Bir taraftan "sosyalistim, kadın erkek eşittir" derken, diğer taraftan eşine hiç söz hakkı tanımayabilir.

Düşünsel ve kültürel planda da feodal anlayışı aşmak Kürt gençlerinin önünde duruyor. Bunu aşabilmek için de kendi kültürünü tanıma ve geliştirme olanaklarına sahip olmalıdır. Oysa tam tersi bir durumla karşı karşıyadır. Kendi ulusal kültürünü tanıma ve geliştirme olanakları ortadan kaldırılırken var olan kültürel değerleri birer birer yok edilmekte, dejenere edilmeye çalışılmaktadır. Kürt yazarlar eserlerini ancak Türkçe yazabilmektedirler. Kürt gençleri kendi dillerinde kendi kültürlerini tanımaya hasrettiler. Bu, belki de, Kürt gençlerini okumaktan soğutmaktadır. Türk yazarların Kürt sorununa uzak duruşlarına tepki olarak, Kürt gençleri, onları "şoven" ilan etmekte, eserlerini okumakta istekli davranmamaktadırlar. Ama bir Ahmet Arif'i, bir Şivan'ı her Kürt genci hem tanır hem de okur ve dinler.

KÜRT GENÇLERİ TERÖRÜN SIVRI UCUNDA

Ulusal ayrımcılık politikasının muhatabı olan Kürt gençleri kimi malum çevrelerce potansiyel suçlu olarak görülmektedir. Dolayısı ile bölgede estirilene devlet terörünün ilk hedefi durumuna gelmektedirler. Cezaevlerinde bulunanların, cezaevlerinde ve cezaevleri dışında öldürülenlerin yaşları incelendiğinde, ortalamanın otuz (30) yaşın altında olduğu görülür. (Birleşmiş Milletler gençlik yaşını 15-29 olarak belirlemiştir.

Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemeleri'nce bakılmış olan dava dosyaları incelenirse yaşları ortaya çıkacaktır.

Ulusal kimliği, varlığı yatsıyan talepleri şiddetle karşılanan, demokratik yapılanmalarını fırsat verilmeyen Kürt gençliği, Devletin bu politikası karşısında radikal tutumlara yönelmektedir. Kürt gençliği şiddet yanlısı değildir, olamaz. Onu terörün kaynağı ve nedeni ilan etmek haksızlıktır. Terörün kaynağı, Kürt ulusal varlığını ve taleplerini görmezlikten gelen, sorunu askersel yöntemlerle çözmeye çalışan politikalar, anlayışlardır.

Kürt sorununun adil, demokratik, barışçıl yöntemlerle çözülmesini istemeyen Kürt halkı ve onun gençliği değil, egemen güçlerdir.

KÜRT GENÇLERİ ANCAK TALEPLERİNİN DİKKATE ALINDIĞI ÖRGÜTLENMELERDE YERİNİ ALMAKTADIR?

Her toplumsal kesim gibi, Kürt gençliğinin de kendi taleplerinin savunucusu olarak görebildiği örgütlenmelerin içinde yer alması doğaldır.

Kürt gençliğinin talepleri, Kürt ulusunun talepleriyle büyük oranda özdeşleşmektedir. Çünkü onun sorunlarının kaynağı tüm Kürt halkının sorunlarının da kaynağıdır. Kürt ulusal sorununun adil, demokratik, barışçıl çözümü Kürt ulusunun olduğu gibi, özel olarak Kürt gençliğinin birçok sorununun çözümünü de beraberinde getirecektir. Bu yanıylı Kürt gençlerinin taleplerinde ulusal yanların ağır basması doğaldır.

Başından beri anlata geldiğimiz durumlardan dolayı, Kürt gençliği daha çok ve çabuk poliüze olmaktadır. Kürt gençliği içinde, politik yapılanmalar dışında bağımsız gençlik örgütlenmesi eğiliminin görülmemesi de, sanırız bundandır. Başka bir şekilde söylersek; sorunlarının büyük bir kısmının politik olarak çözümlenebileceği gerçeği, onları politik yapılanmalara itmektedir. Öyleyse ister politik yapılanmalar olsun, isterse demokratik gençlik örgütlenmeleri, Kürt gençliğinin özgün yapısını ve taleplerini dikkate almadan onlara gerçek anlamda bağlanmayacaktır. Yani Kürt gençliğini bünyesinde görmek isteyen her türden yapılanma Kürt gençliğine karşı sağlıklı bir yaklaşım üretmek durumunda olduğunu bilmelidir.

Aristo'dan bu yana ifade edilen gençliğin ataklığı, girişkenliği, fedakârlığı, yenilece açıklığı, haksızlıklara dolaysız tepkiselliği Kürt gençlerinde öncelikle ulusal istemler alanında öne çıkmaktadır. Bu üniversite gençliği içerisindeki Kürt gençlerinde de böyledir. Üniversite gençliği içinde Kürt gençlerinin diğerleriyle bir uyumsuzluğu söz konusu ise, bu uyumsuzluğun nedeni olarak psikolojik, kültürel ve kimi taleplerdeki farklılıklar sayılabilir. Söz konusu uyumsuzluk aşılamaı için bir de üzerlerindeki baskı ve terörün yoğunluğu Kürt gençlerini diğerlerinden uzaklaştırmakta dolayısı ile onların daha radikal tutumlar alması durumunu doğurmaktadır. Bu durum üniversite bünyesinde Türk-Kürt gençlerini birbirinden uzaklaştırmakta, birliğı zorlaştırmaktadır.

Öncelikle söylemeliyiz ki, Kürt gençlerinin gençlik örgütlenmelerinde söz ve karar sahibi olmaları söz konusu örgütün demokratik işleyişinin bir işaretidir. Kürt gençlerinin "yukarıda sayılan bu sorunları dikkate alınmadan ve buna göre davranılmadan kitlesellikten söz edilemez. Hele hele Türkiye düzeyinde tek bir merkezi örgütlenmeyi federasyonlaşmayı önüne hedef koyanlar Kürt gençliğini temel unsur olarak görmek durumunda olmalıdır. Birlikteliğı sağlamanın yolu, Kürt gençliğinin içinde bulunduğu durumu, psikoloji, kültür, gelenek ve göreneklerdeki farklılığı görmekten, onları anlamaktan, dahası, onlara karşı hassas davranmaktan geçmektedir.

Gençliğin bütünsel sorunlarına çözüm aranırken, Kürt gençliğin düşüncelerine, önerilerine değeri verilmelidir. Kürt gençlerinin sorunlarının çözümünde Türk gençlerine büyük görevler düşmesi bunu zorunlu kılmaktadır. Onlarla ilişkilerinde psikolojilerini göz önünde bulundurarak davranmalı espirilerine bile dikkat edilmelidir. Şurası açıktır ki, Türk gençliğı ne kadar şövenizme, ırkçılığa, ulusal ayrımcılığa, asimilasyona, ulusal baskı ve eziye karşı durursa, o kadar Kürt gençliğıyle yakınlaşacaktır.

Gerek Türk olsun, gerekse Kürt olsun tüm Türkiye gençliğince, ortak ya da özgün sorunların çözümünde birlikte hareket etmenin, birbirinin desteğine gereksinim duymanın zorunluğı kavranmalı ve bu zorunluğa uygun davranılmalıdır.

YASALLAŞMA POLİTİKASI

Doğan AKTAŞ

1- Yasallaşma politikamızı yaşama geçirirde kimi eksikler olduğu biliniyor. Bu eksikler üzerine düşünürken, şu ana başlıkların yakalanabileceğini mümkün görüyorum:

a) Ülkenin politik gündemine etki edecek, yasallaşmayı ulusal gündemle bağlayacak üst düzeyde politik çıkışlar yapamadık,

b) Yığınların içinde yaşadığı somut sorunlarla, halkın günlük dertleriyle, yaşamıyla yasallık politikasını ve politik faaliyetin bütününi bağlayacak kapsamlı çalışmalara yeterince yönclemedik,

c) Demokrasi güçlerine politikamızı yeterince anlatma yönünde ve onlarla giderrek genişleyen ortak bir demokratikleşme hareketine doğru etkili adımlar atamadık. Yine bu bağlamda, sol ve marksist çevrelerle somut demokrasi konularında, politik gelişmelerde fiili bir eylem birliği örmeye ve bu yoldan birleşik partiye yönelmede mesafe alamadık. Bunların sonucunda, yasallaşma için yürüttüğümüz çabalar belli sınırlar içine hapsedildi kaldı. Bu durum deyim yerindeyse, politikanın yasallaşmasının yerince, örgütsel yasallığı öne çıkardı, örgütsel gücümüzle yapılabilen, kısıtlılık taşıyan işler ön plana geçti. Bu da, salt kendi gücümüzle ve kendimizi yasallaştırmayı amaçlayan bir anlayış içindeymişiz gibi bir görünümün doğmasına yol açtı. Bu nedenlerle, politik hattı oluşturan kimi temel unsurları işlemek gerektiği kanısındayım. *Politikanın yığinsallığı amaçlamayı, güncelliği yakalamayı, bunun için de aktif ve etkileyici tutum alabilmeyi gerektirdiğini düşünüyorum.*

2- Öyleyse yasallaşmayı geniş bir çerçevede ele almak daha doğru olacak. Bu çerçeve önemlidir, çünkü birçok sorunun çözümü bu noktaya bağlıdır. Sürekli biçimde yasallaşmanın bir politika olduğunu söylüyoruz. Gelgelelim, bunun içeriğini doldurmadığımızda, soyut tartışmalardan kurtulmak bir türlü mümkün olmuyor.

Politikada Güncellik

3- Politikada güncellik nedir? Nasıl ele alabiliriz güncel olmayı, güncellik taşıyan politika yapmayı? Güncel olan somut ve yaşayabilir olandır. Açıkça görülebilen, pratikte ifade edilebilendir. Sürekliliği, istikrarı, hızlı müdahaleyi içermelidir. Güncelin içinde, içeriğinde dinamizm, hareket kapasitesi yatıyor. Programı ve onun teme-

linde oluşan politikaları her gün, her düzeyde yeniden üretmek, zenginleştirmek, aydınlandırmak ve uygulamak yatıyor.

İçinde bulunduğumuz çağa, günün özelliklerine denk düşen bir politik imaja sahip olmak durumundayız. Programın günceli yakalamasından bu anlamda ve belli bir genel düzeyde somutluğu anlıyoruz. Elbette burada sözkonusu olan, görece daha uzun dönemle ilişkin daha geniş bir perspektifteki güncellik. Bize bir de. a) Her özel zaman dilimine kısa dönemli zaman aralıklarına ilişkin, b) Her özgül faaliyet alanına ilişkin, c) Her belirli somut eylem konusuna ilişkin güncel politikalar gerekiyor.

4- Neden yasallaşmak istiyoruz ya da güncelliğin içinde yasallaşma politik hedefinin yeri ne? Bu soru belki garip karşılanacak ama, ben yine de üzerinde biraz daha düşünmemiz gerektiği kanısındayım. Elbette sorunun yanıtı def ilarca verildi, hem de en yetkili ağızlardan. Ama biz pratikte yasallaşmayı daha çok kendimize dönük kendimiz için bir politika olarak algılamadık mı? Ya da ağırlığı belki farkında bile olmadan sürekli bu noktaya vermedik mi? Duruşmalara gidişin ölçüsü kendi çevremizden kaç kişiyi götürdüğümüz şeklinde olmadı mı? Yığınsallığı, katılımı kendi yığınsallığımız, kendi katılımımız olarak anlamadık mı?

5- Yasallığın bir politika olması, yani somutlanması (bana göre politika her zaman somuttur, yaşama dayanır) doğrudan rejim sorunuyla bağlı olmasıdır. Ülkemiz bugün bir ikilemle karşı karşıya: Ya rejim böyle körtopal yürütecek, darbe tehlikesinin sürekli başımızda bir tehdit unsuru olarak sallandığı otoriter bir rejim yerleşecek ya da kalıcı, geleneksel, köklü bir demokratik rejime yöneleceğiz.

Bu bağlamda düşündüğümüzde, yasallık doğrudan politik bir içerik taşıyor. Yasallaşmayla beraber, toplumun tüm yaşamının, öncelikle düşünce yaşamının etkileneceğini, yasakların en beteri, en akıl dışı olanının, yani düşünceye konan yasağın ortadan kaldırılacağını söylüyoruz. Düşünsel alandaki çoğulculukla birlikte, ideolojik-politik-kültürel çoğulculuk da gerçekleşecek, toplumun yaşamı zenginleşecek, insanların önündeki tercih olanakları çeşitlenecektir. Böyle bir gelişme, toplumun kişiliğinin gelişmesi, yeni bir kimliğin filizlerinin ortaya çıkması anlamını taşıyacaktır. Bu kimlik, tüm çeşitliliğine, çokboyutluluğuna, çokyönlülüğüne karşın, özü itibarıyla demokrat ve insancıl olmakla belirlenecek ve toplum yaşamına damgasını vuracaktır.

6- Devam edelim. Aklın, bilimin, sağduyunun egemen olduğu bir dünyaya doğru gidiyoruz. Yeni dünya insanlar, uluslar, halklar ve devletler arasında yeni ilişkiler demek oluyor. Bütün bu ilişkilerin yükünü taşıyan bu ilişkilere, damgasını vuran da insan oluyor. "Her şey insan için, onun iyiliği için" parolası yeni bir niteliği işaret ediyor. Öte yandan, verili durumda, insanlık kendi yarattığı canavarla boğuşuyor. Kendi yaptıklarından acı çekiyor. Bu çelişki çekilen ıstırapların kaynağını oluşturuyor.

Böyle bir dünyada ülkemizin yeri ne olacak? Ülkemiz karanlığın, akıl dışılığın, aymazlığın tarafında mı yer alacak; yoksa aydınlığın, bilimin, duyarlılığın tarafında mı? Bu soru ülkemizin, halkımızın önünde duruyor. Bu sorunun olumlu yanıtında komünistlerin rolü ne olacak? Başka deyişle, soruya olumlu yanıt verebilmek için komünistlere, onların görüş ve önerilerine ihtiyaç var mıdır?

Yasallaşma bu nedenle yeni dünyanın kurulmasında, yeni insan ilişkilerinin oluş-

turulmasında önemli bir yere sahip.

7- Yasallaşmanın örgütsel bir konu olmaktan çok politik bir yaklaşım meselesi olduğunu vurguladım. Neden bunun altını çizme gereği duyuyorum? Yasallaşmayı oldukça geniş bir plana yayılan, uzun erimli, geniş kapsamlı bir politik yaklaşım olarak değerlendiriyorum. Bu nedenle de hukuksal yasallığın kazanılmasından ibaret olmadığı kanısındayım.

Hukuki yasallık geniş perspektifli bir yasallık kavrayışının bir aşaması bence, ama önemli bir aşaması. Uzun vadede amacımız, her politik güç gibi ulusun geniş kesimlerince benimsenir olmak değil mi? Başta işçi sınıfı, toplumun bütün dinamik güçlerinden destek bulan bir konuma ulaşmayı istemiyor muyuz? İşte bu noktaya gelebilmek bir *“toplumsal yasallık”* kazanmaktan geçiyor. Ama önce, komünist partisinin, demokratik bir rejimin, çoğulcu bir sistemin temel unsurlarından biri haline gelmesi zorunludur. Tüm toplumda politik, toplumsal, ekonomik, kültürel süreçlerde komünistler yer almadan, onların katkısı alınmadan sorunların çözülmeceğine dair bir düşünce yer etmeli giderek genişlik kazanmalı. Burada esas olan bu değişime yığınların katılımını sağlayabilmektir. Eğer yığınlarda bir değişim arzusu varsa bunu saptamak önemli ama yeterli değil. Bu saptamaya uygun politikaları üretmek, politikaları yığınlarca kabul edilir düzeye yükseltmek belirleyici yöntemimiz olmalı.

Yasallaşmanın Mantığı

8- Bu noktada yasallaşma mücadelesinde yığınsallığın önemi ortaya çıkıyor. Yasallaşma politikamızı ve onunla bağlı diğer ana hedeflerimizi eğer yığınlarla bağlanmayı geri plana iten bir anlayışla ele alırsak hiçbir hedefimize ulaşamayız.

Mücadele boyunca şu gerçeği hiç gözden kaçırmaya gelmez. Gericilik, egemen güçler bizi bir noktada köşeye sıkıştırmak istiyor. Bugün onlar hukuksal olarak komünist partisinin yasallığını engelleme olanağını büyük ölçüde yitirmiş durumda gözüküyor. Bunun önüne geçebilmek artık bir hayli zorlaştı. Şimdi onlar daha kalıcı ve köklü hesaplar yapıyorlar. Komünistleri toplumsal ve politik yaşamın kıyısında tutmak, içe dönük, yalıtılmış küçük bir gurup konumuna mahkum etmek üyetyindeleler. Bu yöndeki çabaları bugün açıkça görülüyor. Aynı çabayı yasallaştıktan sonra da ve daha birçok değişik yönetime başvurarak sürdürecekleri anlaşıyor. Amaç bellidir: KP'nin yığınsallaşmasını ve birleşik bir güce ulaşmasını engellemek. Bu çabayı etkisiz hale getirmenin yolu doğrudan doğruya yasallaşma mücadelemizi yürütme çizgisinin mantığında var.

Komünist hareket için illegalite zincirini kırmak tam da bu planları boşa çıkarmak hedefine yöneliktir. “Neden yasal KP” sorusuna verilen yanıt, “komünistlerin yığınlarla dolaysız bağlanması ve etkin bir politik güç konumuna yükselbilmesi için” değil mi? Bunun gerçekleşmesini ise Komünist Partinin yasallaşmasını “aktif, etkileyici dönüştürücü tarzda yürütülecek bir politik mücadele hedefi” olarak ele almakla mümkün görüyorum.

9- Marksistler politik mücadeleye eskiden beri hep “karşıt konumlardan, şiddetle muhalefet eden”, sistemi “olumsuzlamakla yetinen” bir tarzda yaklaşırlar. Ülkenin yakıcı güncel sorunlarını genellikle bir “amaç-araç” ilişkisi içinde basit biçimde

ci alırdık. Genel yaklaşımımız “devrimci tutumumuzu deklare etme” biçiminde olurdu. “Burjuvazinin ikiyüzlülüğünü açığa vurma, kapitalizmin çirkinliklerini teşhir etme” klasik davranışı yeterli bir politik davranış biçimiydi. Gerisi bu politik bakışa tek tek taraftar kazanmaya kalıyordu.

Şimdi bu konulardan sıyrılmanın yollarını arıyoruz. Bu arayış içinde, yasallık-birlik-yenilenme politikası, ülkenin önünde duran sorunlarının çözümünü, demokratikleşmeyi kazanmakla, bunun için komünistlerin birleşik bir güç olarak politik yaşamda etkinlik kazanmaya yönelmeleriyle bağlıyor.

Bu yaklaşımda pratik davranış biçimi olarak, somut konularda fiili adımlar ve etkileyici girişimler öne çıkıyor. Bu çerçevede tutum alma, etkin bir şekilde hareket geçmeyi de kapsadığına göre, mutlaka fiili girişimle tamamlanması gerekiyor. Aksi takdirde söylediği ile yaptığı bir olmayan güven vermeyen bir konuma düşebiliriz.

Tutum alma ve girişimde bulunma söz ile işin uyumunun başka kelimelerle, politik dille ifadesi oluyor.

10- Bu yaklaşımı her politik adımda yaşama geçirme yönünde olgunlaşmak kuşkusuz zaman istiyor. Ama yine de bu yönde ilk adımlar atılmalıdır diye düşünüyorum. Etkin politik tutum almanın ilk basamağı, politik refleks yeteneği kazanmaktan geçiyor. Bu yetenek, özellikle dışımızda gelişen olaylara ve süreçlere etkili bir tepki vermeyi ifade ediyor. Sağlam ve istikrarlı politik çizgiye sahip olan bir politik örgüt bunu yapabilir. Üstelik kendi gündemiyle onun arasındaki bağı kurmanın yollarını bulabilir. Gündeme giren sorunda bizim yaklaşımımız doğrultusunda bir gelişme sağlayabilmek ise kuşkusuz bizim çabamıza bağlıdır. İşte istikrarlı bir politik çizgi ile iyi işleyen bir örgüt yapısının birlikteliği bu sonucu güvence altına alacak unsuru oluşturuyor.

Konunun kendi gündemimizle bağıni görememek ya da örgütsel gücü yeterince değerlendirememek gibi gerçekler, politik refleks göstermeyi engellerse yığınlardan, çevremizden kopuş kaçınılmaz hale gelecektir. Dışa dönük bir politika belirleme ve uygulama tarzı tutturamazsak, gündem maddeleri hep yalnızca bizi ilgilendiren dar konular olarak kalacaktır. Üstelik bu konuların önemini anlatmakta, dostlarımızı bu konuda birlikte çalışmaya ikna etmekte ve konuyu geniş kesimlere mal etmekte zorlanacağız. Bu durumun biriken sonuçları kadrolar üzerinde de olumsuz yansıyacaktır. Hızlı ve etkin refleks yeteneği gösteremeyen, aktif ve çok yönlü yürütülemeyen bir politik çizgi, belli birikim sonunda politik çizgiye güvensizliği ve giderek örgüte güvensizliği beraberinde getirecektir.

11- Bu bağlamda, hukuksal yasallığı kazanmanın, yığınlarla bağlanmanın yolunu açacak bir toplumsal yasallığı otomatikman sağlayamayacağımızı da vurgulamam gerekiyor. Hatta süreç öyle gelişebilir ki, eğer biz bu amacımızı ve ona uygun politik çizgiyi ve yığın çalışmasını gözden yitirirsek aks9 bir sonuçla bile karşılaşabiliriz. Politik yaklaşımımız, toplumsal yasallığı elde etme olanağımızı zayıflatabilecek derecede hukuksal yasallığı “her ne pahasına olursa olsun” kazanmaya doğru kayarsa bizi çok ciddi bir tehlike bekliyor demektir.

Sonuca doğrudan örgütsel güçle ulaşılabilirliğini beklemiyoruz. Ama örgütleri, kadroları, onların özverili ve dışı dış mücadelesini dışlayarak ilerlemeyi de hiç dü-

şünemeyiz. (Yeri gelmişken sözcülük faaliyetiyle ilgili kimi yaklaşımların ve bu yönde kendini ortaya koyan arkadaşlarımıza yönelik kimi davranışların en azından kaygı verici olduğunu belirtiyim).

Birçok düzeyde dışımızdakilerle mutabakata ihtiyacımız var. Bunu herkese meydan okuyarak, tek başımıza ortaya atılarak sağlayamayız. Ama bu mutabakatların kendiliğinden oluşmasını da bekleyemeyiz. Karşımızdakilerin kendi kendine insafa gelip bizimle iyi koşullarda bir mutabakata yöneleceğini elbette düşünüyor değiliz. Kararlı ve bilinçli bir mücadele yolunda ilerleyeceğiz. Gücümüzü sonuna kadar ortaya koyacağız. Bu yolla da olabilen en geniş dost çevreleri harekete geçirmeyi etrafımızı genişletmeyi amaçlayacağız. Diğer tarafları da bizim için en elverişli düzeyde mutabakata çekmeyi hedef tutacağız.

Sürece Bakış

12- Şimdi yasallaşma politikasının kısa bir tarihçesini yaparak süreci gözden geçirecek olursak şöyle bir tablo çıkıyor. Ana eylem olarak Kutlu-Sargın'ın girişimi söz konusu. Sanırım yeni bir çıkış -örneğin kuruculuk gibi- gerçekleştineye kadar ülke-ye dönüş eylemi böyle olmaya devam edecek. Ben bu girişimin ve girişim öncesi-sonrası yapılanların yeteri kadar irdelenmediği kanısındayım. Sözgelimi, dönüş öncesinde yapılan onca basın toplantısı, röportajlar, demeçler sadece dönüşü duyurmak amacıyla mı yapılmıştı? Ya tam dönüş öncesi, H.Kutlu'nun "demokrasi güçlerine güveniyoruz" sözleri? Bence TBKP önderleri, yalnızca komünist kimliklerini değil, aynı zamanda komünistlerin görüşlerini, ülkenin sorunları hakkındaki düşüncelerini ve önerilerini de öne çıkarmaya çalışmışlardı. Ve bu yönde de önemli kazanımlar elde edilmişti.

Daha sonra Adımlar gazetesinin çıkışı öncesinde basına verilen binlerce imzalı ilanlar, gazetenin çıkışı ve çıkış şenliği, Kutlu-Sargın davası etrafında örülen dayanışma kampanyası, politik göçmenlerin yurda dönüşü ve karşılama eylemleri, temsilciliklerin açılması ve buralarda yürütülen geniş çaplı faaliyetler, TBKP programının yayınlanması ve açık kimlikle dağıtımı ve ne yazık ki yerel düzeyde sınırlı kalan sözcülük faaliyeti.

Tüm bu girişimler yasallığın adım adım fiilen kazanılması yönünde küçümsemeyecek etkiler yaptı. Her bir girişim bir sonrakinin zeminini yarattı, onu zenginleştirdi.

Dikkat edilecek olursa, tüm bu girişimler, elbette önemini hiç küçümsemeden söylüyorum, esas itibarıyla kendi gücümüzle dayanarak gerçekleştirdiğimiz girişimlerdir. Bu neden böyle oluyor, böyle olmaması için ne yapmak gerekiyor?

13- Sorunun yantımın şu noktada yattığını düşünüyorum: Yasallaşma politik mücadele boyutunda yürütülemedi. Böyle olduğu için de örgütsel çıkışlar ön plana geçti ya da öyle algılandı. Daha ileri gideyim, gerçekçi politika adına ya da gerçekçi politika yaptığımız sanısıyla tutumsuzluk, beklenti yayıldı. Sonuçta ortaya politikasızlık politikası çıktı.

Yasallaşmanın tarihçesinin içinde ülkede önemli politik gelişmeler de oldu. Bir-

kaç örneğe bakalım ve somutlayalım.

Gazetenin çıkışının ardından koşulların elverişli olduğu gerekçesiyle yığinsal bir çıkış hazırlığı söz konusuydu. Bu yönde bir karar olduğu halde gerçekleşmedi.

Aynı şekilde yerel seçimlerde izlenen “politika”yı ele alalım. Seçimler öncesinde somut bir tutum alınamaması, örneğin “ANAP’a oy yok” gibi net politik mesajlar verilememesi, yasallaşma politikası ile ülkenin politik gündemini birbirinden koparmanın yetkin bir örneğini teşkil etmiştir. Yerel seçimler, gerçekçi politika adına tutum alamamanın ve refleks gösterememenin çarpıcı bir örneğidir.

Nitekim bu edilgen politika yüzünden, 26 Mart’ta ANAP inişe geçince, ne yapacağını bilmez duruma düştük. Toplumda güveni sarsılmış, güç kaybetmiş ve halk desteğiyle yüzde 21’e düşmüş ve yıpranmış bir ANAP hükümeti yasallık için bir başvuru makamı olabilir miydi? Diyelim ANAP olmadı, peki şimdi yasallığı kimden, nereden bekleyeceğiz? Erken seçim sonrasına yönelik beklentiler yine böylesi beklentilerin ürünü olmasın? Üstelik erken seçimin henüz bir olasılık olduğunu da gözden kaçırmayalım. Böylece ne zaman, nasıl yapılacağı belli olmayan bir erken seçim beklentisiyle yeni bir bekleme dönemine girmiş olmayacak mıyız? Kaldı ki, bu beklentinin gerçekçi olduğunu varsaysak bile, o zaman erken seçimin gerçekleşmesi için ne gibi somut politikalar üretiyor, neler öneriyoruz? Ne yazık ki tüm bunlar tam bir belirsizlik taşımaktadır.

Neden böyle oluyor? Politika, yalnızca parlamento düzeyindeki güçler arasındaki ilişkiler olarak ele alındığında, değişik kesimlerin yığinsal çıkışları ve bunların hükümetler ve tüm politik güçler üzerindeki etkileri hesaba katılmadığında ortaya beklenmeyen politikasının çıkması kaçınılmaz oluyor. Bu bakış 1 Mayıs olaylarının, bahar eylemlerinin, açlık grevlerinin değerlendirmesinde de kendini ortaya seriyor. Olaylar tek yönlü bir şekilde, yığınların mücadele ruhu, azmi ve kararlılığı açısından, değişik güçler üzerinde yaptığı etki açısından ve toplumda kazandığı meşruluk açısından değil, sadece polisin tavrı, hükümetin izlediği yol ve yöntem açısından ele alınıyor ve buna göre yorumlanıyor.

Beklemeci tutum, sadece gerçek yaşama dönük politikadan ve mücadeleden değil, aynı zamanda yığınlardan, demokrasi güçlerinden, sol güçlerden kopuşu da beraberinde getiriyor. Yalnızlığın her yanımızı sarması kaçınılmazlaşıyor. Bütünsel bir politika yerine, tek yanlı ve tek yönlü bir “politika” ortaya çıkıyor.

Tüm bu nedenlerle, şimdiye kadar sıkça sözü edilen ama bir türlü gerçekleştirilemeyen yakıcı sorunlarda politik ortama aktif müdahalede bulunmak bir yana, herhangi bir refleks dahi gösterememe sorununun, örgütsel bir zaaflla bağlı olmadığını düşünüyorum. Elbette kimi yönetim sorunları, örgütsel sorunlar etkili olabilir. Bir boşluktan söz edilebilir. Ama bence sorunun temelinde şu yatıyor: Politik hattınızı bir kere mücadeleye ve bunun yol açacağı mutabakatlara göre değil de beklentiye, edilgenliğe göre çizerseniz, tutumsuzluk başlı başına bir politika halini alır. Böyle bir durumda örgütsel sorunların başgöstermesi artık kaçınılmazdır. Dolayısıyla sorun politiktir, çözümünü de politik olmalıdır derken, önce bu noktaların tartışılması gerektiği kanısındayım.

Yeni Tarz Çalışma

14- Sorunu nasıl açacağız? Cevap kısa ve net olmalı. Yüzümüzü dışa dönerek ve politika yaparak. Bunun için yasallaşma sorununun gündemin ilk sıralarında yer alabilmesini sağlamak gerekiyor. Yasallaşma, "demokratikleşme eğilimini güçlendirmeyi, demokratikleşmeyi her alanda genişletip derinleştirmeyi" hedef almalıdır. Bunu yapabilmek için gelişmelere müdahale kapasitemizi yükseltmek zorunludur.

Şöyle bir düşünelim. En temel sloganımız. Birlik-Yasallık-Yenilenme, bile içe, kendimize dönüktür. Yığınlar bundan ne anlıyorlar? Onlar için ne anlatıyor bu slogan?

O yüzden yasallaşma en başta 12 Eylül döneminin tüm olumsuz sonuçlarıyla birlikte kapanmasını içermelidir. Yasallaşma, 141.-142. ve 163. maddelerin kaldırılmasını, idam cezalarının kaldırılmasını, cezaevlerindeki durumun son bulmasını, genel politik affı, yurt dışına çıkmak zorunda kalanların yurttaşlık haklarının iadesini. DİSK'in açılmasını, Kürt halkının varlığının tanınmasını ve üzerindeki baskıların son bulmasını içermelidir.

Yasallaşma, sendikalar üzerindeki antidemokratik baskıların son bulmasını, özgür sendika seçme ve toplu pazarlık hakkının sağlanmasını, toplumun tüm çalışan kesimleri için sendikalaşma hakkının tanınmasını içermelidir.

Yasallaşma, bilimsel özerklik ve özgürce araştırma ve bilim yapma olanaklarının sağlanması, demokratik üniversitenin gerçekleşmesi, öğrencilere söz hakkının tanınması demektir.

Özcesi yasallaşma, toplumun demokrasi ve hümanizm temelinde birleşerek kendini yenilemesinin yolu olacaktır. Bu anlamda slogandaki yeri özgül bir ağırlık taşıyor.

15- Yasallık mücadelesinin güncel politik gelişmelere bağlanarak günlük politikanın ortasına oturacağını söylüyoruz. Şimdi erken seçim, cumhurbaşkanlığı seçimleri ve Anayasa konuları gündemde. Bu tartışmalara nasıl katılacağız? Bu konuda tepeden tabana bütünsel ve amaçlı bir politika izlemek gerekiyor.

Biz de, kendi görüşlerimizi oluşturup bu çalışmalara katılarak toplum kesimlerini, politik güçleri etkilemeye çalışabilir ve ülkenin demokratik bir Anayasaya kavuşması için gerekli çabayı gösterebiliriz.

16- Yasallık, bir politika olmakla birlikte, aynı zamanda yığınlara ulaşmanın, politikayı taşımanın bir aracı. Bugüne kadar bu faaliyeti hep legal olanakları kullanım şeklinde gerçekleştirdik. Yasallaşma ise, örgütsel-politik düzlemde açık kimlikli faaliyet anlamını taşıyor. Yani legal olanakları kullanma ile, yasal, açık faaliyet arasında önemli ayrımlar mevcuttur. Yığınlara ulaşmanın doğrudan bir yolu olarak açık faaliyet, her şeyin aleni, insanların gözü önünde yapılmasına denk düşüyor. Bu saydamlık, yığınların güvenini kazanmada temel bir rol oynayacak, yıllardır pompalanan önyargıların kırılmasına yardımcı olacaktır.

Bu amaçla politik faaliyetimizi öncelikle iki açıdan yeniden düzenlemek gerektiğini düşünüyorum. Birincisi, politik yaklaşımlarımız ve eylem biçimlerimiz açısından. Bir kez, en başta, insanları sorunları temelinde hareketlendirmek, örgütlemek gerektiği yolundaki alışkanlıklarımızı bırakmayı öneriyorum. Çünkü yaşamda yal-

nızca sorunlar değil, sevinçler, neşeler, mutluluklar, güzellikler de var. Bunu herhalde hepimiz kabul ederiz. O halde biz pekâla neşeyi, sevinci, güzelliği de örgütle-yebiliriz, insanlara bu yönde hizmet götürebiliriz.

Eylem biçimleri de aynı anlayış doğrultusunda gerçekleşebilir. Katılıma açık, sem-pati ve destek bulan, iyi düşünülmüş eylemler kamoyunda ciddi etkiler bırakıyor. Bahar eylemlerinde işçilerin yaratıcılığı, kadınların kara eylemi yeni tür eylem bi-çimlerinin yetkin örneklerini oluşturdu.

Yine bu temelde, merkez dışı eylemlerin etkililiğinin ve canlılığının daha yüksek olduğu kanısındayım. Bu nedenle, merkezi eylemler yerine, çok sayıda çevresel ey-lemle yönelmek daha sonuç alıcı, verimli oluyor.

İkinci olarak, faaliyetimizi örgütsel şekillenmeler açısından yenilememiz gereki-yor. Bu amaçla, elde edilen kimi deneyimler üzerinde düşünmek ve bunlardan so-nuçlar çıkarmak önemlidir. Sıkça sözü edilen stabil (durağan) olmayan örgütlen-meler ne anlama geliyor ya da başka deyişle, temsilcilikler, muhabirler, sözcüler “Kutlu-Sargın dostları” nasıl örgütlenmelerdir? Bu tür çalışmaların örgütsel açı-dan irdelenmesi genellemelerin yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Önerim, örgüt anlayışını modellerle tartışmak yerine, yaşanmış deneyimleri açım-layarak yeni fikirleri temellendirmek doğrultusundadır. Bu şekilde nasıl bir parti tar-tışmasını somut, sonuç alıcı ve amaca yönelik olarak yürütme imkânı doğacaktır.

YASAL, YIĞINSAL, DEMOKRATİK, ÇAĞDAŞ KOMÜNİST PARTİSİ

Bülent KARATAŞ

"Ve bir gün yasal çerçeve buna olanak verecek kesin değişime uğradığında belki biz partimizin çatısını dahi çatmış olacağız, çoktan." (N.Sargın, Adımlar, sayı: 2)

Kim komünisttir? Kanımızca, kendisini komünist sayan herkes... Kendisini komünist sayan herkesin içinde yer aldığı yasal, yığinsal, demokratik, çağdaş komünist partisi... Bu nasıl gerçekleşebilir? Her şeyden önce, "nasıl bir program?" ve "nasıl bir parti?" sorularına, kendisini komünist sayan herkesin aynı yanıtı vermesiyle... Öyleyse görülebilen gelecek için, *tüm* komünistleri kapsayan bir komünist partisi, yaklaşmak için sürekli çaba gösterilen ve sürekli yaklaşılan bir *hedef* olacaktır. Ve her zaman, birleşik partinin dışında kalan (kalması gereken değil) komünistler var olacaktır.

Komünist hareket ne zaman yasallaşabilir? Kamuoyu araştırmaları, yasallaşma hareketinin, ANAP iktidarından daha fazla kamuoyu desteğine sahip olduğunu gösteriyor. Bunda, Sargın ve Kutlu'nun ülkeye dönüşüyle başlayan fiili durumlar yaratarak yasallaşmayı adım adım kazanma rotasının belirleyici rolü vardır. Böylece soyut bir yasal Komünist Parti sorunu, somut olarak TBKP'nin yasallaşması sorunu haline geldi. Rejimin sözcüleri bugün, TBKP'nin yasallaşmasının toplumsal bir gereksinim haline geldiğini kabul ediyorlar. Bunu ifade ediyorlar. Ve hemen ekliyorlar: "Ama ne zaman olur, onu bilmem". Dolayısıyla sorun, "olsun mu, olmasın mı?"dan "ne zaman olsun?"a dönüşüyor. Komünist olmanın bedelini işkencede, zindanda, politik göçmenlikte vb. koşullarda ödeyenler ve ödemeyi göze alanlar, bu konuda da kendi sözlerini açıkça ve yüksek sesle neden söylemesinler. "Ne zaman olsun?"un yanıtı olarak, ulusal mutabakatın *bugünden* oluşması için çalışmanın önünde *bizden* başka hangi aşılamayacak engel vardır?

Birlik ve yasallaşma... Yasal, yığinsal Komünist Parti ve TBKP'nin yasallaşması... Bunlar niçin birbirinin önüne geçsin? Hem yasallaşalım, hem de birlik sürecini geliştirelim, güçlendirelim. Bir yandan birleşenler birlikte, henüz birleşemeyenler ayrı ayrı yasallaşmaya çalışsın ve bu konuda birbirinin çabasına destek versin. Bir yan-

dan “nasıl bir program?” ve “nasıl bir parti?” sorularının ortak yanıtlanması çabası sürdürülsün. “Bugün yasallaşırsa rekabetçilik olur.” Bu ifadesi kolay, ama açıklanması zor bir mantıktır. Neden rekabetçilik olsun? Diyalog ve işbirliğine, giderek birliğe yasallaşma mı engeldir? Partilerin yasadışı olması, birliği kolaylaştırıcı bir etken midir? Ortak amacı paylaşanların birliğini içtenlikle istiyorsak, rekabetçi anlayışı terkedebiliyorsak, yasallaşma birlik sürecini hızlandırır. Birlik sürecindeki her olumlu gelişme ise, yasallaşma sürecini hızlandırır. Birlik ve yasallaşma, iç içe ve birbirini destekleyerek gelişen süreçlerdir. Özal’ın anayasası gibi kısa bir uzlaşma protokolüyle sözde “birleşme” belki sağlanabilir. Ama bu bizim işimize yaramaz. Bu durumda birliğe katılan parti ve gruplar, program ve anlayışlarının tekleşmesini sürece bırakacağına göre, kendi karar mekanizmalarını koruyacaklardır. Bu, birden fazla karar mekanizmasının yasal parti içinde çatışması sonucunu verir. Bu, rekabetçiliğin yasal parti içine taşınması anlamına gelir. Bu, yeni bölünmelerin temelini oluşturur. Farklı program ve anlayışlara sahip insanların, grupların, partilerin ille de ve mevcut konumlarıyla tek bir yasal partide toplanması bize anlamlı gözüküyor. Herkes gerçeğin kendi tekeline olmadığını, programının ve anlayışının değişebilir olduğunu kabul etmelidir. İknaya açık olmalıdır. Bununla birlikte, doğruluğuna inandığı sürece kendi programını ve anlayışını savunmalıdır. Ortak bir programa ve ortak bir parti anlayışına yönelmek, ancak böyle bir tartışma süreciyle, bu tartışmayı iş içinde sürdürmekle olanaklıdır. Birlik, gerçek bir birlik olmalıdır. Çeşitlilik içinde birlik ilkesi, parti içinde de hayat bulmalıdır. Parti içi demokrasi, partinin iç havasını temiz tutmalıdır. Bununla birlikte, demokratik merkezîyetçilik, onun gerçekten işleyen yönetim ilkesi olmalıdır. Söz konusu olan örneğin, seçimlere blok halinde girmenin yasal biçimlerini bulmak değildir.

Tüm komünistlerin çeşitlilik içinde birliğini ifade eden, illegal ilişkilerini tasfiye etmiş, yasal, yığınsal, demokratik, çağdaş Komünist Partisi... Ülkede demokrasi-nin temel güvencelerinden birini oluşturacak olan bu hedefe yürünmelidir. Olanaklı olan en geniş katılımı TBKP’nin yasallaşması, bu yolda ileri bir adım olacak, yeni bir durum yaratacaktır. Sargın ve Kutlu’nun ülkeye dönüşlerinin yarattığı ortamdan yalnızca TBKP’liler yararlanmıyor. Yalnızca marksistler de yararlanmıyor. Bu adım, ülkemizin demokrasiye, geri alınamayacak bir demokrasiye yöneliminde yeni bir durum oluşturdu. Olanaklı olan en geniş katılımı TBKP’nin yasallaşması da, bir yeni durum daha oluşturacak. TBKP’nin yasallaşması sorunu, yalnızca “bir yasal Komünist Parti olsun mu, olmasın mı?” sorunuyla değil, “kalıcı ve gelişen bir demokrasi olsun mu, olmasın mı?” sorunuyla bağlantıyor.

DAĞ FARE DOĞURDU

Haluk AKAR

Türkiye'nin demokrasi sorunu ile komünist partisinin yasallaşması, özgürce çalışabilmesi sorunu çok sıkı bir ilişki içindedir diyor ve hemen ekliyoruz; kuşkusuz ki komünist partisinin yasallaşması demokrasi olduğu anlamına gelmez. Ancak yasaklı olması demokrasi olmadığı anlamına gelir.

Komünist partisi toplumsal bir gereksinimdir diyor ve açıklıyoruz; çünkü komünist partisinin yasaklı olduğu yerde hiçbir düşüncenin, politik akımın özgürlüğü güvence altında değildir. Türkiye'nin 70 yıllık politik geçmişi bunun kanıtıdır. Komünist olmadığı halde, hoşla gitmeyen her çıkışta "komünist" suçlamasıyla geriletilmeye çalışılan politikacılar bunun ne anlama geldiğini çok iyi bilir. Herkes yerli yerine oturmalı, bu ülkede komünistler özgürce "ben komünistim" diyebilmeli ki, komünist olmayanlar komünist suçlamasıyla gerilemeye zorlanmasın.

Ayrıca komünist partisi toplumsal bir gereksinimdir diyor ve ekliyoruz: bu gereksinimi onaylamak için komünist olmak gerekmiyor. Demokrasinin ve demokratik çoğulculuğun bir ülke için anlam ve önemini, nasıl bir hareket ve gelişme kaynağı olduğunu anlamış olmak yetiyor. Çünkü komünistlerin de bu ülke için söyledikleri ve söyleyecekleri bir şeyler var. Ama eksik ama fazla, ama doğru ama yanlış. Bu ülkeyi komünistlerin katkısından mahrum bırakmaya kimsenin hakkı ve yetkisi yoktur. Komünistleri her kötülüğün kaynağı, halkı da komünistler tarafından kandırılacak bir çocuk olarak gören anlayışla nereye kadar gidilebilir? Komünistler eğer söylendiği kadar kötü iseler, buna bırakalım kamuoyu, halk karar versin. Belki de kamuoyu komünistlerin fikirlerini daha çok beğenip, tercih edecektir. Bu hakkı halka verelim. Demokrasiyi vesayetten kurtaralım.

Komünistler kendilerine güveniyor ve halkın karşısına doğrudan çıkıp, özgürce çalışmak, yasallaşmak istiyor. Yine bilindiği üzere bir anketin sonucuna göre kamuoyunun yüzde 30'u komünistleri tanımak istiyor, yasal çalışmalarına "evet" diyor.

Komünist Partisinin yasallaşması sorunu, Kasım 1987'den sonra Türkiye'nin gündemine bir daha sökülemeyecek bir biçimde girip yerleşti. İki komünist liderin "biz komünistiz" diyerek uçaktan inişleriyle birlikte, yılların anti-komünist önyargıları gözle görülür biçimde aşınmaya yüz tuttu. Nihat Sargın ve Haydar Kutlu adı kamuoyunda bilinen tanınan birer ad oldu. Ve bu gelişmeleri değerlendiren TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu, adını koydu; "Fiili durumlar yaratarak demokrasiyi ve komünist partisinin yasal çalışma hakkını kazanmak"

Fiili durumlar yaratmak politikası; TBKP'nin programında dile getirilen "seyirci değil, müdahaleci bir politika" anlayışıyla da uyumlu, onun güncel politikadaki yorumu.

Ardından politik göçmenlerin döntüşü, bir başka fiili durum yaratmanın, müdahaleci değiştirip, dönüştürücü politika yapmanın örneği oldu. İç ve dış kamuoyunda destek gördü. Sonraki dönüşlerin yolunu açtı.

Ve nihayet, uzunca bir sessizlikten sonra TBKP programının basımı ve parti sözcülüğü girişimi gerçekleşti. Ancak yaratılan onca beklentiye rağmen, bırakalım iç ve dış kamuoyunu, TBKP içinde ve çevresinde bile tatmin edici bulunmadı. Yani dağ fare doğurdu.

Neden?... Niçin?

Nedeni, niçini önemli. Bu girişimlerin irdelenmesi aynı zamanda TBKP'nin içinden geçtiği süreçte, yaşadığı diğer sorunlarına da ışık tutabilecek nitelikte.

Öncelikle şunu belirtmek isterim. Bana göre, gerek programın açık basılması, gerekse parti sözcülüğü girişimleri doğru ancak geç atılmış adımlar. Ancak beklenen etkiyi yapmayışının nedeni yalnızca geç kalmış olması değil. Bu da içinde, örgütlenişinde TBKP'nin yeni politikası ve programıyla da ters düşen bir dizi boşluk ve yanlış nedeniyledir. Örgütlenişindeki boşluklar uygulamada daha büyük boşluklar olarak kendini göstermiştir.

Yangından mal kaçırır gibi, gerçekli ön hazırlık yapılmadan, aceleyle girişilen program basımı ve parti sözcülüğü girişimi, 70 yıllık hareketin tarihinde Kutlu-Sargın'ın gelişinden sonraki en büyük çıkış olması gerekirken, tersine, silik ve sessiz bir girişim olabildi. Nedeni çok açık. Her iki girişim de doğası gereği niteliğin ön planda tutulması gereken çıkışlardı. Örneğin "parti sözcülüğü", adı üstünde. "Ben parti sözcüsüyüm" diyen bu sözcüğün içeriğini dolduracak düzeyde olmalıydı. Şaka değil, kendisine "sözcü" diyen, partisini dışa karşı savunup, temsil edecekti. Bir parti her şeyden önce politik birlik olduğuna göre, parti politikasını ve bu politikanın en özlu biçimde somutlandığı parti programını genel hatlarıyla kavramış, özümsemiş ve kişiliğiyle, geleneksel ve tarihsel olarak partiyi temsil edebilecek düzeyde olmalıydı. Çünkü sorun nicelik değil, nitelik sorunuydu.

Oysa pratikte nasıl oldu? Kaybedilen zamanın da verdiği bir telaşla, böylesine önemli bir işe bodoslamadan girilmiş, süreç, başladıktan sonra iki kez karar değiştirilip, bir dizi tutarsızlık sergilenmiştir. Konu önce bir "gönüllülük" sorunu olarak sunulmuş, gönüllü olması istenenler biraz daha aydınlatıcı bilgi isteyince girişimi engellemekle suçlanabilmiştir. Ayrıca "bu kararı alanlar işin başında mı, değilse niçin?" gibi haklı sorular tepkiyle karşılanmış ve sonuçta ne niteliği ne de özverisi tartışılmayacak pek çok unsur işin dışında kalmıştır.

Bu belirsizlik içinde, tüm iyiniyetiyle görev alan “gönüllüler” birkaç toplantıyla sözde eğitildikten sonra, parti ve yığın örgütlerini dolaşarak programı tanıtip savunmak için ellerinden geleni yapmış, ancak örgütlenişteki boşlukları doldurmayı başaramamışlardır. Kimi yerden kovulmuş, kimi yerden “Sen polis misin, biz TBKP sözcüsü olarak buradaki TBKP’lileri tanırız” gibi tatsız olaylar olmuş, ancak en öğretici olanı bir kadın dergisini ziyaret sırasında yaşanmıştır. “TBKP kadın sorununa nasıl bakıyor?” sorusunu dili döndüğünce yanıtlamaya çalışan sözcü, “bizim bildiğimiz kadarıyla TBKP’nin kadın politikası böyle değil, şöyle” şeklinde haklı bir uyarıyla karşılaşmıştır.

Son örnek de gösteriyor ki, sorun başta belirttiğimiz gibi öncelikle nitelik sorunudur. Ve girişim yeterince olgunlaştırılmadan gerçekleştirilmeye çalışıldığı için, değil iç ve dış kamuoyunda veya gidilen yerlerde; açıkça belirtmek gerekir ki, TBKP içinde bile yeterli ilgi ve desteği görememiş, beklenenin tersine coşku değil, yeni bir moralsizlik kaynağı olmuştur. Sadece dostlar alışverişte görmüştür o kadar.

Partileri dolaşmakla görevli komisyonun başındaki sorumlunun bir toplantıda içtenlikle dile getirdiği şu sözler girişime yönelik kaygı ve eleştirileri doğrular niteliktedir “Ben koşturmaktan daha programın kapağını bile açıp okumadım..!”

DOKUZ KÖYDEN KOVULMAK PAHASINA

Şimdi dokuz köyden kovulmayı göze alarak soruyorum: TBKP içinde en azından parti programını okumuş, TBKP’nin kadın, çevre, kültür, sendika, Kürt sorunu vb. konularda yeni yaklaşımlarını anlatacak, tartışacak, programı savunup, tanıtacak, güncel gelişmeler üzerine görüş öne sürüp, böylesi bir diyalog olanağını en verimli bir biçimde değerlendirebilecek, daha nitelikli unsurlar yok muydu? Olmaması imkansız. Ancak, anlaşılabilir bir telaşla ve inatla parti sözcülüğü ve program gibi tüm partiyi ilgilendiren ülke çapındaki bir girişimde, tüm partinin potansiyellerine başvurulmamış, bu potansiyelleri harekete geçirecek geniş tartışma ve katılım mekanizmaları yaratılmamıştır.

Hemen itirazlar olacak. Biz herkese “gönüllü” olmaları için çağrı yaptık diye. Fakat bu yetmez...

Birincisi, kararı alanlar insanlara ayrıntılı ve aydınlatıcı bilgi vermelidir ki, insanlar neye niçin katılacaklarını anlayabilsin.

Bu da yetmez. Madem ki, insanlara bir öneri getiriyorsun, öyleyse eleştiri ve önerileri de dikkate almalısın. “Biz böyle düşündük, size yalnızca uymak” düşer yaklaşımıyla artık bir yer varılamaz. “Ben bilmem yukarıdakiler bilir” mantığı artık bitmiştir.

Her şey bir yana, adı üstünde “Parti sözcülüğü! Herkesin yapamayacağı bir görev olduğu açık. Eğer herkes yapabilecekse ve çıkacak sonuca razı olunacaksa, zaten her TBKP’liyim diyen gittiği her yerde dilinin döndüğünce TBKP’nin programını ve politikalarını savunmuyor mu? Öyleyse böyle bir girişime ne gerek vardı? Sorun program ve politikayı varolanlar içinde daha derin özümsemiş olanların seçimi ve bu seçimin herkesin içine sinmesi idi. TBKP sözcüleri her düzeyde her yörede ken-

disine TBKP'liyim diyen herkesin katıldığı tartışma ve mekanizmalarla seçilmiş olsaydı, sonuç herhalde bundan farklı olurdu. Eksikleri olsa bile, bunlar herkesin sahiplendiği ve üzerine gitmek, gidermek için kafa yorduğu eksikler olurdu. Bizzat örgütçülerinin belirttiği gibi "girişim ortada kalmazdı"

Şimdi girişimi örgütleyenlerin, suçu ona buna atmak yerine tüm bunlardan sonuç çıkarması gerekmiyor mu? Demek ki, "iş yapmak" ya da "dışa açılma" denilen öyle sanıldığı gibi öznel istek ve zorlamayla olmuyor.

Neyse artık, dağ fare doğurdu, fare suya düştü, suyu inek içti, bitti gitti...

Bitti ama anlayana şu mesajı bıraktı da gitti:

Artık bundan sonra, buyrukçuluk ve dayatma ile ne sorun çözmek, ne de ilerlemek mümkündür. Çağımızın insanını tartışma ve çözüm süreçlerine katmadan harekete geçirmek artık olanaklı değildir.

Komünist bile olsa!

KIBRIS'TA OLUMSUZLUK SÜRECİNİ DURDURMAK MÜMKÜNDÜR

Zeki ERKUT

Haziran ayı içinde Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Özker Özgür, KKTC Meclisi'nde Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli yurttaşlarına yönelik uygulamaları üzerine bir konuşma yaptı. Özgür, daha sonra günlük Yenidüzen gazetesinde konuyu bir kez daha irdelerken, Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli yurttaşlarına dönük uyguladığı politika ile Ankara hükümetlerinin Kıbrıs Türklerine yönelik uygulamaları arasında bir paralellik kurdu.

Özker Özgür'ün iki ülke yönetimi arasında kurduğu paralellik TC'nin Lefkoşa Büyükelçisi tarafından sert bir şekilde karşılık görürken, Kıbrıs Türk liderliği de olanca örgütlü sağ güçleriyle yangını körüklediler, işi ölüm tehditlerine, CTP'yi kapatma önerilerine dek yürüttüler.

Özker Özgür'ün oldukça anlamlı ve herhangi bir artniyet ardına gizlenmemiş görüşler ileri sürmesine hangi koşullar neden olmuştur? Hangi zorunluluklar CTP lideri ile Kıbrıs Türk demokrasi güçlerini bir anda Türkiye'nin Lefkoşe Büyükelçisi'nin müdahalesine karşı birleşik tavır almaya itmiştir? Denktaş ve çevresini CTP ve diğer demokrasi güçlerini kuşatıp yıldırmaya çalışmasının arka planında neler vardı? Gerçek Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisinin ve gerekse Denktaş ve çevresini CTP'ye yönelik politikasının Kıbrıs sorununun barışçı çözümü için taşıdığı tehlikeler nelerdir?

Konuyu ele alırken Kıbrıs sorununun tarihsel kökenlerine inmek, emperyalizmin ada üzerinde oynadığı politik oyunları örneklemek, Türklerin ve Rumların ve benzer şekilde Türkiye ile Kıbrıs Türk toplumunun tarih boyunca ilişki ve çelişkilerine değinmek belki de son haftalarda başdöndürücü bir hızla Türk kamuoyunun gündemine sokulan Ö.Özgür - Denktaş - Büyükelçinin müdahalesi - Türkiye - Bulgaristan yöncimleri arasında kurulan paralellik... tartışmalarına daha kolayca ışık tutabilirdi. Ancak böyle bir çalışma, temeli ayrıntılara boğma olasılığı taşımaktadır ki, bu yola başvurmak yerine, başlangıç noktasını, temelden ayrıntılara kadar uzanan bütünsellik içinde önemli bir düğüm noktası saydığımız 1974 faşist darbesi ile buna yol açan askeri müdahaleye indirgemek istedik.

Darbe ve Askeri Müdahale

Evet, 15 Temmuz 1974 faşist darbesi ile 20 Temmuz 1974 Türkiye askeri müdahalesi, Kıbrıs halkının acılarıyla dolu yaşamında bir dönüm noktasıdır. Çünkü, 1974 Temmuz'u binlerce kişinin hayatını kaybetmesine, ikiyüzbinin aşkın insanın zorunlu göç etmesine, adanın fiilen ikiye bölünerek yaklaşık yüzde 38'inin Türkiye'nin denetimi altına girmesine ve daha sonra bu bölgenin demografik yapısının bozulmasına, iki toplum arasındaki çelişkilerin derinleşmesine ve Kıbrıs sorununun daha karmaşık, içinden daha zor çıkılır bir biçim almasına yol açmıştır.

Bir başka deyişle 20 Temmuz müdahalesi, her ne kadar da burjuva basınının ve sağ siyasal güçlerin dilinde "Kıbrıs Türklerini Rum - Yunan mezaliminden kurtarma hareketi" olarak geçiyorsa da bugün varılan nokta mezalim edebiyatının ne denli geçersiz olduğunu tüm açıklığı ile gözler önüne sermektedir. Dahası, garantör bir ülke sıfatıyla Türkiye'nin "Kıbrıs halkının güvenlik ve özgürlüğünü sağlamak, bozulan düzeni yeniden kurmak" savıyla giriştiği askeri hareket Kıbrıs'a sadece 40 bin Türk askerini, tankını, topunu, tüfeğini getirmemiştir. Bunların yanısıra Türk Lirasının, lahmacunun, acılı Adana kebabının, Antep baklavasının, enflasyonun, Anadolu'dan kopartılıp taşınan ve ayrı köylere yerleştirilen onbinlerce insanın, deniz ve hava taşımacılığının, postanın, TRT'nin, vurguncunun ithalini de sağlamıştır. "Güvenliği ve özgürlüğü sağlanan" Kıbrıs Türk toplumunun artık üniversite giriş sınavlarındaki kod adı "68", uluslararası yazışma adresi "Mersin-10 Türkiye" ve kullanmak zorunda bırakıldığı seyahat belgesi "TC Pasaportu" olmuştu.

1974 olayları pekçok yönüyle emperyalist odakların Kıbrıs'a müdahalesine de davetiye çıkarmıştır. Ve 1974 Temmuz'u bir başka yönüyle Türkiye ve Yunanistan'ın ada halkının kendi geleceğini bizzat kendisinin yön verme durumuna son verecek bir ortamı da hazırlamıştır.

Nitekim, 1974 sonrası Ankara hükümetleri, geçmişten daha ileri boyutlarda olmak üzere, Kıbrıs Türk liderliğini bütünüyle kendisinin yönlendirebileceği bir bağımlılık ilişkisine sokmuş, Kıbrıs Türk liderlerini "Ankara'ya danışmadan hareket edemeyen, karar veremeyen ve inisiyatif kullanamayan ve örneğin Denktaş'a "Türkiye'nin bazı müesseseleri ve başka Büyükelçilik müessesesi bizim iç politikanızda bile kaleme dolanmaması gereken müesseselerdir"⁽¹⁾ dedirten bir konuma büründürmüştür. Ankara hükümetleri ve Kıbrıs'ta bir "vali" gibi hareket eden Büyükelçilik müessesesi bu konuda daha da ileri giderek parti başkan adayları arasında tercih yapmış⁽²⁾ gelecekteki hedeflerine uygun hükümet kombinezonları oluşturacak müdahalelerde bulunmuş ve Türkiye'den aktarılan nüfusu bir parti çatısı altında toplayarak Kıbrıs'lı Türklerin siyasal oluşumuna yön vermeye çalışmıştır.

Bu girişim, o dönemin parti başkanı olan Aytaç Beşerler tarafından şöyle dile getiriliyordu: "Sayın TC Büyükelçiliği bu partinin (yani Yeni Doğu Partisi'nin) do-

(1) 10.2.1984 Yeni Düzen

(2) Şimdiki KKTC Başkanı ve UBP Genel Başkanı Dr. Derviş Eroğlu, 1981'de UBP başkanlığına aday olmaması için kendisine elçilikten ricada bulunulduğunu açıklamıştı.

ğuşunda herhangi bir baskı yapmamıştır. Sadece bize birleşin diyerek teşvikte bulunmuştur.”⁽³⁾

Aynı konu Denktaş’ın müteveffa oğlu Raif Denktaş tarafından da doğrulanmıştır. Raif Denktaş konuyla ilgili olarak, “Basın alanında da Türkiye’nin sağlayabileceği imkânlar vardır. Buradaki Büyükelçilik basın müşavirliği parti bozup parti kurmak gibi esrarengiz işlerle uğraşacağı yerde...” demişti.⁽⁴⁾

Yine aynı tarihlerde Lefkoşa’daki TC. Ziraat Bankasının Türkiye kökenlilere Yeni Doğuş Partisi’ne üye kaydolmaları koşuluyla kredi verdiği basına konu olmuştu.

Bu konuda çarpıcı bir örnek daha verebiliriz: 1984 yılında, Kooperatif Merkez Bankası’nın İdare Meclisi’ne kimlerin seçileceği konusunda UBP-DHP arasında yapılan bir toplantıya, Türkiye’nin Lefkoşa Büyükelçiliği mensuplarının da katıldığı DHP Genel Başkanı İsmet Kotak tarafından bizzat basına yansıtılmıştı.

Diyet Bu Kadar Ağır mı Olmalıydı?

Kıbrıs ve Türkiye sağ siyasal güçleri ve basını, “20 Temmuz 1974 askeri harekati olmasaydı, Kıbrıs’lı Türklerin akıbeti ne olacaktı?” sorusunu sıkça soruyorlar. Ve kuşkusuz almak istedikleri yanıtın da tek ve şu şekilde olmasını istiyorlar: “Evet, Türkiye askeri müdahalesi olmasaydı, tek bir Kıbrıs’lı Türk hayatta kalmayacaktı.”

Türkiye’nin Kıbrıs Türklerine yönelik politikası ile Kıbrıs Türk liderliğinin Ankara hükümetlerine yönelik bağımlılık ilişkilerinin temelinde yatan yaklaşım budur.

Türkiye müdahale etmeseydi...!

Evet, madem ki Türkiye müdahale etti “Kıbrıs Türklerini toplu mezarlara girmekten kurtardı”, o halde Ankara hükümetleri Kıbrıslı Türklerin sosyal-siyasal-ekonomik ve kültürel yaşamlarına istediği zaman ve istediği şekilde müdahale edebilirdi. Ankara’nın doğrudan ya da dolaylı olarak Kıbrıs Türklerine yönelik her uygulaması bir “hak”tı!

Buna karşı çıkmak ise egemen güçlerin literatüründe Türkiye ile Kıbrıs Türklerinin arasını açmaya çalışmak ya da ulusal davaya ihanet demekti!

Bir politika haline getirilen bu anlayış, Kıbrıs’ın ulusal gelirinin yaklaşık yüzde 75’ini sağlayan kuzey bölgesinde kısa sürede meyvelerini vermeye başladı.

24 Ocak Kararları’na benzer kararlar, ekonomik işbirliği anlaşmaları, gizli protokoller, yazılı - sözlü direktifler ve sonuçta Kıbrıs’ın bütün üretiminin tümünün, tahıl üretiminin yüzde 65’inin, endüstrinin yüzde 45’inin ve turizmin yüzde 67’sinin devre dışı kalmasına yol açtı. Kıbrıslı Türkler bunca zenginliğe karşın Ankara’nın dayattığı ve Kıbrıs Türk liderliğinin “dört elle sarıldığı” ekonomi-politikalar sonucu ekonomik sıkıntılara girdi. Artık üretici olmaktan çıkıp Türkiye’nin sürekli yardımlarıyla yaşamaya mahkûm oldu. KKTC bütçesinin yarıdan fazlasını TC yardımları oluştururken et kombinasi, derivasyon projesi, yeni karayolları yapımı gibi büyük projeler de doğrudan Türkiye tarafından finanse edildi. İlginçtir, bu projelerin

(3) 9.2.1984, Yeni Düzen.

(4) Raif Denktaş’ın sözünü ettiği basın müşaviri 12 Eylül öncesi Türkiye’de yayınlanan bir gazetede kontrgerilla ile ilişkisi olduğu ileri sürülen Mustafa Metin Güner’dir.

hiçbirinde tek bir Kıbrıslı Türk emekçi dahi çalıştırılmamış, tüm işçiler Türkiye'den getirtilmiştir. Bunların pek çoğunun halen kaçak olarak Türk kesiminde çalıştıkları bilinmektedir.

Türkiye'nin finanse ettiği yatırımlar Türk toplumu ekonomisinin iyileşmesine yardımcı olamadı. Türk toplumu yine tüketicilikten, yine Türkiye'den gelecek maaşlardan kurtulamadı. Rum kesimi ise gerek dış dünyadan sağladığı kredilerle, gerekse mevcut potansiyelini daha verimli kullanmakla kısa zamanda yaralarını sardı ve bugün hatırı sayılır bir ekonomik gelişmişlik düzeyine ulaştı.

Özgür Ne Dedi?

Yazımızı biraz uzatmak pahasına Özker Özgür'ün büyük tartışmalara yol açan yazısının sadece ilgili bölümünü aktarmakta yarar vardır:

“Bulgaristan'daki asimilasyon olayına tepki gösterirken, biz Kıbrıslı Türkler olarak da asimile edilmeye çalışıldığımızın bilincine varmak zorundayız. Bulgaristan Türkleri'ne Türk oldukları unutturulmaya çalışılıyorsa bize de Kıbrıslı olduğumuz unutturulmaya çalışılmaktadır. Onlara:

-“ ‘Türk değil, Bulgarsınız’ denirken bize de

-“ ‘Kıbrıslı Türk değil, sadece Türksünüz’ denmekte, ayrı bir kimliğimiz olduğu yadsınmaktadır.

“Kıbrıs Türkünün farklı yapısına duyulan güvensizlikten ötürüdür ki 1974'den sonra adanın kuzeyine sivil nüfus aktarılmış, onlara ayrı siyasal parti kurdurulmuş, Kıbrıs Türk toplumunun siyasal istencine bu parti aracılığı ile zincir vurulmuştur. Türkiye'den aktarılan nüfus, serbest bırakılsa Kıbrıslılaşabilir kaygusu ile Elçilik tarafından kontrol altına alınmıştır. Elçilik tarafından kurdurulan Türkiyeliler partisi bugün Kıbrıslı Türklerin siyasal yaşamında anahtar parti rolünü oynamaktadır.

“Ankara'dan aktarılan ekonomi-politikalar, Kıbrıslı Türk emekçisi sınıf ve katmanlarının yaşam düzeyini düşürürken, ada dışına göç hızlanmaktadır. 1974'den bu yana İngiltere, Avustralya ve Kanada'ya göç eden Kıbrıslı Türk'lerin sayısı 30 bine ulaşmıştır. Kıbrıslı Türkler'in dışa göçü sürerken Türkiyeli Türk'lerin kaçak işçi adı altında Kıbrıs'ın kuzeyine gelişleri durmamıştır.

“Demek ki Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşanan olay asimilasyonun da ötesindedir. Asimilasyonda çoğunluk azınlığı özümlemeler. Bizde ise Kıbrıslı Türkler özümselememekte, göçe zorlanarak yerleri Türkiyeli Türklerle doldurulmaktadır. Toplum değiştirilmemekte, yok edilmektedir...”

Saldırı Kampanyasının İçyüzü

Özker Özgür'ün ileri sürdüğü bu görüşler “devlet sırrı” değildi. Her Kıbrıslının bildiği, gördüğü, yaşadığı gerçeklerdir bunlar. Nitekim son yıllarda Kıbrıslı Türk aydınların bir “kimlik arayışı” içine girmeleri ve “Kıbrıslılık bilinci”ne sarılmaları, kendi özyurtlarında “acaba ikinci sınıf yurttaş mı oluyoruz?” şeklinde endişelerini dile getirmeleri Kıbrıslı Türk kimliğinin yok edilmeye çalışılmasının bir sonucu olmuştur.

Güneş altındaki buz parçası ya da sudaki şeker gibi criyen, göç ettirilen ve yokolmaya yüz tutan Kıbrıslı Türklerin konumuna ışık tutuldu diye onca gürültü çıkarılması ya da Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi'nin misyonunun dışına çıkarak Kıbrıs Türk siyasal yaşamına açıkça müdahale etmesi acaba "sizi biz kurtardık, öyleyse..." anlayışından mı kaynaklanıyordu?

Gerçekte, Ankara hükümetlerinin ve Lefkoşe'deki Büyükelçilerinin Kıbrıs Türk toplumunun içişlerine müdahalesi eskilere dayanır. Ankara'nın Kıbrıs'ın stratejik konumunu kavrayıp ona "yavruvatan", Kıbrıs Türk liderliğinin de Türkiye'ye "anavatan" demeye başladığı günden beri müdahaleler başlamıştır (Oysa Kıbrıs önceden beri Yeşilada olarak anılıyordu)

Müdahalelerin, 1970 yılında Cumhuriyetçi Türk Partisi'nin kurulmasıyla nitel bir olgu haline geldiği de kesin.

CTP, 1973 yılında Cumhurbaşkanı Yardımcılığına o dönemin Parti Genel Başkanı Ahmet Mithat Berberoğlu'nu aday göstermişti. Ancak Berberoğlu, Elçiliğin müdahalesi ile adaylığını Denktaş lehine çekmek zorunda bırakılmıştı.

1981 seçimlerinde muhalefet partileri CTP-TKP-DHP çoğunluğu sağlamış, koalisyon görüşmeleri yapıyordu. Yine elçiliğin müdahalesi bu koalisyonun oluşumunu engellemişti.

1983'te, ayrı devlet ilan edilirken "ikna" edilen ve sesi çıkmasın diye kuşatma altına alınan yine CTP olmuştu.

Günümüze dek pekçok kez CTP liderlerinin Lefkoşa Büyükelçiliği'ne çağrılarak "uyarıldığı" ve kendilerine "açıklamalarınız Ankara'yı rahatsız ediyor" denildiği de Kıbrıs yerel basınına mal olmuş gerçeklerdir.

Neden CTP?

Kıbrıs'ın yakın kısa tarihine kısa göz atıldığında, Kıbrıs'ın bağımsızlığını, egemenliğini, toprak bütünlüğünü istemenin ya da Türk-Rum dostluğunu, yakınlaşmasını ve işbirliğini savunmanın bedelinin ağır ödeltildiği görülecektir. Ne zaman birileri çıkıp adanın bağımsızlığını savunsa, Türkler ve Rumlar arasında işbirliği önerse, bedelini hayatıyla öderdi. Bir yandan emperyalist güçler, öbür yandan onların Kıbrıs'taki uzantıları, işbirlikçileri...

Derviş Ali Kavazoğlu ve Rum Mişauli böyle bir davanın kurbanları olmuşlardı. Türk demokrat ve barışseverleri Muzaffer Gürkan ile Ayhan Hikmet yine aynı kanlı eller tarafından katledilmişlerdi.

Şimdi -daha doğrusu şimdilik- kan gövdeyi götürmüyor. Kimse Kıbrıs'ta barışı savunuyor diye, Rum toplumu ile Federal bir çatı altında yaşamak istiyor diye, sokak ortasında katledilmiyor. Politik tutuklu da yok. 1 Mayıs İşçi Bayramı, 1 Eylül Dünya Barış Günü de kutlanıyor.

Yine de, Türkiye'nin demokrat yazarlarından Demirtaş Ceyhun kısa, bir Kıbrıs tatilinden sonra Cumhuriyet'te çıkan bir yazısında Kıbrıs'ın kuzeyini bir açık hava hapishanesine benzetmişti, ama o başka...

Şimdi, ilericilere, barışseverlere yönelik devlet destekli gözükara saldırılar var.

CTP ise bu saldırıların ana hedefi durumunda.

Denktaş'a göre CTP bir "iç düşman"dır. Özker özgür, açıklamaları ve yazılarıyla "milli davaya ihanet ediyor", "Rumlara koz veriyor." CTP ve Özker Özgür "Türk'ü Ruma satmak isteyen vatan hainleridir." CTP ve Özker Özgür, komünist AKEL'le işbirliği yaparak Kıbrıs Türk toplumunun haklarını yok etmek istiyor!

CTP..... Özker Özgür...

Evet, saldırıların hedef gösterdiği parti CTP ve onun Genel Başkanı Özker Özgür'dür.

Ankara ve Denktaş'a göre CTP iktidara gelmemelidir. Özgür'ün deyişiyle CTP, Ankara nezdinde "kesik"tir. Yani önüne engel konmuştur, iktidar olamaz!

CTP kuzeyde faaliyet gösteriyorsa bunu hakettiği için değildir. Dış dünyaya iletilmek istenen mesajın bir gereğidir CTP'nin varlığı ve mücadelesi. "Kıbrıs'ın kuzeyinde işgal yok, özgürlük var, demokrasi var. İşte CTP" diyebilmek içindir.

Yerel sağ basına kısa bir göz atıldığında ya da BRT radyo ve TV'si izlendiğinde CTP'ye yönelik "hainli-düşmanlı" propagandanın ne denli yoğun olduğu görülür.

Neden CTP?

Nasıl ki insanın ensesinde bir hayat noktası vardır ve buraya batırılacak bir iğne ucuyla insan ölüyorsa, bugün Kıbrıs Türk toplumunun hayat noktası da Cumhuriyetçi Türk Partisi'dir ve bu partinin sesi kısılırsa, Kıbrıs Türk toplumunun da sesi kısılmış, varlığının ortadan kalkması için verilen çabalar sonuca ulaşmış olur. Bir başka deyişle CTP, Kıbrıslı Türk kimliğinin direnen son kalesi konumundadır.

Bu görüş kimileri için abartılmış gibi gelebilir. Çünkü Türkiye basınında -demokrat Cumhuriyet gazetesinde bile: CTP'nin görüşleri nedense yer almamakta, dolayısıyla Türkiye kamuoyu bu partinin mücadelesini ve görüşlerini yeterince öğrenememektedir. Varsa Denktaş, yoksa Denktaş!

Bu aşamada dikkati çekmek istediğimiz bir nokta vardır: CTP ve onun etkilediği ve zaman zaman birlikte hareket ettiği diğer demokratik kitle örgütleri nedense dünyanın gözünden saklanmak, kaçırılmak istenmektedir.

Nedeni açık. Ankara ve Denktaş'a göre onlar Kıbrıs Türk toplumu içinde "ayrık" seslerdir. İstenmeyen, teksesliliği bozan, Ankara ve Denktaş'ın Kıbrıs sorunundaki uzlaşmaz tavırlarını sergileyen, Kıbrıs'ın kuzeyinin demografik yapısının değiştirilmesine karşı çıkanlardır. Onlar, Türkiye'den kaçak işçi akışının önlenmesini isteyenlerdir. Kıbrıs'ın yabancı askerlerden, üslerden ve silahlardan arındırılmasını isteyen, Rum toplumu ile yan yana barış dostluk ve karşılıklı güven içinde yaşamaktan yana tavır alan güçler onlardır. Onlar, tek yanlı oldu-bittilere karşı çıkanlardır. Bugünkü statükonun çözüm olamayacağını ileri süren, kaçakçıların, vurguncuların üzerine gidilmesini isteyen yine onlardır.

Ankara ve Denktaş'a göre CTP, Kıbrıs'taki ayrı devletin yasallaştırılması ya da taksim veya İkili Enosis önünde duran en büyük engeldir.

CTP, Kıbrıs'ta iki toplumun siyasal eşitliği temelinde bir çözüm bulunabileceğine inanmakta ve iki toplum arasında yakınlaşmayı savunmaktadır.

CTP, Denktaş destekli faşist Milliyetçi Düşünce Derneği "Federasyon Türk toplumunun mezarı olacaktır" şeklinde propaganda yaparken, Federasyon düşüncesini kararlılıkla savunan bir partidir.

İşte bu politikalar Denktaş ve Ankara'ya ters düşmekte ve susturulmak istenmektedir. Çünkü, New York'ta Federasyonu savunur görünüp Kıbrıs'ta federasyonu gerçekten savunan CTP'ye karşı saldırılar düzenlenmesinin başka açıklaması yoktur. CTP, bir yerde Denktaş ve Ankara'nın iki farklı tavrını da yüzlerine vurmaktadır.

CTP bugün savunmakta olduğu ilkeleri terkeder ya da yumuşatırsa, düzenle uyuşmuş diğer siyasal partilerden farkı kalmayacağı gibi, Ankara ve Denktaş yönetimlerinin çoktandır istediği "teksestiliği" de bir anda onlara "hediye" edecektir. Böyle bir gelişme, kuşku yok ki her şeyiyle ama her şeyiyle Türkiye'ye bağımlı kılınmış olan "KKTC"nin yeni oldu bittilerle tanıtılması girişimlerinin başlatılmasını birlikte getirecektir.

Nasıl Bir Politika İzlemeli?

CTP lideri Özker Özgür'ün yazdığı bir yazıya, daha doğrusu Bulgaristan yönetimi ile Ankara yönetimi arasında kurduğu paralelliğe Türkiye'nin Lefkoşa Büyükelçisi'nin gösterdiği tepki⁽⁵⁾, Kıbrıs sorununun bu kritik aşamasında konunun ister istemez "nasıl bir çözüm?" noktasına aydınlık getirmeyi gerektiriyor.

Evet, Kıbrıs'ta Denktaş ve erbabının CTP'ne ve Özker Özgür'e karşı amansız saldırılarının sürdüğü, iki toplum arasındaki temassızlık ve güvensizlik duvarlarının korunduğu, ilişkilerin gergin tutulduğu ve Eylül ayında New York'ta BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar'ın iki toplum lideri Denktaş ve Vasiliu'yu yeniden bir araya getireceği bir dönemin öncesinde nasıl bir politika izlenmeli?

Yıllardır sürüncemede tutulan, ABD'nin ve NATO'nun saldırgan stratejilerine alıcı edilen Kıbrıs için demokratik ve kalıcı bir barışın koşulları nelerdir?

(5) "... TC Lefkoşa Büyükelçiliği, CTP Genel başkanı Özker Özgür'ün, ... bu tutarsız, akıl ve mantık dışı iddialarını daha da ölçsüz ifadeyle tekrarlamasını esefle karşılamakta ve şiddetle kınamaktadır... CTP Genel Başkanı Özker Özgür'ün ortaya koymaktan çekinmediği bu son tutum, adı geçen yaklaşık bir yıldır dozunu kademe kademe artırdığı Türklük ve Türkiye aleyhine olan tutumunda ve Türkiye ile KKTC arasındaki özel dostluk ilişkilerine ve ortak ulusal davaya nifak sokma çabalarında hangi noktaya ulaşmış olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu sözleri sarfedebilen kişinin partisini, partisnin genel başkanlığını ve milletvekilliğini, 1974 Barış Harekatı'nı sağladığı özgürlük ve demokrasi ortamına borçlu bulunması ve gerçek dışı iddialarını bu ortamın sağladığı hak ve nimetlerden yararlanarak yapabiliyor olması bile..."

Konuyu hiç uzatmadan şu sonuca varmak mümkündür: “Kıbrıs sorununun demokratik ve kalıcı çözümü ancak ve ancak soruna doğrudan taraf olan ya da Kıbrıs’ta hak yarışı içinde olan Türkiye ve Yunanistan’ın emperyalizmden, NATO’dan bağımsızlaşmasıyla mümkün olabilecektir.”

Gerçekten de emperyalizm, Ortadoğu’daki emellerinden, Türkiye ve Yunanistan yönetimlerine dayattığı kölelik anlaşmalarından, bu ülke topraklarında faaliyet halinde bulunan onlarca askeri üs ve tesislerinden vazgeçmedikçe Kıbrıs halkı da - Türkler ve Rumlar- tam bağımsızlığına kavuşamayacak ve Kıbrıs, Ortadoğu’da çıplak bir sinir gibi, dokundukça titreşimlerinin dalga dalga başka halklara dek ulaşacağı görülecektir.

O halde sorunun temelinde Türkiye ve Yunanistan halklarının tam bağımsızlığına kavuşması sorunu yatıyor ve bu görüş doğru kabul edilirse, iş, sadece Türkiye ve Yunanistan yönetimlerine, çıkarlarının nerede olduğunu hatırlatmak kalıyor.

Bundan şu sonuç çıkıyor: Kıbrıs’ta iki toplum yüzyıllarca barış ve dostluk içinde yaşamıştır ve emperyalizmin kirli ve kanlı elleri Kıbrıs’a uzanmadığı sürece iki toplum güvensizlik duvarlarını aşip yeniden birarada yaşayabilir ve Kıbrıs’ı Akdeniz’de bir barış adası yapabilir.

Ancak gerçekçi olmak gerekir. Bugün varılan noktada bu hedefe varabilmek için tarafların yani Türkiye ve Yunanistan’ın, Denктаş ve Vasiliu yönetimlerinin karşılıklı iyiniyetle davranmaları, esnek olmaları ve BM Genel Sekreteri Perez de Cuellar’ın çabalarına destek olmaları gerekir.

Yine gerçekçi olmak gerekirse, sorunun çözüm anahtarının Ankara’nın elinde olduğu görülür. Başka türlü söylesen, en başta Ankara yönetimi Kıbrıs’a yönelik politikasını gözden geçirmek ve boynuna dolanan Kıbrıs sorununda daha tavizkar olmak zorundadır inancındayız.

Bunun biraz daha açalım: 1955, 1963, 1967 ve 1974 yılları Kıbrıs’ta Türk ve Rum toplumlarının birbirine yaklaştığı ve toplumlar arasında barış olgusunun güçlenme eğilimi gösterdiği yıllardır. Ancak Kıbrıs’ın yakın tarihinde bu yıllar ne yazık ki olayların patlak verdiği, Türklerin ve Rumların öldürüldüğü, iki toplum arasında uçurumların yaratıldığı yıllar olarak yer alır. Açıkta iki toplumun çatıştırılmasında emperyalizmin geleneksel “böl ve yönet” politikasının rolü olmuştur.

15 Temmuz 1974’e gelindiğinde, CIA destekli Yunan Cuntası’nın Ortadoğu’da bağlantısızlıkçı bir politika izleyen ve Kara Albaylar Cuntası’na boyun eğmeyi reddeden Makarios yönetimini faşist Samson aracılığı ile devirdiği görülür. Faşist Samson’un ve EOKA-B örgütünün amacı Yunan Cuntası’na bağlamak, Kıbrıs’ı “Akdeniz’in Küba’sı olmaktan çıkarmak” amacıyla giriştiği bu darbede binlerce ilerici Rum katledildi.

Adanın bağımsızlığına, bağlantısızlığına ve egemenliğine yönelik darbe girişimini Denктаş, aynı gün, Bayrak Radyosu’ndan yaptığı konuşmada Türk toplumuna duyururken, “Bu Rumların iç meselesidir. Bizleri ilgilendirmez” diyordu.

Oysa NATO'cu stratejilerde, yüzyıllardır ada üzerinde birlikte yaşamış olan Türklerin ve Rumların artık bir arada yaşayamayacaklarının kanıtlanması da vardı. 20 Temmuz 1974'de Türkiye, garantör bir ülke olarak ve Garanti Anlaşması'nın 4. maddesini ileri sürerek adaya 40 bini aşkın asker çıkardı. İlgili madde "Kıbrıs halkının güvenlik ve özgürlüğünü sağlamak, bozulan düzeni yeniden kurmak" amacını içeriyordu. Ancak bu amaç, kısa bir süre içinde adanın yaklaşık yüzde 38'inin askersel denetim altına alınmasına ve 200 bin Rum'un güneye, 40 bin kadar Türk'ün de kuzeye göç ettirilmesiyle yer değiştirdi. Bu nüfus operasyonu Kıbrıs artık fiili olarak ikiye bölünmüş, 1963'lerde Acheson'un çizdiği taksim planı hayata geçmişti.

Tepkilerle Alınan Yol

20 Temmuz 1974 harekatıyla başlayan gelişmeler belleklerdeki sıcaklığını henüz koruyor. Kıbrıs'taki darbeciler teslim olmuş, Makarios yönetimi normal koşullara dönüşü sağlamış, Yunanistan'daki Kara Albaylar Cuntası'nın yıkılması süreci başlamış ve daha sonra Yunanistan'a demokrasi gelmişti.

Ne var ki, müdahalenin ikinci adımını oluşturan 14-16 Ağustos harekatı -ki taksim hattını belirlemişti- Türkiye'nin uluslararası arenadan soyutlanmasına yol açmıştı.

Bu harekat Kıbrıs'ta bugüne dek süregelen olumsuz bir sürecin başlamasına yol açmıştır. Kan dökülmüş, iki toplum birbirinden iyice kopartılmış, kin ve nefret duyguları körüklenmiş ve emperyalizmin adayı daha zahmetsiz kullanmasına uygun bir ortam yaratmıştır.

Türkiye'nin garantörlük sıfatından kaynaklanan vaatlerini yerine getirmemesi, yani "bozulan düzeni yeniden kurma" vaadini atlaması, kısa sürede çeşitli politik merkezlerde tepkilerle karşılanırken Washington yönetimi de sözde tepkisini Türkiye'ye silah ambargosu koymakla açıklıyordu. Türkiye'ye uygulanması kararlaştırılan ve Kıbrıs'taki bir çözüme ulaşma koşuluna bağlanan silah ambargosunun tarihi 5 Şubat 1975'tir.

İşte bu noktada Türkiye Dışişlerinin gerçekçi politikalar üretmek yerine tepki politikasına sarıldığını ve Kıbrıs'ta olumsuzluk sürecine yeni bir katkı olarak 13 Şubat 1975'te KTFD'nin ilan edildiğini görüyoruz.

Benzer bir tepki de Kıbrıs sorununun BM'de gündeme getirilmesi ve Ankara'nın onay veremeyeceği bir karar suretinin çıkması üzerine gösterilmiştir.

15 Kasım 1983'te Kıbrıs Türk toplumunun onayı alınmaksızın, üstelik muhalefet partileri de tehdit edilmek suretiyle KKTC adıyla ayrı bir devlet kurulmuştur.

KKTC bugün Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından "tanınmakta"dır. Ne var ki bu "tanınma"dan doğan ilişkiler, örneğin "KKTC Cumhurbaşkanı" Denktaş'ın ve "KKTC Başbakanı Eroğlu"nun Türkiye ziyaretlerinde valiler, belediye başkanları ya da üst düzey bürokratları tarafından karşılanıp ağırlanması ve son olaylarda bir kez daha ortaya çıktığı üzere Kıbrıs Türk toplumunun nüfus yapısına, kimlik ve siyasal yaşamına yapılan açık ve sürekli müdahaleler şeklindedir. Bundan da çıkan anlam şudur ki, Türkiye, kurulur kurulmaz "resmen" ve tek başına tanıdığı KKTC'yi, ilişkide olduğu diğer devletler gibi tanımamaktadır. Türkiye hükümetleri için KKTC, "Mersin-10 Türkiye" ya da "68. vilayet"tir. (Şimdilerde herhalde 71. ya da 72. vilayet diye anılmaktadır)

Yaraya Neşter Vurmak

Yaşanılan süreç göstermiştir ki, 15 Temmuz faşist Samson darbesi ve onu izleyen olaylar, Kıbrıs halkına mutluluk getirmemiştir. Tam tersine Kıbrıs halkı birbirinden kopartılmış, emperyalizm ise ada üzerinde dev havaalanlarının (Geçitkale), deniz limanlarının kullanımını elde etmiştir. Sorunun daha genelinde, Kıbrıs Türk toplumu ekonomik, siyasal sorunların girdabında bunalmakta, azınlığa düşmekte, kendi özyurdunda kimliğini yitirmekte ve kurtuluşu yurtdışına göç etmekte görmektedir.

Eğer istenirse, bu süreci durdurmak mümkündür. Nasıl?

Daha önce de belirttiğimiz gibi, sorunun anahtarı Ankara'nın elindedir. Kıbrıs sorununun çözümü kavuşturulmasında Ankara'nın ve kuşkusuz Atina'nın da çıkarı vardır. Çünkü sorunun barışçı çözümü Türkiye ve Yunanistan arasında öteden beri gerginlik konuları olan Ege'de de kendini gösterecek ve iki ülke ulusal çıkarları ve güvenlikleri için daha kolay uzlaşma zemini bulabileceklerdir.

Bunun için de, Türkiye her şeyden önce Adanın toprak bütünlüğünü ortadan kaldıracak ve emperyalizmin adaya yönelik askersel stratejik amaçlarına yardımcı olacak adımlara arka çıkmaktan vazgeçmeli, bu yönde atılan adımlardan desteğini geri çekmelidir.

Bunu yaparken Türkiye, Ecevit'in 20 Temmuz'daki vaatlerini de gözönünde bulundurmalı ve kendisini uluslararası arenada "işgalci" konumundan kurtaracak girişimlere hazırlamalıdır.

Ve en az bunlar kadar önemlisi -ki bu yazının esin kaynağı olmuştur- Türkiye, Kıbrıs Türk toplumunun nüfus yapısını bozma girişimlerini sürdürmeyi durdurmalı, içişlerine müdahaleye son vermeli ve iki toplumu birbirinden daha da koparacağı kesin olan Konfederasyon'dan vazgeçip, Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan halklarının çıkarına olan Federal çözüme yaklaşmalıdır.

Olaylar göstermiştir ki, Kıbrıs Türk toplumunun bile onayı alınmadan bir gecede ilan edilen ve Türkiye'den başka ülke tarafından resmen tanınmayan KKTC'nin tanıma girişimleri -uzun vadede bile- sonuç vermeyecektir. Üstelik Türkiye bu nedenle Kıbrıs'ta çözüm istemeyen taraf olarak suçlanmaya devam edecektir. KKTC'nin uluslararası arenada Kıbrıs Rum yönetimi gibi eşit muamele görmeyeceği de kesin. O halde "İki Kıbrıs"ta direnmek ve tepki politikalarıyla yeni oldubittilere hazırlanmak akılcı bir yaklaşım değildir ve kıamızca bu çözümde direnmek Türkiye'nin ulusal çıkarlarının ve güvenliğini korumaya yönelik kişilikli bir dış politikanın da karşılığı olamaz.

Birikim

Aylık sosyalist kültür dergisi

1 / Mayıs '89: 26 Mart ve sonrası • MURAT BELGE, Dokuz yılın birikimi • ÖMER LAÇİNER, Yeniden sosyalizm, sosyalizmde devrim • CAN YÜCEL, Yeniden çıkacak olan Birikim • AHMET İNSEL, Liberalizm, muhafazakârlık ve Türkiye'de toplumsal tahayyül • BÜLENT SOMAY, Önce meşruiyet • Bir köylü mebus adayı seçimi • TANIL BORA, MÇP, RP ve "İslâmî Diriliş" • MURAT TAŞDEMİR, İşkence üzerine • B.SOMAY, Kaçınıcı hamur kültür? • HALİL TURHANLI, Vaclac Havel

2 / Haziran '89: 1 Mayıs ve iktidarın sonbaharı • ÖMER LAÇİNER, Devrimci sosyalizmin gündemi • ÇAĞLAR KEYDER, Kriz ve işçi sınıfı • FARUK PEKİN, '89 Baharı işçi eylemleri • BÜLENT SOMAY, Düzen partisinden devrim partisine • ERİK J. ZÜRCHER, Güneş-Dil Teorisi • "Türk dehası"nın ürünü muhteşem bir teori! • METE TUNÇAY, Şefik Hüsnü'nün Vazife'deki başyazıları • FARUK CAN, Demokrasi Kurultayı • NEŞE ERDİLEK, 163. madde sorunu • ŞİRİN TEKELİ, 1. Kadın Kurultayı • A.CANKOÇAK, Kadın tarafı olmak • DEVİN KUZU, Sağlıksız bir ayrışma • AKDOĞAN ÖZKAN, 1 Mayıs üzerine • ATA SOYER-ŞAHİN KURTARAN, Hekim eylemleri ve Ankara Tabip Odası • MURAT TAŞDEMİR, Hekim hareketi ve İstanbul Tabip Odası

3 / Temmuz '89: "Sosyalist ülkeler"de neler oluyor? • ÖMER LAÇİNER, Devrim olarak sosyalizm • AHMET İNSEL, Çin'de askerî darbe ve komünist rejimlerin meşruiyet bunalımı • HUA LİNSHAN, Barbar bir kültürün erkisi • TANER AKÇAM, Marksist devrim teorisi ve sosyalizm • HALİL BERKTAY, Sol'da siyaset sanatının yerli yerine oturmamışlığı • ŞİRİN TEKELİ, '80'lerde Türkiye'de kadınların kurtuluşu hareketi • TANIL BORA, Yerel Yönetim, sosyal demokrasi ve sosyalistler • Murat Karayalçın'la söyleşi • ŞÜKRÜ AKSU, Hekim hareketi Eylül 1988-Haziran 1989 • MURAT BELGE, İyi bir "aile fotoğrafı" • SEMİH AYTAÇLAR, Günlük hayat krizinin taşıdığı devrimci potansiyel • Atatürk'e göre spor • MURAT BELGE, SHP'de "demokrasi" • Ö.LAÇİNER, Irak Kürtleri, Bulgaristan Türkleri • ERCAN YAŞA, İşçi Kurultayı • KORAY DOĞAN, ODTÜ'de öğrenci hareketi • ASUMAN SUNER, Sosyal Bilimler Kongresi • BÜLENT SOMAY, İrfan Yavru'nun yazısı üzerine bir not

4 / Ağustos '89: İktidarın meşruiyeti sorunu • Kasımlı'nın ölümü ve Ortadoğu ufkumuz • MURAT BELGE, Sosyalizm: "Zorunluluk" mu, "etik seçme" mi? • MICHAEL LOWY, Marksizm ve ütöpik görüş • AKDOĞAN ÖZKAN, Bir eleştiri dolayısıyla Althusser • TÜRKAY DEMİR, Sosyalizm ve demokrasi • TEVFİK ÇAVDAR, "Tahrir-i Sükûn" Yasası • WILL KORD-RUWISCH, Türkiye'deki işçi basını • LEVENT KÖKER, Kemalizmi yeniden düşünmek • A.ÖZKAN, "Doktor"un dilinden anlamak!.. • Başarsız bir tacir, fakat zengin bir devlet adamı • MURAT BEJDÜĞ, Çerkesler sorunu • ÖMER FARUK, "Halk Ordusu" ve "sosyalist askerler"

5 / Eylül '89: Açlık grevleri • Cudi'den cudaya doğru!.. • ÖMER LAÇİNER, İşçi sınıfının kendinde devrim bilinci • ERIC HOBBSBAWM, Klasik işçi hareketine elveda mı? • ERNESTO LACLAU, Sınıf savaşı ve sonrası • RALPH MILIBAND, Sınıf siyaseti • SEMİH AYTAÇLAR, Marksizm: "Cognitive" (bilişsel) ya da "ütöpik" talepler • AHMET İNSEL, Fransız Devrimi'nde "devrimci terör" dönemi • A.İNSEL, Jakoben dünyasında devrim ve şiddet • ATA SOYER, Açlık grevi ve hekim sorumluluğu • MURAT TAŞDEMİR, Türkiye'de cezaevi • METE TUNÇAY, Vazife'den iki yazı • İstiklal Mahkemeleri ve devlet terörü • METE TUNÇAY, Popper'in demokrasi anlayışı • ERCAN YAŞA, Ülkücü-İslamcı bildiriler savaşı • M.TAŞDEMİR, Bulgaristan'ın yaptığı